

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Διπλωματική Εργασία

Οι παράγοντες του κοινωνικού κεφαλαίου που επηρεάζουν τη βιωσιμότητα των
αγροτικών συνεταιρισμών.
Μελέτη Περίπτωσης: Αγροτικός Ελαιουργικός Συνεταιρισμός Ασωπού Λακωνίας

Της φοιτήτριας:
Ευγενία Περδίκη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Παναγιώτα Σεργάκη

Νεάπολη Λακωνίας, Ιανουάριος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας «συγγραφέας/δημιουργός» που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής, ανοικτής πρόσβασης, η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής του, διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει -καθ' οιονδήποτε τρόπο- παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέα/δημιουργού, ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση, με οποιοδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή, προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέα/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών της δικαιωμάτων.

Οι παράγοντες του κοινωνικού κεφαλαίου που επηρεάζουν τη βιωσιμότητα των
αγροτικών συνεταιρισμών.

Μελέτη Περίπτωσης: Αγροτικός Ελαιουργικός Συνεταιρισμός Ασωπού Λακωνίας

Ευγενία Περδίκη

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Παναγιώτα Σεργάκη

Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Συν- Επιβλέπων Καθηγητής:

Μιχάλης Πέτρου

Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Νεάπολη Λακωνίας, Ιανουάριος 2024

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κυρία Παναγιώτα Σεργάκη, για την ευκαιρία που μου έδωσε, αλλά και για την πολύτιμη ενθάρρυνση, κάθε φορά που χρειάστηκε να επανα-προγραμματιστεί η υλοποίηση της εργασίας αυτή.

Ευχαριστώ, επίσης, τον συνεπιβλέποντα καθηγητή, κ. Μιχάλη Πέτρου για τις εύστοχες και ουσιαστικές επισημάνσεις του.

Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ από καρδιάς στους ανθρώπους του τόπου μου, που με τη συμμετοχή τους στην έρευνα αυτή, συνέβαλαν για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας, στα μέλη του Πανελληνίου Συλλόγου Μεταπτυχιακών Φοιτητών, Φοιτητριών και Αποφοίτων του ΠΜΣ Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στο ΕΑΠ, που βοήθησαν, άμεσα ή έμμεσα, στην ολοκλήρωσή της και στην Μάρω και την Αραβέλλα για την πολύτιμη βοήθειά τους στην επιμέλεια του κειμένου.

Τέλος, δεν υπάρχουν λόγια για να εκφράσω τη βαθιά ευγνωμοσύνη μου, στον σύζυγό μου Σίμο, στα παιδιά μας Κωνσταντίνο, Γιάννη και Εύα, στους γονείς μας, Κανέλλη, Ντίνο και Ευανθία, και σε όσους στάθηκαν όλα αυτά τα χρόνια δίπλα μου σαν οικογένεια, την Ιωάννα, την Κατερίνα, την Αννίτσα, τον Κώστα, με απεριόριστη κατανόηση, υποστήριξη και αγάπη.

“Να συμπεριφερόμαστε στη φύση και στους κοινούς μας πόρους ως συνετοί οικογενειάρχες, γιατί κανείς μας, κανένα έθνος, καμία κοινωνία, ούτε όλες μαζί οι κοινωνίες του κόσμου ετούτου, δεν είμαστε ιδιοκτήτες της Γης. Είμαστε προσωρινοί διαχειριστές τους και πρέπει να τους αποδώσουμε στις επόμενες γενιές σε καλλίτερη κατάσταση απ’ ό,τι τους παραλάβαμε...”

Έλινορ Όστρομ (1933-2012)

Νομπελίστρια Οικονομολόγος

Περίληψη

Με σημείο εκκίνησης την παραδοχή ότι οι συνεταιρισμοί, ως εγχειρήματα Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.ΑΛ.Ο.), είναι συμπράξεις δύο & παραπάνω ατόμων με δυναμική αλληλεπίδραση και συνεργασία, ώστε να επιτευχθεί κοινός στόχος ή σκοπός, αυτή η διπλωματική εργασία πρόκειται να διερευνήσει τους παράγοντες του κοινωνικού κεφαλαίου και τον αντίκτυπό τους στη βιωσιμότητα των αγροτικών συνεταιρισμών.

Έχοντας ως δεδομένη, την ισχύ που αυξάνεται, καθώς αυξάνεται η πυκνότητα ενός συνόλου, γίνεται κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, με την αυξημένη διαπραγματευτική τους δύναμη, εξασφαλίζουν καλύτερες τιμές για τα προϊόντα των μελών τους. Ωστόσο, στην Ελλάδα, διαπιστώνεται μικρό ποσοστό επιτυχημένων αγροτικών συνεταιρισμών, εξαιτίας της έλλειψης εμπιστοσύνης, αμοιβαιότητας και επικοινωνίας μεταξύ των μελών τους.

Υποθέτοντας ότι το παραπάνω συμπέρασμα δε μπορεί να ισχύει σε όλους τους συνεταιρισμούς και ότι συνεταιρισμοί με ισχυρό κοινωνικό κεφάλαιο δραστηριοποιούνται αθόρυβα, στην υπό μελέτη περιοχή, θα μελετήσουμε τις δυνατότητες ανάπτυξης και βιωσιμότητας αλλά και την πιθανότητα διάστασης των απόψεων των μελών τους και των Διοικητικών τους Συμβουλίων, λόγω ελλιπούς εποπτείας ή μικρής συμμετοχής.

Στα Κεφάλαια 1 και 2, της παρούσας εργασίας, παρουσιάζονται τα ευρήματα από την ανασκόπηση βιβλιογραφίας, αναφορικά με την επιχειρηματική διάσταση των συνεταιριστικών εγχειρημάτων της Κ.ΑΛ.Ο., το κοινωνικό κεφάλαιο, τις διαστάσεις του και τους παράγοντες με τους οποίους επιδρά στην βιωσιμότητα των εγχειρημάτων. Στα Κεφάλαια 3 και 4 παρουσιάζεται η πρωτογενής έρευνα σε εύρωστο ελαιουργικό συνεταιρισμό, ο οποίος συμπληρώνει 50 χρόνια αδιάκοπης λειτουργίας.

Από την έρευνα, προσδοκούμε την μελέτη των σχέσεων αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών και του εκάστοτε Διοικητικού Συμβουλίου, ως κοινωνικό κεφάλαιο σε κάθε συνεταιρισμό καθώς και τη συμβολή αυτών των «σχέσεων αλληλεπίδρασης» - διαστάσεις του κοινωνικού κεφαλαίου στην βιωσιμότητα και την περαιτέρω ανάπτυξη του Συνεταιρισμού.

Λέξεις κλειδιά:

Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, Ελαιοργικοί Συνεταιρισμοί, Κοινωνικό Κεφάλαιο, Ενεργή Συμμετοχή, Αμοιβαιότητα, Εμπιστοσύνη, Επικοινωνία, Βιωσιμότητα Συνεταιριστικών Εγχειρημάτων.

Abstract

Starting from the assumption that cooperatives, as Social & Solidarity Economy (SSE) enterprises, are partnerships of two or more people with dynamic interaction and cooperation, in order to achieve a common goal or purpose, this thesis is going to investigate social capital factors and their impact on the sustainability of agricultural cooperatives.

Given the power that increases as the density of an assemblage increases, it is understandable how agricultural cooperatives are enabled to gain better prices for their products due to increased bargaining power. However, in Greece, there are a small percentage of successful agricultural cooperatives, a fact whose causes can be traced to the lack of trust, reciprocity and communication between their members.

Assuming that the above conclusion cannot apply to all cooperatives and that cooperatives with strong social capital are quietly active in the area under study, in the next pages will study the possibilities of development and sustainability but also the possibility of divergence of opinions of their members and their Boards of Directors due to either insufficient supervision or little participation.

Thus, the first two chapters of this paper present the findings from the literature review regarding the business dimension of K.A.L.O.'s cooperative ventures. social capital, its dimensions and the factors with which it affects the sustainability of ventures. And in the next two, primary research is presented in a robust oil cooperative, which completes 50 years of uninterrupted operation.

From the research we expect a study of the interaction relations between the members and the respective Board of Directors on the one hand as social capital in each cooperative and on the other hand as the contribution of these "interaction relations" - dimensions of social capital to the sustainability and further development of the Cooperative.

Key words:

Social and Solidarity Economy, Agricultural Olive Cooperatives, Social Capital, Active Participation, Reciprocity, Trust, Communication, Sustainability of Cooperative enterprises

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	2
Abrast.....	4
Ευρετήριο Εικόνων.....	7
Ευρετήριο Διαγραμμάτων.....	8
Συνομογραφίες.....	9
Εισαγωγή	10
1ο Κεφάλαιο: Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία– Συνεταιρισμοί– Συνεταιριστικές Αρχές & Αξίες	13
1.1. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στη χώρα μας.....	13
1.2. Τι είναι η Κ.ΑΛ.Ο.	15
1.3. ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.. και Συνεταιρισμοί	20
2ο Κεφάλαιο: Κοινωνικό Κεφάλαιο	25
2.1. Τι ορίζεται ως Κοινωνικό Κεφάλαιο.....	25
2.2. Διαστάσεις κοινωνικού κεφαλαίου	26
2.3. Οργανωσιακή Σύσταση του κοινωνικού κεφαλαίου	28
2.4. Ενεργός Συμμετοχή	29
2.5. Οφέλη ενεργού συμμετοχής για τα μέλη και το συνεταιρισμό	31
3ο Κεφάλαιο: Μεθοδολογία	36
3.1. Δείγμα.....	36
3.2. Ανάλυση έρευνας.....	36
3.3. Ερωτηματολόγιο	37
3.4. Η περιοχή μελέτης.....	38
4ο Κεφάλαιο: Ανάλυση της έρευνας στο Αγροτικό Συνεταιρισμό Ασωπού ...	41
4.1. Εισαγωγικά.....	41
4.2. Ο Συνεταιρισμός και τα μέλη του.....	41
4.3. Το κοινωνικό κεφάλαιο του συνεταιρισμού.....	44

1η Βαθμίδα: Συνεταιριστική κουλτούρα των μελών & Ανοικτή επικοινωνία μεταξύ Διοίκησης και μελών	44
2η Βαθμίδα: Εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη.....	47
3η Βαθμίδα: Εμπλοκή των μελών στο συνεταιρισμό.....	49
4η Βαθμίδα: Επιθυμία των μελών για ενεργό συμμετοχή	49
5η Βαθμίδα: Οι συνελεύσεις του συνεταιρισμού	50
6η Βαθμίδα: Διοίκηση του Συνεταιρισμού.....	52
4.4. Προβλήματα και προκλήσεις	54
4.5. Εκπαίδευση των μελών	55
4.6. Συνοψίζοντας την ανάλυση των ευρημάτων στον ΑΕΣ Ασωπού Λακωνίας.	
56	
Συμπεράσματα.....	64
Βιβλιογραφία.....	67
Ξενόγλωσση.....	67
Ελληνόγλωσση.....	70
Παράρτημα	74

Ευρετήριο Εικόνων

Εικόνα 1: Τα δυαδικά ψηφία ή διφυία και η κλίμακα του γκρι (Κολοκυθάς, 2015, σ. 15).....	15
Εικόνα 2: Συνολική Οικονομία και Κ.ΑΛ.Ο. από τον Pestoff (Σεργάκη, Κοντόγεωργος, Λαϊνάς, & Ντρίνιας, 2023, σ. 22) (χρωματισμός με ίδια επεξεργασία για τη συνάφεια με την Κλίμακα του γκρι παραπάνω στην Εικόνα 1).....	16
Εικόνα 3: Οι 7 Συνεταιριστικές Αρχές και ο ιδιαίτερος τρόπος που συνθέτουν τη λειτουργία των Συνεταιρισμών (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σ. 49).....	23
Εικόνα 4: Διπλό πρόβλημα εντολέα- εντολοδόχου (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σ. 104).....	28
Εικόνα 5: Πυραμίδα ενεργής συμμετοχής (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σ. 105)	30
Εικόνα 6: Οφέλη για τα μέλη Υποσημείωση: Το χαρακτηριστικό της συμμετοχής των μελών στην αλυσίδα αξίας (αριθ. 34) είναι πολύ πιο σημαντικό στους «συνεταιρισμούς μάρκετινγκ» παρά στους «συνεταιρισμούς διατροφής» όπως ο Rijnvallei (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015, p. ίδια μετάφραση).....	31
Εικόνα 7: Οφέλη για τους συνεταιρισμούς (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015, p. ίδια μετάφραση).....	32
Εικόνα 8: Δ.Ε. Ασωπού (ίδια επεξεργασία με αποσπάσματα από Δήμος Μονεμβασιάς - Βικιπαίδεια (wikipedia.org) και xartis-3D.pdf (monemvasia.gov.gr)).....	39
Εικόνα 9: Δράσεις Γεωργίας στο Δημοτικό Σχολείο (ίδια επεξεργασία φωτογραφιών από το αρχείο του).....	40
Εικόνα 10: Δημογραφικά στοιχεία μελών (ίδια επεξεργασία)	43
Εικόνα 11: Αξιολόγηση Ανοικτής Επικοινωνίας από διαφορετικές κατηγορίες μελών (ίδια επεξεργασία)	47
Εικόνα 12: Εμπιστοσύνη στα μέλη του συνεταιρισμού (ίδια επεξεργασία)	47
Εικόνα 13: Ηλικία Μελών και πρόθεση συμμετοχής στο Δ.Σ (ίδια επεξεργασία).....	52
Εικόνα 14: Συγκεντρωτική Απεικόνιση Προβλημάτων και Προκλήσεων (ίδια επεξεργασία)	55
Εικόνα 15: 1ο Ερευνητικό Ερώτημα_ Συγκεντρωτική Απεικόνιση Ευρημάτων (ίδια επεξεργασία)	58

Εικόνα 16: Ερευνητικό ερώτημα_ Συγκεντρωτική Απεικόνιση Ευρημάτων (ίδια επεξεργασία)	59
Εικόνα 17: 5ο Ερευνητικό Ερώτημα_ Συγκεντρωτικό Γράφημα Ευρημάτων (ίδια επεξεργασία)	62

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Προστασία του Περιβάλλοντος & Διαφύλαξη Κοινών Πόρων (ίδια επεξεργασία)	42
Διάγραμμα 2: Λόγοι Έγγραφής στο Συνεταιρισμό (ίδια επεξεργασία)	45
Διάγραμμα 3: Αξιολόγηση Ανοικτής Επικοινωνίας της Διοίκησης του Συνεταιρισμού από τα μέλη (Ίδια Επεξεργασία)	46
Διάγραμμα 4: Εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη (ίδια επεξεργασία).....	48
Διάγραμμα 5: Εμπλοκή με το Συνεταιρισμό (ίδια επεξεργασία).....	49
Διάγραμμα 6: Επιθυμία για ενεργό συμμετοχή (ίδια επεξεργασία).....	50
Διάγραμμα 7: Συμμετοχή μελών στη Διοίκηση του Συνεταιρισμού (ίδια επεξεργασία)	51
Διάγραμμα 8: Τελευταίο έτος συμμετοχής σε Γ.Σ. (ίδια επεξεργασία)	51
Διάγραμμα 9: Αξιολόγηση Δημοκρατικής Διακυβέρνησης (ίδια επεξεργασία)	52
Διάγραμμα 10: Αξιολόγηση της Διοίκησης του Συνεταιρισμού από τα μέλη (ίδια επεξεργασία)	53
Διάγραμμα 11: Σωρευτική απεικόνιση απαντήσεων για την συνεταιριστική εκπαίδευση (ίδια επεξεργασία)	56

Συντομογραφίες

ΚΑΛΟ	Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
ΠΜΣ ΚΑΟ	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας
ΕΑΠ	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
Ο.Κοι.Π	Οργανισμός-οί της Κοινωνίας των Πολιτών
ΔΟΕ ILO	Διεθνής Οργάνωση Εργασίας https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---coop/documents/publication/wcms_451733.pdf
ΔΣΕ ICA	Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση International Co-operative Alliance
WCM	World Cooperative Monitor
Δ.Σ.	Διοικητικό Συμβούλιο
Γ.Σ.	Γενική Συνέλευση
Δ.Ε.	Δημοτική Ενότητα
Δ.Κ.	Δημοτική Κοινότητα
Κ.Α.Π.	Κοινή Αγροτική Πολιτική

Εισαγωγή

Κατά την διερεύνηση και τη μελέτη της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας (εφεξής Κ.Α.Λ.Ο), στην νοτιοανατολική Λακωνία, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί. Για τους αγρότες της Λακωνίας το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής προέρχεται από την ελαιοσυγκομιδή, παρόλο που συνήθως, αναπτύσσουν παραπάνω από ένα είδος καλλιέργειας. Για το λόγο αυτό, από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα, οι γεωργοί συνεταιρίζονται, με παλαιότερο τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Πετρίνας¹, προκειμένου να φτιάξουν ελαιουργεία για την παραγωγή ελαιολάδου. Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί, ότι στην υπό μελέτη περιοχή, η Κ.Α.Λ.Ο. αναπτύσσεται και σε άλλους φορείς, όπως πολιτιστικοί, περιβαλλοντικοί, αθλητικοί, κ.α. συλλογικά εγχειρήματα με έντονη και ποικίλη δραστηριότητα, καθώς και οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών. Ωστόσο, η παρούσα εργασία, πρόκειται να εστιάσει στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, λόγω του στοιχείου της επιχειρηματικότητας, που τους διαφοροποιεί από τα υπόλοιπα εγχειρήματα Κ.Α.Λ.Ο. στην υπό μελέτη περιοχή, του Δήμου Μονεμβάσιας στο Ν. Λακωνίας.

Το στοιχείο της επιχειρηματικότητας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί φανερώνει βιοποριστική δραστηριότητα για τα μέλη των συνεταιρισμών. Επομένως, σκοπός αυτής της εργασίας είναι να ερευνήσει τις απόψεις και τις στάσεις των μελών των συνεταιρισμών, ως προς την συνεταιριστική τους κουλτούρα ή την συμμετοχή τους σε αυτούς, λόγω έλλειψης εναλλακτικής λύσης.

Ως κύριο ερώτημα, διερευνάται η ένταση του κοινωνικού κεφαλαίου και η σημασία του στην βιωσιμότητα των συνεταιρισμών. Στην εργασία αυτή, η διερεύνηση της ενεργούς συμμετοχής του κοινωνικού κεφαλαίου των αγροτικών συνεταιρισμών στοχεύει στην καταγραφή της συμπεριφοράς και στάσης των μελών των αγροτικών συνεταιρισμών, μέσω των ακόλουθων ερευνητικών υποθέσεων:

- Τα μέλη συνεταιρίζονται συνειδητά για να ισχυροποιήσουν την διαπραγματευτική τους ικανότητα προς όφελος, τόσο δικό τους, όσο και του συνόλου της κοινότητας.
- Οι συνεταιριστές πιστεύουν στην ιδεολογία των συνεταιρισμών.

¹ Ο [Αγροτικός Συνεταιρισμός Πετρίνας](#) ιδρύθηκε από το 1915, αποτελώντας έναν από τους πρώτους συνεταιρισμούς στην Ελλάδα και έχει έδρα το ομώνυμο χωριό του γειτονικού Δ. Ανατολικής Μάνης.

- Η ύπαρξη ανοιχτής επικοινωνίας μεταξύ των μελών και των οργάνων Διοίκησης συνεισφέρει στην βιωσιμότητά του συνεταιρισμού και καλλιεργεί κλίμα εμπιστοσύνης στις σχέσεις που αναπτύσσονται.
- Η εμπιστοσύνη είναι απαραίτητο στοιχείο καθώς βοηθά στην συνεργασία.
- Τα μέλη συμμετέχουν στον συνεταιρισμό καιροσκοπικά και όχι συνεταιριστικά.
- Παρατηρείται αποχή από τις συνελεύσεις λόγω έλλειψης συνεταιριστικής κουλτούρας.
- Η στάση και η συμπεριφορά των μελών είναι αλληλεξαρτώμενες.

Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία αναπτύσσεται ως εξής:

Στο 1^ο Κεφάλαιο γίνεται μια συνοπτική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, σχετικά με την Κ.Α.Λ.Ο. από το σημείο που αναγνωρίζεται ως ιδιαίτερος χώρος οικονομικής-ανθρώπινης δραστηριότητας μέχρι τις μέρες μας, που αποκτά πια ποσοτικά μετρήσιμα χαρακτηριστικά και δύναται να συμμετέχει με αξιώσεις σε αξιολογικές προκλήσεις χρηματοδότησης ή συνεργασίας². (ΙΣΕΜ, 2017, σσ. 8-9) και την επιχειρηματική της διάσταση. Έτσι γίνονται σαφείς οι κοινωνικές διαστάσεις του «επιχειρείν». Η δημοκρατική διακυβέρνηση, η συμμετοχικότητα, ο διαμοιρασμός και άλλες αξίες των συνεταιριστικών εγχειρημάτων, που δεν αφορούν στις αυστηρά αγοραίες νόρμες, όπως: χρηματικό κέρδος, σώρευση πλούτου και πλεονάσματος, ανταγωνισμός, κ.α.. Έτσι οριοθετούνται οι χώροι που γενικά την ορίζουν, ώστε να εστιάσει στις συνεταιριστικές επιχειρήσεις, μέσα από τις αρχές και τις αξίες του συνεταιριστικού κινήματος. Σκοπός του κεφαλαίου είναι να εντρυφήσει στην εναλλακτική δομή των συνεταιριστικών εγχειρημάτων³ και στη μελέτη του παραδοσιακού μοντέλου συνεταιριστικής διακυβέρνησης, καθώς αυτή ασκείται από τα μέλη και δεν εκχωρείται σε τρίτους. Για να καταστεί εφικτό, ξεκινά από την θεσμοθέτηση της Κ.Α.Λ.Ο. στην χώρα μας, μέσα από μικρή ιστορική ανασκόπηση στους κυριότερους νόμους του ελληνικού κράτους. Στη συνέχεια, αποτυπώνονται οι διαφορές στην διακυβέρνηση των εγχειρημάτων της, σε σχέση με άλλες οικονομικές δραστηριότητες, μέσα από τις

² Ουσιαστικά, λέμε ότι, τα εγχειρήματα της Κ.Α.Λ.Ο. με τα εργαλεία αποτύπωσης του κοινωνικού τους αντίκτυπου, μπορούν πια να ανταγωνίζονται κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις σε προγράμματα επιχορηγήσεων, χρηματοδοτήσεων αλλά και σε προσκλήσεις σύναψης συμβάσεων συνεργασίας ή παροχής υπηρεσιών ή/και προμήθειας αγαθών με τρίτους φορείς

³ Ο όρος «εναλλακτική» χρησιμοποιείται για να διαχωρίσει την δημοκρατική διακυβέρνηση των συνεταιριστικών εγχειρημάτων από την καπιταλιστική των κεφαλαιουχικών εταιρειών.

αρχές και τις αξίες του συνεταιριστικού κινήματος. Έτσι γίνεται απτή η σημασία των αγροτικών συνεταιρισμών στον επιτυχή βιοπορισμό των μικρών αγροτών.

Στο 2^ο Κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό μέρος, με επίκεντρο το Κοινωνικό Κεφάλαιο, καθώς και οι ορισμοί, οι διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά του. Στο κεφάλαιο αυτό, προσεγγίζεται εννοιολογικά ο όρος, ώστε να φανεί ο τρόπος με τον οποίο η κοινωνική οργάνωση, οι κοινωνικές σχέσεις και τα δίκτυα, μπορούν να λύσουν προβλήματα βιωσιμότητας και να αυξήσουν την απόδοση επιχειρήσεων και οργανισμών, μέσω μείωσης του κόστους ελέγχου και εποπτείας αλλά και την αξιοποίηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Στόχος του κεφαλαίου αυτού, είναι να γίνει απτή η έννοια του Κοινωνικού Κεφαλαίου ως ορισμός, και να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον αναγνώστη με τον τρόπο που ο ίδιος άνθρωπος, μπορεί να μιλά και να συζητά για το οικονομικό κεφάλαιο -γνώση που θα επιτρέψει στα μέλη των συνεταιρισμών να κάνουν κτήμα τους αυτό το ισχυρό πλεονέκτημα των συνεταιριστικών επιχειρήσεων και να το αξιοποιήσουν στην ανάπτυξη του συνεταιρισμού τους.

Στο 3^ο Κεφάλαιο αναπτύσσεται η μεθοδολογία της έρευνας, παρουσιάζεται η περιοχή μελέτης και ο συνεταιρισμός που θα αποτελέσει τη μελέτη περίπτωσης. Ως περιοχή μελέτης, επιλέχθηκε ο τόπος διαβίωσης της ερευνήτριας, αφενός γιατί πρόκειται για αγροτική περιοχή και οι άνθρωποι γνωρίζονται λιγότερο ή περισσότερο μεταξύ τους, και αφετέρου, γιατί ο αγροτικός ελαιουργικός συνεταιρισμός του Ασωπού Λακωνίας, είναι ένας εύρωστος συνεταιρισμός, με περισσότερες από 300 ενεργές συνεταιριστικές μερίδες και, σχεδόν, 50 χρόνια αδιάληπτης λειτουργίας.

Στο 4^ο Κεφάλαιο απεικονίζονται τα ευρήματα της στατιστικής ανάλυσης της έρευνας με τη χρήση γραφημάτων. Τα ευρήματα, αρχικά αναλυτικά, ακολουθώντας τη δομή του ερωτηματολογίου και έπειτα σε επεξεργασία, ανά ερευνητική υπόθεση, ώστε η καθεμία από αυτές, να απορριφθεί ή να επαληθευτεί.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των ευρημάτων και προτάσεις για περαιτέρω ερευνητικές εργασίες προκειμένου να φωτιστεί πληρέστερα το πεδίο και οι ανάγκες του.

1ο Κεφάλαιο: Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία– Συνεταιρισμοί – Συνεταιριστικές Αρχές & Αξίες

1.1. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στη χώρα μας

Στην Ελλάδα, η -από κοινού- δράση και η συνεταιριστική δραστηριότητα επαληθεύεται ιστορικά, ήδη από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα⁴, με τη συντροφιά των Αμπελακίων (Κλήμης, 1985, σσ. 59-72) (Παπαγεωργίου, 2004, σ. 139) (Καπανιάρης & Βαλασσάς, 2017, σ. 111) ή τον Συνεταιρισμό Μεταξιού στην Χίο, ή τους Ναυτικούς Συνεταιρισμούς Ύδρας, Σπετσών και Ψαρών κ.α., σε διάφορα σημεία που κατοικούσαν ελληνόφωνοι πληθυσμοί (Κλήμης, 1985, σσ. 80-90). ο πρώτος Νόμος, ο Ν.602 «Περί Συνεταιρισμών» ψηφίστηκε το 1915 (Καπανιάρης & Βαλασσάς, 2017, σ. 141) (Κλήμης, 1985, σ. 196) η πρώτη ουσιαστική αναγνώριση του χώρου των κοινωνικών επιχειρήσεων έγινε το 2011 με τον Ν. 4019 για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα, για να αποκτήσει ολοκληρωμένο πλαίσιο το 2016 με τον Ν.4430 για την Κ.Α.Λ.Ο..

Σύμφωνα με την 1^η παράγραφο του Άρθρου 2 του Ν.4430/2016:

«Ως «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» ορίζεται το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον.» (ΦΕΚ 205/Α/30-10-2016)

και προβλέπει, εκτός από τη δημιουργία Ειδικής Γραμματείας στο Υπουργείο Εργασίας, τη διαχείριση του μητρώου των Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. στη χώρα και τη σύσταση Ταμείου Κοινωνικής Οικονομίας υπό την εποπτεία του Υπουργείου. Ωστόσο, μόλις πέντε χρόνια αργότερα, η Ειδική Γραμματεία υποβιβάστηκε σε Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας⁵ και αντί της σύστασης Ταμείου Κοινωνικής

⁴ Γνωρίζουμε ότι εκφράσεις Κ.Α.Λ.Ο. ήταν και τα κοινά της αρχαιότητας ([Κοινο Ελευθερολακώνων, Αχαϊκή Συμπολιτεία](#)) αφού οι διαφορετικές πόλεις ανέπτυσαν συνεργασίες και ανταλλαγές με κοινή νομισματική μονάδα.

⁵ Στην Έκθεση 2021-2022 ο χαιρετισμός γίνεται από τη Γενική Γραμματέα Ενίσχυσης της Απασχόλησης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, (Διεύθυνση Κ.Α.Λ.Ο., 2023, σ. 3) που επιβεβαιώνει την [Επιτελική Σύνοψη της Έκθεσης 2019-2020](#), όπου αναγγέλλεται.

Οικονομίας⁶, ψηφίστηκε ο Ν.4873/2021, για να διασπάσει κι άλλο το πεδίο της ΚΑΛΟ, διαχωρίζοντας τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.) από τις Οργανώσεις της Κοινωνία των Πολιτών (Ο.Κοι.Π.).

Πιο συγκεκριμένα στο 4^ο Άρθρο ορίζει την έννοια της Ο.Κοι.Π. ως την:

«εθελοντική οργάνωση προσώπων που έχει συσταθεί και λειτουργεί στην Ελλάδα ως σωματείο ή αστική μη κερδοσκοπική εταιρία, με κοινωφελή σκοπό, είναι ανεξάρτητη από κράτη ή κυβερνήσεις, την τοπική αυτοδιοίκηση, τους δημόσιους οργανισμούς δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, τους εμπορικούς, συνδικαλιστικούς και επαγγελματικούς οργανισμούς και ενώσεις, τις πολιτικές οργανώσεις και τα πολιτικά κόμματα». (Νόμος 4873/2021)

και δημιουργεί μητρώο στο Υπουργείο Εσωτερικών για τις Ο.Κοι.Π., διαφορετικό του μητρώου των συνεταιριστικών επιχειρήσεων του Ν.4430/2016. Κι αν επιτρέπεται να θεωρήσουμε ότι οι Ο.Κοι.Π. και τα εγχειρήματα του Ν.4430 αφορούν κυρίως αστικούς πληθυσμούς, παρόμοιος κατακερματισμός, διαπιστώνεται και στην νομοθεσία των Συνεταιρισμών της υπαίθρου όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε στον Πίνακα 1 Ισχύοντες Νόμοι Περί Συνεταιρισμών στην Ελλάδα (ίδια επεξεργασία)

[Ν. 4423/2016 περί δασικών](#)

[Ν. 4384/2016 περί ομάδες παραγωγών](#)

[Ν. 4513/2018 περί ενεργειακών κοινοτήτων](#)

[Ν. 4673/2020 περί αγροτικών & περί γυναικείων συνεταιρισμών](#)

Πίνακας 1 Ισχύοντες Νόμοι Περί Συνεταιρισμών στην Ελλάδα (ίδια επεξεργασία)

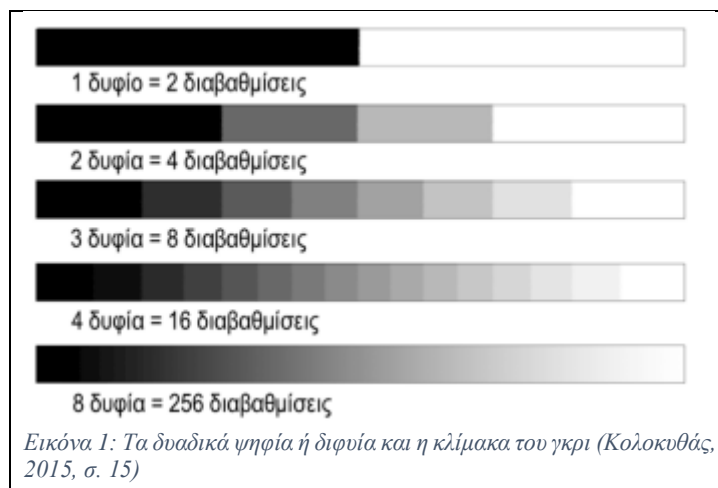
Αυτός ο κατακερματισμός και η ποικιλομορφία που διαπιστώνεται κι από το Συμβούλιο της Ευρώπης, (Τσαπόγα, 2023) δημιουργεί σύγχυση, τόσο στους πολίτες που δραστηριοποιούνται σε αυτό το χώρο της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας, όσο και στους θεσμικούς και δημόσιους φορείς. Στη χώρα μας, το νομικό πλαίσιο των συνεταιρισμών τείνει να εναρμονίζεται με το αντίστοιχο των κεφαλαιουχικών εταιρειών, με αποτέλεσμα οι συνεταιρισμοί να ωθούνται στην υιοθέτηση χαρακτηριστικών που δε συνάδουν με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους. (Δουβίτσα, 2019, σσ. 29-30) Πριν όμως αναλύσουμε των ιδιαίτερο χαρακτήρα των

⁶Για τη μη σύσταση του Ταμείου Κοινωνικής Οικονομίας, από την Ένωση Φορέων ΚΑΛΟ Ν.Α. Αιγαίου, πληροφορηθήκαμε σε άτυπη συζήτηση, ότι είναι προς τιμή της σχετικής Διεύθυνσης το γεγονός ότι δεν έχει δημιουργηθεί ακόμα, καθώς τα χρήματα που πρόκειται να διαχειριστεί δεν είναι οι πόροι του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, αλλά η επιβολή κι η είσπραξη προστίμων στα εγχειρήματα, δυσκολεύοντας ακόμα περισσότερο την καθημερινότητά τους.

συνεταιριστικών εγχειρημάτων, κρίνεται χρήσιμο να κατανοήσουμε τι εννοιολογεί ο όρος Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (Κ.Α.Ο.).

1.2. Τι είναι η Κ.Α.Ο.

Η Κ.Α.Ο. με τα εγχειρήματά της, φωτίζει όλο αυτόν τον χώρο, που υπάρχει στη σκιά ανάμεσα από τον κρατικό και τον αγοραίο. Με δανεισμό του όρου δύφιο⁷ της επιστήμης των υπολογιστών, και του όρου της τονικότητας από την χρωματολογία, δύναται η κλίμακα του γκρι (Εικόνα 1), που διαβαθμίζεται από 2 μέχρι 256 διαφορετικές αποχρώσεις, να παρομοιάζεται με όλες εκείνες τις διαφορετικές εκφάνσεις

Εικόνα 1: Τα δυαδικά ψηφία ή διφύια και η κλίμακα του γκρι (Κολοκυθάς, 2015, σ. 15)

οικονομικής δραστηριότητας που αποτελούν το πεδίο μελέτης της Οικονομικής Επιστήμης, πέρα από το δίπολο του κρατικού ολοκληρωτισμού του Marx και του φιλελευθερισμού του Smith⁸. Πρόκειται για εναλλακτικούς οικονομικούς αλλά και πολιτικούς χώρους, όπως αυτοί περιγράφονται στο εγχειρίδιο για την Κ.Α.Ο. των κ.κ. Καβουλάκου και Γριτζά, όπου ο όρος «εναλλακτικός», ορίζει τις διαφοροποιημένες πρακτικές και δράσεις από το κυρίαρχο, όπου «κυρίαρχο» νοείται «το κράτος και η οικονομία της αγοράς». (Καβουλάκος & Γριτζάς, 2015, σ. 16)

Αυτές οι διαφοροποιημένες πρακτικές δράσεις είναι:

- χώροι συνειδητής προσπάθειας αλλαγής της κοινωνικής και πολιτικής ζωής με συμμετοχικές πρακτικές, κοινή δράση, κοινή ιδιοκτησία, άμεση δημοκρατία και με σαφή οικονομική διάσταση, καθώς φέρνουν «την οικονομία στην

⁷ Δύφιο (δυ[αδικό] [ψη]φίο) ονομάζεται η μονάδα πληροφορίας και η λέξη επινοήθηκε για την απόδοση του αγγλικού συμμείγματος bit (b[inary] [dig]it), που είναι ταυτόσημο με το δίλεκτο binary digit (ΕΛΟΤ 2011). Το δύφιο (bit) είναι η μικρότερη μονάδα πληροφορίας (δεδομένο) στη μνήμη ενός υπολογιστή. (Κολοκυθάς, 2015, σ. 16)

⁸ Στο 1 δύφιο διακρίνουμε δημόσιες υπηρεσίες και ιδιωτικές επιχειρήσεις, στα 2 δύφια διακρίνουμε δημόσιες υπηρεσίες, Δ.Ε.Κ.Ο., Συνεταιρισμούς, Ιδιωτικές Επιχειρήσεις, στα 3 δύφια διακρίνουμε δημόσιες υπηρεσίες, Δ.Ε.Κ.Ο, Κοινοφελείς Επιχειρήσεις, Οργανισμούς της Κοινωνίας των Πολιτών, Κ.Υ.Σ.Π.Ε., ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ., Συνεταιρισμούς, Ιδιωτικές Επιχειρήσεις και στα 4 δύφια μπορούμε να διακρίνουμε τις Δημόσιες Υπηρεσίες, Δ.Ε.Κ.Ο., Α.Ε. δημοσίου συμφέροντος, Κοινοφελής Επιχειρήσεις, Κληροδοτήματα σε Ο.Τ.Α, Κ.Υ.Σ.Π.Ε, ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ., Συνεταιρισμούς Εργαζομένων, Αστικές Εταιρίες, Συνεταιρισμούς, Μ.Κ.Ο., Ατομικές Επιχειρήσεις, Ομόρρυθμες Εταιρίες, Ετερόρρυθμες Εταιρίες, Ι.Κ.Ε, Α.Ε., Ομίλους Επιχειρήσεων

υπηρεσία της κοινωνίας», (σ. όμοια) με βάση της κοινωνικές αξίες που θα παρουσιαστούν εκτενέστερα στην επόμενη ενότητα.

- οι οργανώσεις, τα εγχειρήματα και οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις της γκρίζας ζώνης ανάμεσα στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, όπως οπτικοποιείται στην Εικόνα 2 παρακάτω. (Σεργάκη, Κοντόγεωργος, Λαϊνάς, & Ντρίνιας, 2023, σσ. 4-13)

Εικόνα 2 Συνολική Οικονομία και Κ.Α.Α.Ο. από τον Pestoff (Σεργάκη, Κοντόγεωργος, Λαϊνάς, & Ντρίνιας, 2023, σ. 22)(χρωματισμός με ίδια επεξεργασία για τη συνάφεια με την Κλίμακα του γκρι παραπάνω στην Εικόνα 1

Εμβαθύνοντας περαιτέρω στη εννοιολογική προσέγγιση της Κ.Α.Α.Ο., ανατρέχουμε στην Εισαγωγή του Σχεδίου Δράσης 2023, όπου ορίζεται ότι:

«Οι οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών είναι, παγκόσμια, ενεργοί φορείς ανάπτυξης και προαγωγής της κοινωνίας, καθώς αποτελούν τον τρίτο πυλώνα που δραστηριοποιείται παράλληλα με τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Το οικοσύστημα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.Α.Α.Ο.) αποτελεί δραστήριο υποσύστημα της Κοινωνίας των Πολιτών, όπου δρα επιχειρηματικά στοχοθετώντας στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων, σε αντίθεση με την κερδοσκοπική στοχοθέτηση του ιδιωτικού τομέα. Το οικοσύστημα, εκπορευόμενο από τους ίδιους τους πολίτες, παρέχει εγγύτητα και γνώση των κοινωνικών προβλημάτων, καθιστώντας τον ουσιαστικό δρώντα και συνεργάτη του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, που προωθεί μια εναλλακτική μορφή προσέγγισης της

οικονομικής δραστηριότητας καλύπτοντας συχνά τα κενά, που δημιουργούνται.»

(Διεύθυνση Κ.Α.Λ.Ο., 2023, σσ. 16, Σχέδιο Δράσης ή σ.157 από 332)

Από τον παραπάνω ορισμό, καθίσταται σαφής η ανάγκη αναθεώρησης του ρυθμιστικού πλαισίου για την Κ.Α.Λ.Ο., ώστε να καταστεί εφικτή η πλήρη χαρτογράφηση του οικοσυστήματός της και να επιτευχθεί τόσο η ενίσχυση των ικανοτήτων των στελεχών των οργανισμών της, όσο και η διευκόλυνση της πρόσβασής τους σε χρηματοδοτικά εργαλεία. (σσ. όμοια 9-10, Σχέδιο Δράσης ή σ.151 από 332)

Μέχρι σήμερα μια τέτοια χαρτογράφηση δεν έχει επιτευχθεί, καθώς δεν έχει αναπτυχθεί ένα πλήρες δίκτυο κοινωνικής οικονομίας για την, από τα κάτω, διαβούλευση των ρυθμιστικών πλαισίων, με αποτέλεσμα αυτά να αποφασίζονται και να θεσμοθετούνται πίσω από κλειστές πόρτες, αντί να συν-αποφασίζονται και συν-σχεδιάζονται στο πνεύμα της συνεργασίας και της δημοκρατικής διακυβέρνησης των συνεταιριστικών εγχειρημάτων. Έτσι, ενώ η Κ.Α.Λ.Ο. και τα εγχειρήματά της αποτελούν εξ ορισμού ανεξάρτητες και δημοκρατικές συμπράξεις για το κοινωνικό όφελος, κι ως τέτοιες αναγνωρίζονται στον χώρο, πέρα κι ανάμεσα από το κράτος και τις αγορές, το θεσμικό τους πλαίσιο αντλεί τους όρους του από το σκληρό ανταγωνιστικό πεδίο των κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων. Ευτυχώς, τα τελευταία χρόνια όροι όπως, κοινωνικός ή περιβαλλοντικός αντίκτυπος αλλά και η ωρίμανση των συνθηκών με την δημιουργία του Ελληνικού Δικτύου Κοινωνικής Καινοτομίας (SEED) , της Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας Ενώσεων Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. (ΠΑ.ΣΕ.Κ.Α.Λ.Ο), του Πανελληνίου Παρατηρητηρίου των Ο.Κοι.Π (paratiritiriokp.gr) αλλά κι εκπαιδευτικές πλατφόρμες διάχυσης γνώσεων και καλών πρακτικών, όπως η kalomathe, εκκινούν προσδοκίες για ανάπτυξη δικτύων αποτελεσματικών συμπράξεων και χαρτογράφησης των πλουραλιστικών⁹ εγχειρημάτων της Κ.Α.Λ.Ο.

Το τι ακριβώς περιγράφει ο όρος εγχείρημα Κ.Α.Λ.Ο., ωστόσο, δεν είναι πολύ εύκολο να αποτυπωθεί με έναν ορισμό, αφού όπως προαναφέρθηκε, τα εγχειρήματα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας έχουν πολυποίκιλες μορφές και πλουραλισμό στόχων και σκοπών. (Ζαϊμάκης & Νικολαΐδης, 2022, σ. 15) Αν και θα ήταν θεμιτή μια προσπάθεια περαιτέρω ανάλυσης των όρων της Κοινωνικής Οικονομίας, της Αλληλέγγυας Οικονομίας ή του Μη κερδοσκοπικού τομέα, προκειμένου να αποφευχθεί ο πλατειασμός πέρα από το αντικείμενό της, η παρούσα

⁹ [πλουραλισμός - Βικιλεξικό \(wiktionary.org\)](http://wiktionary.org)

εργασία αρκείται στην εύληπτη απεικόνιση του Πίνακας 2 (παρακάτω) για την ενοιολόγηση του Τρίτου Τομέα της Οικονομίας¹⁰ των Αδάμ & Παπαθεοδώρου από την Μελέτη 8 του Παρατηρητηρίου Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.

¹⁰ Ο όρος Τρίτος Τομέας όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στον ορισμό των Ο.Κοι.Π., αναφέρεται στον μη Κρατικό ή μη Ιδιωτικό Τομέα της οικονομικής δραστηριότητας, τον Τομέα της Κοινωνίας των Πολιτών.

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΕΑ			
Έννοια	Αλληλέγγυα οικονομία	Κοινωνική οικονομία	Μη κερδοσκοπικός τομέας
Ορισμός	<p>Η αλληλέγγυα οικονομία περιλαμβάνει εκείνες τις οικονομικές δραστηριότητες που στοχεύουν στον εκδημοκρατισμό της οικονομίας στη βάση της συμμετοχής των πολιτών. Διακρίνονται από μια διττή στόχευση:</p> <ul style="list-style-type: none"> οικονομική, διότι επιχειρούν να δημιουργήσουν οικονομικές σχέσεις με βάση την αμοιβαιότητα και σε συνδυασμό με πόρους από την αγορά και την αναδιανομή του κράτους πολιτική, διότι επιχειρούν να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν αυτόνομους δημόσιους χώρους όπου συζητούνται σκοποί και μέσα. 	<p>Αποτελείται από όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που διεξάγονται από επιχειρήσεις, κυρίως συνεταιρισμούς, ενώσεις και κοινωνίες αλληλοβοήθειας, οι οποίες εμφορούνται από τις ακόλουθες αρχές:</p> <ul style="list-style-type: none"> προτεραιότητα στις υπηρεσίες προς τα μέλη και την κοινότητα και όχι στο κέρδος, αυτόνομη διοίκηση, δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, προβάδισμα στα μέλη και στην εργασία έναντι του κεφαλαίου στη διανομή των κερδών. 	<p>Οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις που διαθέτουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> Έχουν θεσμική μορφή (νομικό πρόσωπο). Είναι ιδιωτικές (διακριτές από το κράτος και τους φορείς του). Είναι αυτοδιοικούμενες (θεσπίζουν τους δικούς τους κανόνες και ορίζουν τη δική τους διαδικασία λήψης αποφάσεων). Δεν μπορούν να διανείμουν κέρδη στα μέλη, στους διευθυντές ή στους μετόχους τους. Οι δράσεις τους εμπλέκουν χορηγούς και εθελοντές, και η συμμετοχή είναι εθελοντική.
Πηγή	Moulaert and Ailenei (2005), Laville (2003), Laville et al. (2007)	Defourny and Develtere (1999), Defourny (2001), Monzon and Chavez (2008)	Weisbord (1975), Ben-Ner and Van Hooymissen (1991), Hansmann (1987), Rose-Ackerman (1996), Salamon and Anheier (1998, 2000)
Φορέας	RILESS: Δίκτυο Λατινοαμερικάνων Ερευνητών για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία.	EMES-Ευρωπαϊκό Ερευνητικό Δίκτυο για την Κοινωνική Οικονομία CEP-CMAF: Εκπρόσωπος σε επίπεδο ΕΕ που το 2008 μετονομάστηκε σε «Κοινωνική Οικονομία Ευρώπη».	John Hopkins Συγκριτικό Πρόγραμμα για τον Μη Κερδοσκοπικό Τομέα (Comparative Non-profit Sector Project)

Πίνακας 2 Ορισμοί της Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικός αποκλεισμός (Μελέτη 8), 2010, σ. 13)

1.3. ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. και Συνεταιρισμοί

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, αναφέρεται ο ορισμός των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (εφεξής ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ..) και των Συνεταιρισμών, όπως έχουν θεσμοθετηθεί στην χώρα μας, ώστε αναλύοντάς τους να γίνει αντιληπτή στον αναγνώστη, η εναλλακτική, της κυρίαρχης, δομή και στόχευση τέτοιων επιχειρηματικών εγχειρημάτων.

Για τον ορισμό της ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ανατρέχουμε στον Ν.4430/2016 και συγκεκριμένα στην παρ. 1 του Αρ.14 όπου ορίζει πως «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) είναι οι αστικοί συνεταιρισμοί του Ν.1667/1986, που έχουν ως καταστατικό σκοπό τη συλλογική και την κοινωνική ωφέλεια και διαθέτουν εκ του νόμου εμπορική ιδιότητα» (ΦΕΚ 205/Α/30-10-2016). Και από την Διακήρυξη για την Συνεταιριστική Ταυτότητα για τον ορισμό του συνεταιρισμού ισχύει ότι: «Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεων τους δια μέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης». (ICA, 2015)

Από τους παραπάνω ορισμούς σημειώνονται οι όροι «εμπορική ιδιότητα» και «δημοκρατικά διοικούμενη επιχείρηση», προκειμένου να αναλυθεί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την μελέτη τους. Ουσιαστικά, πηγάζει από τη διπλή σημασία που φέρουν ως οντότητες οι συνεταιρισμοί (κι εδώ, με τον όρο συνεταιρισμοί νοούνται και οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ..), αφού σε οικονομικό επίπεδο λειτουργούν, αναλαμβάνουν ρίσκο και είναι φορολογικά υπόχρεες, όπως κάθε επιχείρηση και παράλληλα, σε κοινωνικό επίπεδο σφυρηλατούν κοινή ταυτότητα, προωθώντας την συμμετοχική δραστηριότητα και αναπτύσσοντας συλλογικότητες. (Ελευθέρογλου, 2020, σσ. 18-19) Στο Τεύχος 2022 της έκθεσης World Cooperative Monitor (WCM) σχετικά με τον ρόλο των συνεταιρισμών στην βιώσιμη ανάπτυξη, σημειώνεται ότι οι Hudon και Huybrechts (2017) έχουν τονίσει την πληθώρα των στοιχείων των συνεταιρισμών που συμβάλουν στην προώθηση της. Στοιχεία όπως, ο συμμετοχικός και δημοκρατικός χαρακτήρας, η από κοινού λήψη αποφάσεων, η πολυποίκιλη φύση των σκοπών τους και η εστίασή τους σε κοινωνικές πτυχές που αποτελούν θεμελιώδη χαρακτηριστικά τους και δύνανται να ωθήσουν στην ενεργοποίηση αλλαγών στο κυρίαρχο μοντέλο της παραγωγής. (WCM, 2022, p. 30)

Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά δεν αποτελούν νέα μόδα στην δομή των συνεταιρισμών. Από την Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση (ΔΣΕ) και τις Ερμηνευτικές Οδηγίες της για τις Συνεταιριστικές Αρχές είναι εύκολο να μελετήσει όποιο πρόσωπο επιθυμεί, την πλέον

του ενάμιση αιώνα πρακτικής εμπειρίας, που έχουν οριοθετήσει και διασαφηνίσει το πλαίσιο της συν-δημιουργίας των συνεταιριστικών αξιών σφυρηλατώντας τους στα παραπάνω χαρακτηριστικά. Φυσικά, αν και «οι αρχές έχουν αναμορφωθεί και αναδιατυπωθεί, η ουσία τους παραμένει· είναι οι κατευθυντήριες αρχές με τις οποίες η συνεταιριστική ταυτότητα και οι αξίες μας εφαρμόζονται στην πράξη, στις καθημερινές εργασίες μια συνεταιριστικής επιχείρησης». (ICA, 2015, σ. 1)

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθούν οι τέσσερις ιδιαιτερότητες του συνεταιριστικού μοντέλου επιχειρηματικότητας προκειμένου να καταστεί σαφής η ειδοποιός διαφορά των συνεταιρισμών σε σχέση με κάθε άλλη μορφή επιχειρηματικής δραστηριότητας :

α) Υπόκεινται σε ιδιαίτερους Συνεταιριστικούς Νόμους, αφού αποτελούν «το μόνο είδος επιχείρησης που διαθέτει έναν διεθνώς συμφωνημένο ηθικό κώδικα και λειτουργούν σύμφωνα με διεθνείς αρχές, που έχουν δημοκρατικά συμφωνηθεί από συνεταιρισμούς, που είναι μέλη της ΔΣΕ». (σ. όμοια 2). Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (Δ.Ο.Ε) δίνει οδηγία προς τις κυβερνήσεις να υιοθετούν ευνοϊκές πολιτικές και νομικό πλαίσιο τέτοιο που να σέβεται την ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών και να προωθούν την διάχυση γνώσης των συνεταιριστικών αρχών τόσο στην τυπική όσο και στην μη τυπική και στην άτυπη εκπαίδευση¹¹. Στην Ελλάδα, ήδη, από το Σύνταγμα του 1864, στο άρθρο 11 τότε και στο άρθρο 12 του σημερινού, προβλέπουν ρητά το «δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι». (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σσ. 29-30)

β) Είναι σημαντικοί, καθώς προσφέρουν απασχόληση σε πάνω από 100 εκατομμύρια ανθρώπους σε κάθε τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας. (σ. 30 όμοια) Μάλιστα, το 2021, οι 300 μεγαλύτεροι συνεταιρισμοί στον κόσμο είχαν 2.180 δισεκατομμύρια USD κύκλο εργασιών. (WCM, 2022, p. 45)

γ) Είναι διαφορετικοί, γιατί τα μέλη τους είναι ταυτόχρονα πελάτες, ιδιοκτήτες και επιβλέποντες του συνεταιρισμού τους, έτσι σε διαφοροποίηση από τις λοιπές επιχειρήσεις που επιδιώκουν να μεγιστοποιηθούν τα κέρδη και οι αποδόσεις των επενδυτών τους, «οι συνεταιρισμοί επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση των ωφελειών για τα μέλη τους». (σ. 30, όμοια) και

¹¹ Οι όροι τυπική, μη τυπική εκπαίδευση και άτυπη μάθηση αναφέρονται κατ' αντιστοιχία στην εκπαίδευση που είναι δομημένη και οργανωμένη σε βαθμίδες εκπαιδευτικού συστήματος, στην εκπαίδευση που πραγματοποιείται σε συγκεκριμένες ομάδες και με συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους (v. [4763/2020](#)) ή τέλος η μάθηση που πραγματοποιείται στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου εκτός οργανωμένου εκπαιδευτικού πλαισίου ([v. 3879/2010](#))

δ) Έχουν Αρχές, μετρούν 180 χρόνια από τον 1^ο συνεταιρισμό που τις όρισε και τις διατύπωσε στο καταστατικό ίδρυσής του. Σήμερα, ισχύουν όπως ψηφίστηκαν το 1995, στο 31^ο συνέδριο της ΔΣΕ, στη Διακήρυξη για τη Συνεταιριστική Ταυτότητα (ICA, 2015) στο Μάντσεστερ.

Οι Συνεταιριστικές Αρχές είναι :

1η ΑΡΧΗ: Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή.

«Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοιχτές σε όλα τα πρόσωπα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και επιθυμούν να αποδεχτούν τις ευθύνες του μέλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, κοινωνικού επιπέδου, φυλής, πολιτικών πεποιθήσεων ή θρησκείας.» (σ. ομοια)

2η ΑΡΧΗ: Δημοκρατική διοίκηση

«Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις που διοικούνται και ελέγχονται από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στην λήψη αποφάσεων. Άνδρες και γυναίκες που προσφέρουν υπηρεσίες ως αιρετοί εκπρόσωποι είναι υπόλογοι στα μέλη τους. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου (κάθε μέλος, μια ψήφο) και στους συνεταιρισμούς ανωτέρου βαθμού οργανώνονται επίσης, με δημοκρατικό τρόπο» (σ. όμοια)

3η ΑΡΧΗ: Οικονομική συμμετοχή των μελών

«τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και διαχειρίζονται δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Ένα μέρος τουλάχιστον από το κεφάλαιο αυτό αποτελεί συνήθως την κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Τα μέλη συνήθως απολαμβάνουν περιορισμένη αποζημίωση ή καθόλου για το κεφάλαιο που καταθέτουν για να γίνουν μέλη.» (σ. όμοια)

4η ΑΡΧΗ: Αυτονομία και ανεξαρτησία

«οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας, διοικούμενες από τα μέλη τους. Εάν συνάπτουν συμφωνίες με άλλους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, ή αντλούν κεφάλαια από εξωτερικές πηγές, το πράττουν με όρους που διασφαλίζουν τη δημοκρατική διοίκηση από τα μέλη και διατηρούν τη συνεταιριστική αυτονομία». (σ. όμοια)

5η ΑΡΧΗ: Εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση

«οι συνεταιρισμοί παρέχουν εκπαίδευση και κατάρτιση στα μέλη τους, στα αιρετά μέλη της διοίκησης, στα διευθυντικά στελέχη και στους υπαλλήλους, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών τους. Παρέχουν πληροφόρηση στο κοινό – ιδιαίτερα στους νέους και στους διαμορφωτές της κοινής γνώμης – σχετικά με τη φύση και τα οφέλη της συνεργασίας» (σ. όμοια)

6η ΑΡΧΗ: Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών

«Οι συνεταιρισμοί υπηρετούν με την μέγιστη αποτελεσματικότητα τα μέλη τους και ισχυροποιούν τη συνεταιριστική κίνηση όταν συνεργάζονται μεταξύ τους δια μέσου οργανώσεων τοπικού, εθνικού, περιφερειακού και διεθνούς επιπέδου». (σ. όμοια)

7η ΑΡΧΗ: Ενδιαφέρον για την κοινότητα

«οι συνεταιρισμοί εργάζονται για τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων τους, με πολιτικές που εγκρίνονται από τα μέλη τους». (σ. όμοια)

Εικόνα 3 : Οι 7 Συνεταιριστικές Αρχές και ο ιδιαίτερος τρόπος που συνθέτουν τη λειτουργία των Συνεταιρισμών (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σ. 49)

Οι επτά Συνεταιριστικές Αρχές είναι μεταξύ τους αλληλεξαρτώμενες (ICA, 2015, σ. 2) δομώντας έναν κυψελοειδή τρόπο λειτουργίας, όπως απεικονίζεται στο σχήμα της Εικόνα 3 παραπάνω.

Οι Αρχές αυτές ορίστηκαν προκειμένου να προαχθούν και να υλοποιηθούν οι συνεταιριστικές αξίες. Η Διακήρυξη της ICA αναφέρει ρητά ότι «οι συνεταιρισμοί στηρίζονται στις αρχές της αυτοβοήθειας, της αυτεθύνης, της δημοκρατίας, της ισότητας, της ισοτιμίας και της αλληλεγγύης. και τα μέλη των συνεταιρισμών στηρίζονται στις ηθικές αξίες της εντιμότητας, της διαφάνειας, της κοινωνικής υπευθυνότητας και της φροντίδας για τους άλλους». (ICA, 2015)

Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός ότι σε όλες αυτές τις γραμμές δίνεται σημασία στις σχέσεις των προσώπων και όχι στο κεφάλαιο των συνεταιρισμών, γεγονός που αναδεικνύει σύμφωνα με την Αδάμ, τη σημασία του κοινωνικού κεφαλαίου στη βιωσιμότητα τους, το οποίο βρίσκεται σε ισχύ έναντι του χρηματοοικονομικού, που συνήθως είναι σε έλλειψη. (Οδηγός για τη Δημιουργία Κοινωνικών Επιχειρήσεων, 2014, σ. 19) Εξάλλου η έλλειψη του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου είναι ο λόγος που οδηγεί τους μικρούς παραγωγούς (ή τους μικρούς καταναλωτές) να συνεταιριστούν ώστε να δημιουργήσουν μια ανταγωνίσιμη επιχείρηση βελτιώνοντας την διαπραγματευτικής τους ισχύ, πόρισμα και της παρούσας έρευνας όπως θα διατυπωθεί σε επόμενο κεφάλαιο. Πρώτα, όμως, στο αμέσως επόμενο Κεφάλαιο ακολουθεί σύντομη παρουσίαση του κοινωνικού τους κεφαλαίου μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης.

2ο Κεφάλαιο: Κοινωνικό Κεφάλαιο

2.1. Τι ορίζεται ως Κοινωνικό Κεφάλαιο

Αναφορικά με τον ορισμό του διαπιστώνουμε ότι δεν ανιχνεύεται ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για το τι είναι «κοινωνικό κεφάλαιο». (Κονιόρδος, 2015, σσ. 1-2) (Τσουνής & Σαράφης, 2016, σ. 2) (Σεργάκη, Κοντόγεωργος, Λαϊνάς, & Ντρίνιας, 2023, σ. 26) Στον επιστημονικό λόγο ωστόσο, η εννοιολογική διασαφήνιση των όρων δύναται να οδηγήσει σε ουσιοκρατική παρέκκλιση, καθώς σημειώνει ο Κονιόρδος (Το Κοινωνικό Κεφάλαιο και οι Χρήσεις του [Κεφάλαιο 6], 2015) και αποτρέπει τη χρήση περισσότερων ερμηνειών από όσες κρίνονται εντελώς απαραίτητες¹².

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, της οποίας σκοπός είναι να διασαφηνιστεί η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου των αγροτικών συνεταιρισμών και ο τρόπος με τον οποίο οι παράγοντές του δύναται να επηρεάσουν την βιωσιμότητά τους, αρκεί η προσέγγιση του Bourdieu. Κατά τον Bourdieu, ως «κοινωνικό κεφάλαιο ορίζεται το σύνολο των υπαρκτών ή δυνητικών πόρων που συνδέονται με την κατοχή ενός ανθεκτικού δικτύου περισσότερο ή λιγότερο θεσμοποιημένων σχέσεων αμοιβαίας γνωριμίας και αναγνώρισης – ή με άλλα λόγια η ιδιότητα του μέλους μιας ομάδας - η οποία παρέχει σε καθένα από τα μέλη της την υποστήριξη από το συλλογικό κεφάλαιο όλων, μια «αναγνώριση» που τους παρέχει μία αξιοπιστία σε διάφορα επίπεδα». (Bourdieu, 1986, p. 21) Συμπληρωμένη από την θέση της νομπελίστριας Όστρομ που λέει ότι το κοινωνικό κεφάλαιο φθίνει και χάνει την αξία του όταν δεν καταναλώνεται, σε αντίθεση με το φυσικό ή χρηματικό που η κατανάλωσή του μειώνει τα αποθέματά του. (Σεργάκη, Κοντόγεωργος, Λαϊνάς, & Ντρίνιας, 2023, σ. 26)

Αναλύοντας τον παραπάνω ορισμό, κατά τον Bourdieu, ως κεφάλαιο ορίζεται κάθε υλική ή πνευματική μορφή απλής ή συσσωρευμένης ανθρώπινης εργασίας σε βάθος χρόνου. Δύναται να διακριθεί η οικονομική ή πολιτισμική ή κοινωνική του μορφή και η καθεμιά τους εμφανίζεται σε διαφορετικά πεδία. Αναφορικά με το κοινωνικό κεφάλαιο η οικογένεια, αποτελεί τη βασική του πηγή για το κάθε άνθρωπο και συσχετίζεται άμεσα με την κοινωνική τάξη που θεωρείται ότι αντιστοιχεί. Έτσι, ενώ το οικονομικό μετατρέπεται άμεσα σε χρήμα και ιδιοκτησία, στο πολιτισμικό συμβαίνει κατά

¹² Ο Κονιόρδος κάνει λόγο για το «τεστ του ξυραφιού» του Sorokin (Sorokin's razor test) ώστε να αποφευχθούν τυχόν σύνθετοι φιλοσοφικοί προβληματισμοί, που θα ίσως οδηγήσουν σε διαφωνίες λόγω διαφορετικής ιδεολογικής προσέγγισης. (Κονιόρδος, 2015)

περίπτωση¹³ και στο κοινωνικό οι «διασυνδέσεις» του ενδέχεται να μετατραπούν σε οικονομικό κεφάλαιο, με ή χωρίς θεσμοποιημένες σχέσεις.

Θεσμοποιημένες σχέσεις αποτελούν οι διάφοροι τίτλοι όπως, ιδιοκτησίας, σπουδών ή κοινωνικής αναγνώρισης. Κατά συνέπεια, γίνεται εύκολα αντιληπτό, ότι παρόλο που οι μορφές του κεφαλαίου διαφέρουν, μπορούν να αξιολογηθούν καθώς μετατραπούν σε οικονομικό, όμως, αυτό οδηγεί στην ουσιοκρατική παρέκκλιση του Κοινωνικού Κεφαλαίου, ως μια σειρά κοινών αγοραίων (ή μη) συναλλαγών. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν ισχύει, καθώς το κοινωνικό κεφάλαιο δεν είναι απλά μια σειρά συναλλαγών, αλλά προϋποθέτει την ύπαρξη πόρων, εντός ενός δικτύου σχέσεων οι οποίες «θεμελιώνονται και διαιώνονται στη βάση της αναγνώρισης της εγγύτητας των φορέων- μελών της ομάδας». (Κονιόρδος, 2015, σσ. 5-6) Η αναπαραγωγή του προϋποθέτει, όπως συμπληρώνει και η Όστρομ (1990), μια συνεχή προσπάθεια επαναλαμβανόμενων επαφών, με τις οποίες τα μέλη μιας ομάδας διατηρούν τη συνοχή της μέσω διαρκούς και αμοιβαίας αναγνώρισης.

Καθώς, το κοινωνικό κεφάλαιο δεν είναι απλά μια σειρά συναλλαγών, αλλά έχει τις δικές του διαστάσεις και τα δικά του χαρακτηριστικά που επιτρέπουν το διαχωρισμό του από το λοιπό οικονομικό κεφάλαιο που συγκεντρώνεται ή δημιουργείται από την ανθρώπινη δραστηριότητα, στις επόμενες ενότητες του κεφαλαίου παρουσιάζονται αυτά τα χαρακτηριστικά.

2.2. Διαστάσεις κοινωνικού κεφαλαίου

Για την ανάλυση των χαρακτηριστικών του κοινωνικού κεφαλαίου, ως πηγές μελέτης θα χρησιμοποιηθούν το προπτυχιακό εγχειρίδιο Αρχές Διοίκησης Αγροτικών Συνεταιρισμών, (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015) εμπλουτισμένη με τις διασαφηνίσεις και τα διαγράμματα του πιο εξειδικευμένου άρθρου για την «Οικοδόμηση της εμπιστοσύνης στους αγροτικούς συνεταιρισμούς». (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015) Ακόμα, πρόκειται να χρησιμοποιηθούν, το πιο πρόσφατο έργο για τη «Διακυβέρνηση και Επιχειρηματικότητα Συνεταιριστικών Εγχειρημάτων» (Σεργάκη, Κοντόγεωργος, Λαϊνάς, & Ντρίνιας, 2023) αλλά και το βιβλίο της «Επανεφεύρεσης των συνεταιρισμών» (Parnell, 1999) και «Το Κοινωνικό Κεφάλαιο και οι Χρήσεις του» (Κονιόρδος, 2015)

¹³ Ως παράδειγμα για το πολιτισμικό κεφάλαιο, αναφέρονται οι τίτλοι σπουδών που πιστοποιούν επαγγελματικές δεξιότητες που ενδεχόμενος να προσφέρουν υψηλότερη αμοιβή για την εργασία των κατόχων τους ή οι τίτλοι ευγένειας ή αιρετού αξιώματος για το κοινωνικό.

Προκειμένου να αντιληφθεί κανείς το οικονομικό κεφάλαιο και τη δυναμική του, γίνεται λόγος για το ύψος των καταθέσεων, το επιτόκιο δανεισμού ή η απόδοση της επένδυσης.¹⁴ Για το κοινωνικό κεφάλαιο, γίνεται λόγος για την αμοιβαιότητα στις σχέσεις των μελών ή την ευκαιριακή τους συμπεριφορά, για την ασυμμετρία πληροφόρησης και την ενεργό συμμετοχή των μελών, την εμπιστοσύνη και τη δέσμευση σε συμμετοχικές δράσεις. (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σσ. 101-102)

Οι αγρότες επιλέγουν το συνεταιριστικό μοντέλο για να παραγάγουν (για παράδειγμα ελαιόλαδο), επειδή είναι σχεδιασμένο να ικανοποιήσει τις ανάγκες των προσώπων που έχει σκοπό να υπηρετήσει, κάτι εντελώς διαφορετικό από την ίδρυση των κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων που στοχεύουν στο υψηλότερη δυνατή απόδοση της επένδυσης, (Parnell, 1999), (Σεργάκη, Κοντόγεωργος, Λαϊνάς, & Ντρίνιας, 2023, σ. 19) σκοπός που αντικατοπτρίζεται και στις διαφορές στην διάρθρωση της διοικητικής τους οργάνωσης. (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σσ. 71-72) Κάπως έτσι, οι μελετητές των συνεταιρισμών και οι συγγραφείς του πεδίου διαπιστώνουν και αναλύουν την ανάγκη αποτύπωσης και αξιολόγησης των διαστάσεων της έννοιας του κοινωνικού κεφαλαίου.

Το κοινωνικό κεφάλαιο δεν τοκίζεται ούτε αποταμιεύεται, ωστόσο παράγει κοινωνικά αγαθά, κοινωνική αλλαγή και κοινωνική αξία συντελώντας, μέσω της ενίσχυσης της ελευθερίας του ατόμου και των δημοκρατικών χαρακτηριστικών του, στην οικονομική βιωσιμότητα των συνεταιρισμών. (Σεργάκη, Κοντόγεωργος, Λαϊνάς, & Ντρίνιας, 2023, σ. 19)

Το κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να είναι επίσημο (με ρόλους, κανόνες, διαδικασίες κοινωνικής δράσης, π.χ. ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου (εφεξής Δ.Σ.), του συνεταιρισμού, ο Δήμαρχος, κ.ά.) ή ανεπίσημο (με ανάπτυξη συλλογικής δράσης, βάση ηθών και εθίμων, π.χ. οι εποχιακοί εργάτες του εργοστασίου προέρχονται από τις οικογένειες των μελών που βρίσκονται σε δυσμενέστερη οικονομική θέση κι επιθυμούν να εργαστούν) επηρεάζοντας εξίσου την δυναμική της κοινότητας, ανάλογα με τα αποθέματα της κάθε μορφής αλλά και τις υλικές συνθήκες. (σσ. 26, όμοια)

Μπορεί ακόμα να διακριθεί σε θετικό ή αρνητικό, αλλά και να μετρηθεί με βάση την ύπαρξη ή μη συλλογικότητας (εσωτερίκευσης αξιών από τα μέλη), την αμοιβαιότητα στις σχέσεις τους, την αλληλεγγύη μεταξύ τους και την έννοια της εμπιστοσύνης, είτε

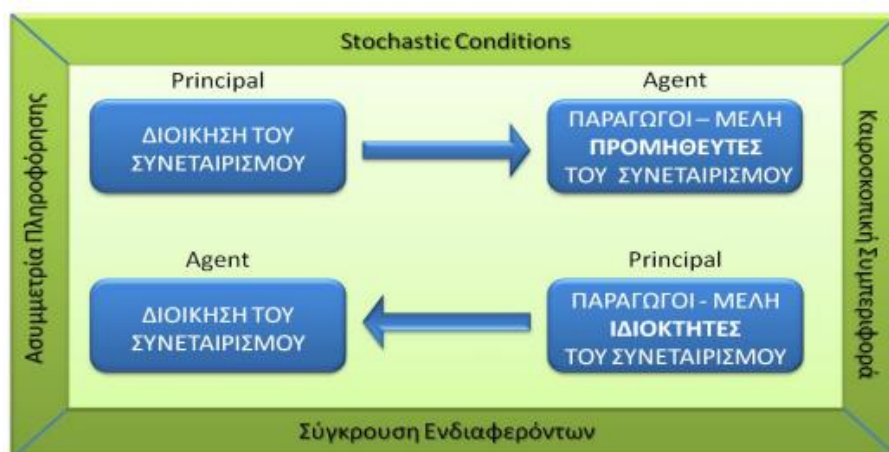
¹⁴ Ακόμα και για το πολιτισμικό κεφάλαιο, όπως οι πανεπιστημιακοί τίτλοι έχει οριστεί το [Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς και Συσσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων](#) (ECTS), προκειμένου να μπορούν να συγκριθούν μεταξύ τους οι πιστοποιούμενες γνώσεις σύμφωνα με το φόρτο εργασίας που χρειάζεται να καταβληθεί για την απόκτησή τους.

πρόκειται για διαπροσωπική εμπιστοσύνη (εμπιστοσύνη προς τα άλλα μέλη) ή για θεσμική (εμπιστοσύνη προς την διακυβέρνηση και τα θεσμικά όργανα, π.χ. Δ.Σ., Γενική Συνέλευση (εφεξής Γ.Σ.)) (σσ. 27, όμοια).

Συνεχίζοντας, στην επόμενη ενότητα, η εργασία ασχολείται με την έννοια της εμπιστοσύνης ως διάσταση του κοινωνικού κεφαλαίου, προκειμένου να αναλυθούν τα βασικά του στοιχεία, δηλαδή η ενεργός συμμετοχή των μελών και η αμοιβαιότητα των σχέσεων που αναπτύσσουν μεταξύ τους, αφού προηγουμένως παρουσιαστεί η οργανωσιακή του σύσταση, ώστε να γίνει αντιληπτός ο ρόλος των συστατικών του.

2.3. Οργανωσιακή Σύσταση του κοινωνικού κεφαλαίου

Θεωρώντας γνωστό σε κάθε οικονομολόγο ή κοινωνικό επιστήμονα που ασχολείται με στην ανάπτυξη επιχειρηματικών εγχειρημάτων, ότι σημαντικά προβλήματα αποτελούν οι καιροσκοπικές συμπεριφορές (π.χ. free riders) και η ασυμμετρία στην πληροφόρηση ή όπως συναντιέται στην βιβλιογραφία, «το πρόβλημα Εντολέα – Εντελοδόχου». Στις επόμενες παραγράφους θα παρουσιαστεί η διπλή φύση αυτού του προβλήματος για τους μελετητές και τα στελέχη των συνεταιρισμών, καθώς και ο καταλυτικός ρόλος των συστατικών του κοινωνικού κεφαλαίου στην αντιμετώπισή του. Για την παρουσίαση του διπλού προβλήματος «principal – agent» (Εντολέα – Εντολοδόχου) πρόκειται να αναλυθεί από την εικόνα που ακολουθεί

Εικόνα 4 Διπλό πρόβλημα εντολέα- εντολοδόχου (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σ. 104)

Από την Εικόνα 1, λοιπόν, είναι εύκολα αντιληπτό, ότι η Διοίκηση και τα Μέλη του Συνεταιρισμού είναι άλλοτε οι Εντολείς και άλλοτε οι Εντολοδόχοι. Δηλαδή στο πλαίσιο παραγωγής ελαιόλαδου, η Διοίκηση καθορίζει τις προδιαγραφές και τις ποσότητες του ελαιόκαρπου που θα επεξεργαστεί σε κάθε βάρδια λειτουργίας του εργοστασίου, ενώ τα Μέλη, ως προμηθευτές της Α΄ Ύλης (ελιές), γνωρίζουν καλύτερα την ποιότητα του

προϊόντος τους, με αστάθμητο παράγοντα στην παραγωγή διαδικασία, τις καιρικές συνθήκες. Στο επιχειρηματικό πλαίσιο, όμως, ο ιδιοκτήτης του εργοστασίου είναι τα Μέλη του συνεταιρισμού. Αυτά δίνουν εντολή στη Διοίκηση να λειτουργήσει, υπέρ των συμφερόντων τους, τις εγκαταστάσεις του συνεταιρισμού και να πουλήσει το παραγόμενο προϊόν στην καλύτερη δυνατή τιμή, με αστάθμητο παράγοντα την ασυμμετρία στην πληροφόρηση, τόσο για την ποιότητα της Α΄ Ύλης όσο και για τις συνθήκες της Αγοράς. Παράλληλα, υπό οποιοδήποτε πλαίσιο κι αν παρατηρηθεί το εικονιζόμενο σχήμα ανάμεσα στον Εντολέα και τον Εντολοδόχο δύναται να διαπιστωθεί σύγκρουση συμφερόντων, είτε εξαιτίας ευκαιριακών συμπεριφορών (υποδεέστερη της συμφωνηθείσας Α΄ Ύλης), είτε λόγω της ασυμμετρίας στην πληροφόρηση (απόκρυψη υψηλότερης τιμής αγοράς υπέρ συγκεκριμένου εμπόρου). (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σ. 103)

Συνεπώς, οι συνεταιρισμοί αποκτούν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων, καθώς ιδιοκτήτες και διοίκηση είναι τα αυτά πρόσωπα. Το συγκριτικό αυτό πλεονέκτημα είναι το κοινωνικό κεφάλαιο και δύναται με τα συστατικά της αμοιβαιότητας στις σχέσεις και της εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέλη να υπερκαλύψει την έλλειψη οικονομικού κεφαλαίου.

2.4. Ενεργός Συμμετοχή

Ως θεμελιώδες κοινωνικό χαρακτηριστικό συστατικό ενός συνεταιρισμού χαρακτηρίζεται, πλέον των παραπάνω, η ενεργός συμμετοχή των μελών του. Η Ενεργός Συμμετοχή είναι εθελοντική συνεισφορά των μελών, μέσω της συμμετοχής τους στην λήψη αποφάσεων, στην εκπροσώπηση στο Δ.Σ., στην άσκηση δικαιωμάτων ελέγχου και απόδοσης που εν τέλει συντελεί στην βιωσιμότητα και περαιτέρω ανάπτυξη του συνεταιρισμού. (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015)

Μελετώντας την βιβλιογραφία, έχει καταστεί σαφές ότι σε κάθε συνεταιρισμό για να νιώσει ασφάλεια το κάθε μέλος ώστε να αναπτύξει ενεργό συμμετοχή, χρειάζεται να ανιχνεύονται όλα τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κεφαλαίου. Δηλαδή, χρειάζεται να υπάρχει αμοιβαιότητα στις σχέσεις των μελών, σε τέτοια ένταση που θα αναπτύξει συνεταιριστική κουλτούρα στα μέλη. Η εν λόγω κουλτούρα, σε συνδυασμό με την ύπαρξη ανοικτών διαύλων επικοινωνίας μεταξύ αυτών και της διοίκησης θα θεμελιώσει ακλόνητα την εμπιστοσύνη στο κοινωνικό κεφάλαιο του συνεταιρισμού. (p. όμοια)

«Η συνεταιριστική κουλτούρα των μελών, είναι ο βαθμός στον οποίο η πίστη στην αξία των συνεταιρισμών, έχει τις ρίζες της στις προσωπικές αξίες, τους κανόνες και τις

πεποιθήσεις των μελών. Μια κοινή κουλτούρα παρακινεί την ενεργό συμμετοχή, επειδή, αφενός, οδηγεί σε μια αίσθηση κοινότητας και, αφετέρου, τα μέλη αισθάνονται υποχρεωμένα να εκφράσουν κοινές αξίες μέσω της ενεργού συμμετοχής. (Vugt M. Van, Snyder, Tyler , & Biel, 2000)

Επιπλέον, τα μέλη που ταυτίζονται με τον συνεταιρισμό ενδιαφέρονται για τις στρατηγικές του συνεταιρισμού, δεσμεύονται και έχουν εμπιστοσύνη στο Διοικητικό Συμβούλιο. (Birchall, Time habit and the fraternal impulse, 1988) (Borgen, 2001) (Osterderg & Nilsson, 2009)» (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015, p. ίδια μετάφραση)

Η θεμελίωση του κοινωνικού κεφαλαίου με ακλόνητη εμπιστοσύνη επιτρέπει την οικοδόμηση της πυραμίδας της ενεργού συμμετοχής. Εικόνα 5

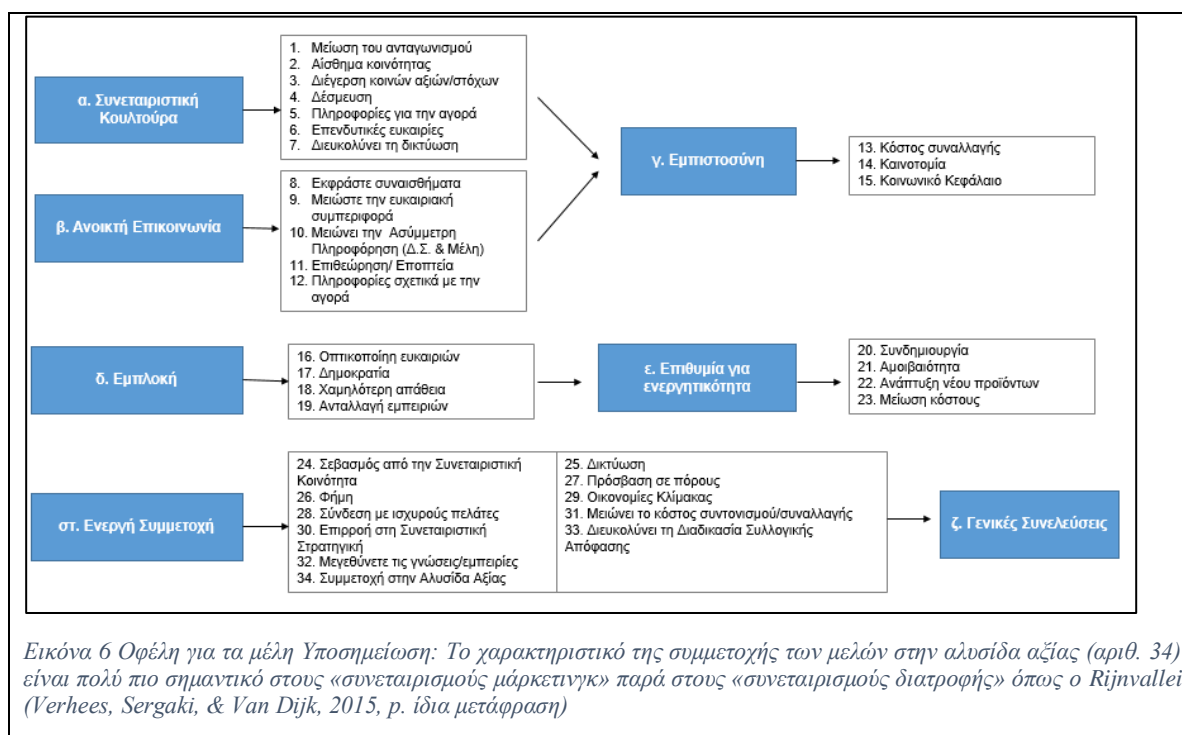
Εικόνα 5 Πυραμίδα ενεργού συμμετοχής (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σ. 105)

Καθώς τα μέλη νιώθουν ασφάλεια και εμπιστοσύνη, αναπτύσσεται η προοπτική της ενεργού τους συμμετοχής. Αρχίζουν σιγά σιγά να εμπλέκονται με το συνεταιρισμό και παρακολουθούν τις ημερίδες του ή συμμετέχουν στις εκπαιδευτικές και κοινωνικές του δράσεις. Κάθε μέλος επιθυμεί να δράσει υπέρ του συνεταιρισμού του, για να δράσει τελικά είτε μέσω της συμμετοχής του, στη λήψη αποφάσεων των Γ.Σ., είτε για να ανέλθει ακόμα περισσότερο ως το Δ.Σ. του Συνεταιρισμού. Έτσι ο συνεταιρισμός, αφού αξιοποιεί τις διαφορετικές φωνές καλλιεργώντας την πίστη, και δύναται να αναπτύξει νέα προϊόντα ή υπηρεσίες μέσω της συνδημιουργίας μελών και Διοίκησης. (Κοντόγεωργος & Σεργάκη, 2015, σσ. 104-107) Παράλληλα ενισχύεται η αμοιβαιότητα στις σχέσεις των μελών, καθώς αυτά δύναται να συνεργαστούν παρά την ετερογένειά τους. Αν και αυτό δεν καταστεί εφικτό η έξοδος από το συνεταιρισμό είναι ελεύθερη. (σσ. 107-109, όμοια)

Στην επόμενη ενότητα εξηγείται κυρίως ο τρόπος με τον οποίο η οικοδόμηση της ενεργού συμμετοχής, δύναται να ισχυροποιήσει τη βιωσιμότητα των συνεταιρισμό μέσω της θεμελίωσης σταθερού κοινωνικού κεφαλαίου.

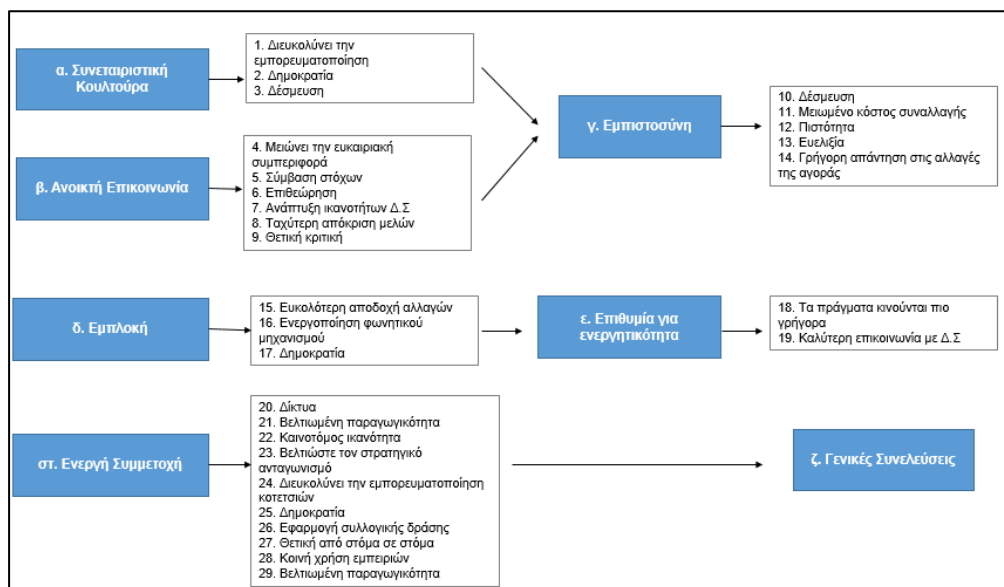
2.5. Οφέλη ενεργού συμμετοχής για τα μέλη και το συνεταιρισμό

Το παρόν κεφάλαιο ολοκληρώνεται με σταθερή αναφορά στη πυραμίδα της ενεργού συμμετοχής, με τα στοιχεία και τις σχέσεις που την οικοδομούν, όπως αυτά αναλύονται στο άρθρο «οικοδομώντας την εμπιστοσύνη στους συνεταιρισμούς» (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015)

Όπως απεικονίζεται στο σχεδιάγραμμα της Εικόνας 6 παραπάνω, η συνεταιριστική κουλτούρα ωφελεί προσωπικά τους συνεταιριστές καθώς μειώνει τον ανταγωνισμό, επιτρέπει την διάδοση των πληροφοριών της αγοράς και τους παρέχει ευκαιρίες για περαιτέρω συμμετοχή στην εφοδιαστική αλυσίδα. (Fulton, 1999)

Παρόμοια στο σχεδιάγραμμα της Εικόνας 7 παρακάτω, διακρίνεται ότι η συνεταιριστική κουλτούρα ωφελεί και το συνεταιρισμό, καθώς δύναται να επιφέρει μείωση στα κόστη συναλλαγών, αντικαθιστώντας είτε την εξωτερική εποπτεία, είτε τις εξωτερικές νομικές κυρώσεις. (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015)

Εικόνα 7 Οφέλη για τους συνεταιρισμούς (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015, p. ίδια μετάφραση)

Συνεχίζοντας στην ανοικτή επικοινωνία, ανάμεσα στο Δ.Σ. και τα μέλη διακρίνονται επίσης, δύο όψεις. Από τη μεριά των μελών, η όποια δυσαρέσκεια λύνεται μέσω του μηχανισμού της φωνής, αντί του αντίστοιχου της εξόδου από το συνεταιρισμό. Από τη μεριά δε του Δ.Σ., η διαφανής επικοινωνία επιτρέπει την κριτική και την έγκριση των ενεργειών τους. Έτσι, μέσω της ανοιχτής επικοινωνίας, αυξάνεται η κατανόηση των βασικών διαδικασιών του συνεταιρισμού, κάτι που ο Burt (1997) θεωρεί ζωτικής σημασίας για την εμπιστοσύνη των μελών στον συνεταιρισμό, ενώ το αντίθετο έχει διαπιστωθεί από τον Baseman (2012), και από άλλους, ως ο πρωταρχικός λόγος για την αποτυχία των συνεταιριστικών εγχειρημάτων. (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015)

Από τα σχεδιαγράμματα στην Εικόνα 6 και στην Εικόνα 7, προκύπτει ότι η ανοικτή επικοινωνία προστατεύει τόσο από τις ευκαιριακές συμπεριφορές (Uzzi, 1996) όσο και από την ασύμμετρη πληροφόρηση. (Hogeland, 2006) Έτσι, αφενός, μειώνονται τα κόστη συναλλαγών και, αφετέρου, προάγονται κοινές πεποιθήσεις και αξίες μεταξύ των μελών, ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα του Δ.Σ. (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015)

Η αποτελεσματικότητα του Δ.Σ. δυναμώνει τον Συνεταιρισμό, ως όρος του κοινωνικού κεφαλαίου εμπνέοντας εμπιστοσύνη. Η εμπιστοσύνη, κατά τον Καλογερά (κ.α. συγγραφείς), αποτελεί προϋπόθεση για την πίστη των μελών προς τον συνεταιρισμό τους και αυξάνει την πιθανότητα τα μέλη του συνεταιρισμού να συμμετέχουν ενεργά στις υποθέσεις του συνεταιρισμού. (Kalogeras, Pennings, van Dijk, & van der Lans, 2007) (Barraud-Didier, Henninger, & Akremi, 2012) Για το λόγο αυτό, η εμπιστοσύνη αποτελεί την επόμενη βαθμίδα της πυραμίδας της ενεργού συμμετοχής (Εικόνα 5), γιατί αυξάνει

το επίπεδο του κοινωνικού κεφαλαίου που συνδέεται στενά με την ευημερία των μελών (Chloupkova, Svendsen, & Svendsen, 2003) (van Dijk, Klep, & Egerstrom, 2005) απλοποιεί την πολυπλοκότητα της λήψης συλλογικών αποφάσεων για τον συνεταιρισμό, καθώς τα μέλη δεν είναι προσεκτικά λόγω καχυποψίας. (Koop, 2007) και, επιπλέον, μειώνει τα κόστη συναλλαγών. (Casson, 1993)

Όπως απεικονίζεται και στα σχεδιαγράμματα στην Εικόνα 6 και στην Εικόνα 7, παραπάνω, αυτό επιτυγχάνεται, πρώτον, αποφεύγοντας την ευκαιριακή συμπεριφορά επειδή τα μέλη μεταδίδουν επιμελώς πληροφορίες σχετικά με απαράδεκτη συμπεριφορά των ομότιμών τους (James & Sykuta, 2006) (Regts, 2009) και, δεύτερον, επειδή ο συνεταιρισμός μπορεί να εργαστεί πιο αποτελεσματικά με τα μέλη του, καθώς ο κίνδυνος συμβατικής αθέτησης υποχρεώσεων μεταξύ του συνεταιρισμού και των μελών του είναι χαμηλός. (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015)

Ανεβαίνοντας ακόμα μια βαθμίδα στην πυραμίδα (Εικόνα 5, σελ 30,) τα μέλη που εμπιστεύονται τον συνεταιρισμό (Διοίκηση και μέλη) αναπτύσσουν μια προθυμία για συλλογική δράση, για εμπλοκή με τον συνεταιρισμό, ελαχιστοποιώντας τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν τη συμπεριφορά της «απάθειας». Και σε αυτή, την 3^η βαθμίδα, όπως επιγραμματικά απεικονίζεται στα παραπάνω σχεδιαγράμματα, τα εμπλεκόμενα μέλη έχουν προσωπικά οφέλη (Εικόνα 6), αλλά ταυτόχρονα ωφελούν και τον Συνεταιρισμό τους (Εικόνα 7). Ενδεικτικά, αναφέρεται εδώ η προσωπική ωφέλεια των μελών από τη συμμετοχή των μελών σε δράσεις του συνεταιρισμού, μέσω της οποίας λαμβάνουν πληροφορίες και εντοπίζουν ευκαιρίες, τόσο μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όσο και μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών για την αγορά με τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015).

Παράλληλα, η συμμετοχή των μελών βοηθά τον συνεταιρισμό να κινείται γρηγορότερα, διότι οι άνθρωποι έχουν την τάση να αποδέχονται αλλαγές που τους επηρεάζουν βαθιά, υπό την προϋπόθεση ότι είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν στην απόφαση. (Mac Gregor, 1960) (Likert, 1967) Έτσι, τα μέλη που εμπλέκονται μπορούν και να υποστηρίξουν αποφάσεις που είναι αντίθετες από τις επιθυμίες τους, αρκεί να λαμβάνουν αποδεκτές εξηγήσεις. Με τον τρόπο αυτό, ενεργοποιείται ο μηχανισμός της φωνής των μελών που δεν δραστηριοποιούνται στον συνεταιρισμό, και αυτός με τη σειρά του, ισχυροποιεί την δημοκρατική εκπροσώπηση όλων των μελών, γεγονός που επιτρέπει στο συνεταιρισμό να ασκεί πολιτική επιρροή υπέρ των συμφερόντων τους. (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015)

Εφόσον πραγματοποιηθούν τα προαναφερθέντα, η εμπλοκή των μελών στις δράσεις του συνεταιρισμού, αναμένεται να δημιουργήσει την επιθυμία για ενεργό συμμετοχή. Η βαθμίδα της «επιθυμίας για ενεργό συμμετοχή» βρίσκεται στην μέση της πυραμίδας στην Εικόνα 5 (σελ 30), ακριβώς γιατί σε αυτή την βαθμίδα τα μέλη έχουν ευκαιρίες συν-δημιουργίας¹⁵. Η προθυμία των μελών να δραστηριοποιηθούν στον συνεταιρισμό συμβάλλει στην ανάπτυξη αμοιβαίας συμπεριφοράς μεταξύ τους και παράλληλα επιτρέπει στο συνεταιρισμό να κινείται γρηγορότερα, καθώς τα μέλη αφιερώνουν χρόνο και προσπάθειες στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. (p. ομοια)

Αποτελεί δε, σημαντική βαθμίδα, γιατί αρχίζοντας τα μέλη να δραστηριοποιούνται στον συνεταιρισμό, είτε αντιλαμβάνονται αρνητικές διαστάσεις στην συνεταιριστική βιωσιμότητα (όπως έλλειμα εμπιστοσύνης) κρατώντας αποστάσεις, είτε αποφασίζουν να συμμετέχουν πραγματικά σε αυτόν διαδραματίζοντας ενεργό ρόλο συμμετέχοντας σε συναντήσεις με επιτροπές του συνεταιρισμού. (Barraud-Didier, Henninger, & Akremi, 2012) Έτσι, τα μέλη ανεβαίνουν ακόμα μια βαθμίδα και βρίσκονται πια στην ομώνυμη της πυραμίδας, βαθμίδα της ενεργού συμμετοχής.

Σε αυτό το επίπεδο, τα μέλη κερδίζουν σεβασμό και αποκτούν καλύτερη φήμη στην συνεταιριστική κοινότητα. Ο Burt (1997) σημειώνει ότι τα ενεργά μέλη και ο συνεταιρισμός μπορούν ακόμα και να ενισχύσουν τις επιχειρηματικές σχέσεις κάποιου μέλους. Ή, καθώς σημειώνουν οι Bijman & Wollni (2008), οι συνεταιρισμοί συμβάλλουν σε αυτό ως διαμεσολαβητές πληροφοριών, «εμπειρογνώμονες» ή «μέντορες», διευκολύνοντας τη «συμβολαιακή γεωργία» μεταξύ μελών συνεταιρισμών και επιχειρήσεων παραγωγής τροφίμων. Συνεπώς, η ανταλλαγή εμπειριών δημιουργεί προϋποθέσεις για καινοτομία με πολλαπλά οφέλη για όλα τα μέλη, ωστόσο, ο Bhuyan (The "People" factor in Cooperatives: An analysis of members' attitudes and behavior., 2007) σημειώνει ότι η ενεργός συμμετοχή μειώνεται, όταν τα μέλη αντιλαμβάνονται ότι η γνώμη τους δεν εκτιμάται από τη διοίκηση του συνεταιρισμού. Συνεπώς, γίνεται εύκολα αντιληπτή η υποχρέωση των ηγετών των συνεταιρισμών, στην παροχή κινήτρων στα μέλη ώστε να εμπλακούν στις δράσεις του. (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015)

¹⁵ Μέσω της συν-δημιουργίας αποσαφηνίζεται ο προσανατολισμός της ανάπτυξης νέων προϊόντων στην αγορά και έτσι πολλαπλασιάζονται οι πιθανότητες επιτυχίας των συνεταιρισμών. (Hirschman, 1970)

Με την ολοκλήρωση του παρόντος κεφαλαίου και τη μελέτη του άρθρου περί της «Οικοδόμησης της Ενεργού Συμμετοχής στους Συνεταιρισμούς» (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015), διαπιστώνεται ότι η ενεργός συμμετοχή των μελών σε γενικές συνελεύσεις και συνεδριάσεις περιφέρειας διευκολύνει μια ομάδα να λάβει συλλογικές αποφάσεις και να εφαρμόσει συλλογική δράση. Δεδομένου ότι τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, συχνά αναπτύσσονται και εφαρμόζονται ατελώς στους συνεταιρισμούς, η ενεργός συμμετοχή των μελών στις συλλογικές αποφάσεις σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης των κοινών πόρων είναι κρίσιμης σημασίας, προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η χρήση και η απόδοση του συνεταιρισμού. (Hyung & Feiock, 2002) Τέλος, τα ενεργά μέλη μπορούν να συμβάλλουν στην ευημερία των συνεταιρισμών μέσω της εκμετάλλευσης της εμπειρίας ή της γνώσης τους. Ο βαθμός στον οποίο οι συνεταιρισμοί χρησιμοποιούν τα μέλη τους ως πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος είναι η βασική αρμοδιότητα των συνεταιριστικών επιχειρήσεων. (Hakelius, 1996)» (Verhees, Sergaki, & Van Dijk, 2015, p. ίδια μετάφραση)

Η παρουσίαση των ευρημάτων της βιβλιογραφικής ανασκόπησης ολοκληρώθηκε. Στα επόμενα δύο κεφάλαια πρόκειται να παρουσιαστούν τα ευρήματα της πρωτογενούς έρευνας της παρούσας εργασίας, ώστε να επιβεβαιωθούν ή να απορριφθούν οι ερευνητικές της υποθέσεις, όπως δημιουργήθηκαν, από την, έως τώρα, μελέτη των βιβλιογραφικών πηγών.

3ο Κεφάλαιο: Μεθοδολογία

3.1. Δείγμα

Στον αρχικό σχεδιασμό της παρούσας εργασίας, αναφερόταν ως περιοχή μελέτης, ο Δήμος Μονεμβασιάς και πιο συγκεκριμένα οι ελαιοουργικοί συνεταιρισμοί και οι ομάδες ελαιοπαραγωγών που δραστηριοποιούνται εντός των διοικητικών του ορίων. Ωστόσο, ο αρχικός σχεδιασμός δεν κατέστη δυνατό να υλοποιηθεί καθώς ο πληθυσμός του Δήμου, δεν έχει επανέλθει πλήρως μετά την Covid-19 Πανδημία, ενώ διάφορες ώσεις προκαλούν επιπλοκές υγείας, ματαιώνοντας τις δια ζώσης συναντήσεις. Η εργασία, λοιπόν, επανασχεδιάστηκε τον Ιούνιο του 2023 και ως περίπτωση μελέτης ερευνήθηκε και αναλύθηκε ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Ασωπού.

Για τις ανάγκες της εργασίας, αναπτύχθηκε ένα ερωτηματολόγιο δομημένης συνέντευξης, με αρχικό προγραμματισμό, να απευθυνθεί προς τα μέλη τριών ή και περισσότερων ελαιοουργικών συνεταιρισμών του Δήμου Μονεμβασιάς. Αυτό δεν κατέστη δυνατό, οπότε και το ερωτηματολόγιο απευθύνθηκε στα μέλη μόνο του Αγροτικού Συνεταιρισμού Ασωπού, όπου μέλη των τελευταίων Διοικητικών Συμβουλίων (εφεξής Δ.Σ.), συντέλεσαν με προθυμία και με καίριες παρατηρήσεις, στην δημιουργία του. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν δια ζώσης το διάστημα 27 Ιουλίου - 27 Σεπτεμβρίου 2023, κυρίως στην πλατεία του χωριού, αλλά και στις αυλές των συνεταιριστών. Από τις 318 ενεργές, συνεταιριστικές μερίδες, διαπιστώθηκε ότι οι 72 έχουν αντικειμενικές συνθήκες διαβίωσης, (μη μόνιμη κατοικία στο χωριό, προβλήματα υγείας, κ.λπ.), που δεν τους επιτρέπουν άλλη σχέση πέραν του ιδιοκτήτη – πελάτη και 119 μερίδες αντιστοιχούν σε συζύγους, γονείς ή παιδιά ίδιας οικογένειας, με όμοια θέση και διάθεση απέναντι στο συνεταιρισμό. Έτσι, απάντησαν ως επί τω πλείστων ένα ερωτηματολόγιο, ενώ υπήρξαν 10 οικογένειες που απάντησαν ξεχωριστά ερωτηματολόγια τα μέλη τους.

Το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε συνολικά από 103 μέλη ωστόσο μόνο τα 97 ερωτηματολόγια ήταν πλήρη και οι απαντήσεις καταχωρήθηκαν σε υπολογιστικό φύλλο, προκειμένου να μεταφραστεί σε αριθμητική κλίμακα στο σύνολό του και να εξαχθούν ποσοτικά συμπεράσματα.

3.2. Ανάλυση έρευνας

Για την ανάλυση της έρευνας αρχικά είχε επιλεγεί και χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS, στο οποίο αντιγράφηκαν τα δεδομένα από το υπολογιστικό φύλλο. Ωστόσο, λόγω τεχνικών δυσκολιών, δεν κατέστη εφικτή η περαιτέρω στατιστική ανάλυση για την διάθεση των 30 περίπου μελών που δεν στάθηκε δυνατό να απαντήσουν

στην έρευνα. Έτσι, αποφασίστηκε να γίνει αποδεκτός ο αριθμός των πλήρως συμπληρωμένων δελτίων ως το σύνολο του πλήθους των ενεργών μελών του συνεταιρισμού τους. Χρησιμοποιώντας σε αυτή τη βάση και τους συγκεντρωτικούς πίνακες υπολογιστικών φύλλων, πραγματοποιήθηκε ανάλυση των απαντήσεων και τα αποτελέσματα απεικονίστηκαν σε σχετικά διαγράμματα.

3.3. Ερωτηματολόγιο

Για τη συλλογή των δεδομένων επικοινωνήσαμε με κάθε μέλος, είτε στην αγορά του χωριού, είτε μετά από τηλεφωνική επικοινωνία στις αυλές των σπιτιών τους, όπως ήδη αναφέρθηκε. Για την ανάπτυξη του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια από προϋπάρχουσες διπλωματικές εργασίες¹⁶, τα οποία μέσω διεξοδικών συζητήσεων με μέλη των Δ.Σ του συνεταιρισμού προσαρμόστηκαν στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της δραστηριότητας των ελαιοπαραγωγών και του ελαιουργικού συνεταιρισμού.

Συνομιλώντας με το Δ.Σ. του Αγροτικού Συνεταιρισμού Ασωπού, με τον Πρόεδρο του προηγούμενου Δ.Σ. (2015-2019) καθώς και με τον Διαχειριστή του όμορου Ελαιουργικού Συνεταιρισμού Μολάων- Πακίων, το χρονικό διάστημα από το Μάρτη έως τον Ιούνιο του 2023¹⁷, προέκυψε το ερωτηματολόγιο (Παράρτημα) της παρούσας διπλωματικής. Το ερωτηματολόγιο είναι χωρισμένο σε τέσσερα (4) μέρη ως εξής:

Μέρος 1ο:	Δημογραφικά Στοιχεία
Μέρος 2ο:	Κοινωνικό Κεφάλαιο
Μέρος 3ο:	Προβλήματα και Προκλήσεις
Μέρος 4ο:	Συνεταιριστική Εκπαίδευση

Στο Μέρος 1^ο συμπληρώθηκε η ηλικία, η εκπαίδευση, η γεωργική κατάρτιση, τα στρέμματα της γεωργικής εκμετάλλευσης και τα χρόνια που κάθε μέλος ασχολείται με τη γεωργία και είναι μέλος του συνεταιρισμού.

¹⁶ Πιο συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε ένας συνδυασμός ερωτήσεων από την διπλωματική εργασία της κ. Αλματζή Ελισάβετ (2021) και του κ. Τζινάλα Δημήτριου.

¹⁷ Στο ίδιο χρονικό διάστημα, και προκειμένου να διερευνηθεί η δυνατότητα το εύρος του πεδίου της παρούσας έρευνας να περιλαμβάνει το 50% των ελαιουργικών συνεταιρισμών που βρίσκονται στα διοικητικά όρια του Δ. Μονεμβασιάς, έγινε προσπάθεια επικοινωνίας και με άλλους αγροτικούς ελαιουργικούς συνεταιρισμούς. Ωστόσο αυτές οι προσπάθειες δεν ευοδώθηκαν κυρίως λόγω των συνεπειών της Covid-19 πανδημίας (ακυρώθηκαν δύο φορές προγραμματισμένα ραντεβού με Δ.Σ.) και της εποχικότητας των δραστηριοτήτων των αγροτών του Δήμου, που εκτός από ελιές καλλιεργούν κρεμμύδια, εσπεροειδή, κ.α. και ταυτόχρονα έχουν και άλλες δραστηριότητες όπως οικοδομικές ή τουριστικές.

Στο Μέρος 2^ο ζητήθηκε από τα μέλη, να αξιολογήσουν με χρήση 5άβαθμης κλίμακας Linkert, πώς αισθάνονται απέναντι στον συνεταιρισμό. Το Μέρος 2^ο είναι χωρισμένο σε οκτώ (8) ενότητες βασισμένες στην Πυραμίδα της Ενεργού Συμμετοχής, προκειμένου να μετρηθεί:

- I Η Συνεταιριστική Κουλτούρα
- II Η Ανοικτή Επικοινωνία
- III Η Εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη
- IV Η εμπλοκή των μελών στο συνεταιρισμό
- V Η επιθυμία των μελών για Ενεργό Συμμετοχή
- VI Η αντίληψη των μελών σχετικά με την Ενεργό Συμμετοχή τους
- VII Η αντίληψη των μελών σχετικά με τις Συνελεύσεις του συνεταιρισμού
- VIII Το αίσθημα απέναντι στη Διοίκηση του Συνεταιρισμού

Στο Μέρος 3^ο, πάλι με χρήση 5άβαθμης κλίμακας Linkert, τα μέλη ρωτήθηκαν σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, τόσο ως καλλιεργητές, όσο κι ως μέλη του συνεταιρισμού, αλλά και για την πεποίθησή τους σχετικά με τις τιμές που λαμβάνουν για τα προϊόντα τους και τον ρόλο των συνεταιρισμών στην διαμόρφωσή τους.

Στο Μέρος 4^ο μέσα από τρεις (3) ερωτήσεις έγινε προσπάθεια να μετρηθεί η εφαρμογή της 5^{ης} Συνεταιριστικής Αρχής σχετικά με την συνεταιριστική εκπαίδευση.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 5 σελίδες (ή 6 σε μια επανεκτύπωσή του λόγω διαφορετικής ρύθμισης εκτυπωτή) και μία σελίδα με τον Οδηγό του ερωτηματολογίου, όπου αναφέρονται οι λόγοι της έρευνας.

3.4. Η περιοχή μελέτης

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Ασωπού βρίσκεται στην ομώνυμη Δ.Ε. του Δ. Μονεμβασιάς στην ανατολική πλευρά του Λακωνικού Κόλπου.(βλ. παρακάτω)

Η Δ.Ε Ασωπού αποτελεί την πιο πεδινή περιοχή του Δ. Μονεμβασίας και οι κάτοικοί της ασχολούνται κυρίως με την καλλιέργεια της ελιάς, ιδίως με την κορωνέικη ποικιλία ή Ασπρολιές (κατά την ντοπιολαλιά), και των εσπεροειδών ή ξινών (επίσης κατά την ντοπιολαλιά), κυρίως με πορτοκαλόδεντρα. Στον κάμπο του Ασωπού καλλιεργούνται επίσης, οπωροκηπευτικά (ως επί των πλείστων καλοκαιρινά: πατάτες, ντομάτες, καρπούζια, πεπόνια, κ.α.) στο διάστημα από Μάρτιο έως Αύγουστο, αφού μαζευτεί ο καρπός από τις δεντροκαλλιέργειες. Τα περισσότερα νοικοκυριά παρουσίαζαν αυτάρκεια μέχρι και την 1^η δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, διατηρώντας λαχανόκηπο και οικόσιτα ζώα. Ωστόσο, στις μέρες μας λόγω της λειψυδρίας δεν είναι εφικτή η ανάπτυξη λαχανόκηπου και η ανάπτυξη κτηνοτροφικών μονάδων περιόρισε σημαντικά τον πληθυσμό των οικόσιτων ζώων.

Από τον περιορισμό του πληθυσμού των οικόσιτων ζώων δημιουργήθηκε περισσότερος χρόνος στους κατοίκους για αλληλεπίδραση και ανάπτυξη από κοινού δράσεων. Δυστυχώς, η περίοδος της υγειονομικής κρίσης και των μέτρων για τον περιορισμό της πανδημίας COVID-19 δεν επέτρεψε να αναπτυχθούν πιο οργανωμένες συλλογικές δράσεις, παρά μόνο ομάδες παραγωγών. Ακόμα, τα τελευταία χρόνια, αναπτύχθηκαν και οι δράσεις του πολιτιστικού συλλόγου του χωριού.

Αξιοσημείωτο δείγμα της έγνοιας των κατοίκων για την καλλιέργεια της γης, είναι η προσπάθεια των εκπαιδευτικών του δημοτικού σχολείου, οι οποίοι στα πλαίσια βιωματικής δράσης, επιχειρούν την δημιουργία σχολικού λαχανόκηπου ή φυτεύουν

ελιόδεντρα ή αναλαμβάνουν και δράσεις πέραν της γεωργίας, όπως φαίνεται και στο παρακάτω κολλάζ φωτογραφιών από το αρχείο τους. Αυτό το γεγονός επαληθεύει την ισχυρή σχέση που έχει το χωριό με την γεωργία. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, με την ανάλυση της έρευνας πρόκειται να γίνει φανερό ότι οι αγρότες της Τ.Κ. Ασωπού νοιάζονται για τον συνεταιρισμό τους και είναι χαρούμενοι που αναπτύσσεται, με ορατά έργα, αφήνοντας πίσω κάποιες δυσκολίες του προηγούμενου αιώνα.

Εικόνα 9 Δράσεις Γεωργίας στο Δημοτικό Σχολείο (ίδια επεξεργασία φωτογραφιών από το αρχείο του)

4ο Κεφάλαιο: Ανάλυση της έρευνας στον Αγροτικό Συνεταιρισμό Ασωπού

4.1. Εισαγωγικά

Η ανάλυση της έρευνας ακολουθεί τη δομή του ερωτηματολογίου, οπότε και το κεφάλαιο είναι χωρισμένο σε τέσσερα (4) μέρη, ως εξής:

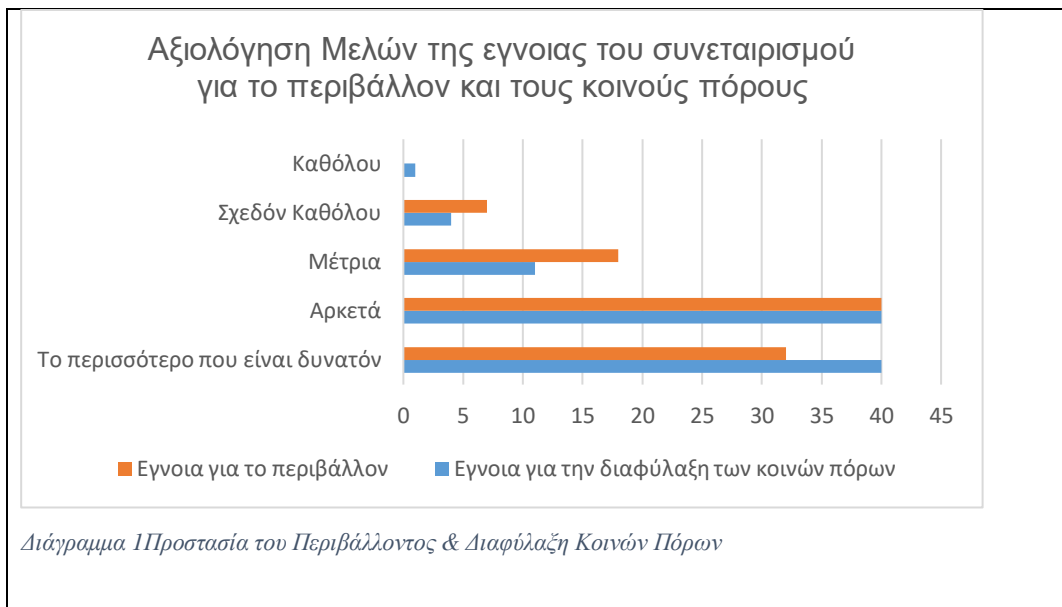
- Στο 1^ο Μέρος παρουσιάζεται ο ερευνώμενος συνεταιρισμός και ορισμένα δημογραφικά στοιχεία των μελών του, όπως το φύλο, η ηλικία, η γεωργική τους κατάρτιση, τα χρόνια που ασχολούνται με την γεωργία και τα χρόνια που είναι μέλη στο συνεταιρισμό. Ακόμα, τα μέλη ρωτήθηκαν για το μέγεθος την γεωργικής τους εκμετάλλευσης αλλά δεν ανιχνεύεται κάποια διαφορά για την έγνοια τους για την ανάπτυξη του συνεταιρισμού, σχετική με τα στρέμματα της γης τους.
- Στο 2^ο Μέρος παρουσιάζονται οι παράμετροι του Κοινωνικού Κεφαλαίου ταξινομημένοι κατά την Πυραμίδα της ενεργού συμμετοχής στις έξι (6) βαθμίδες της.
- Στο 3^ο Μέρος αναφέρονται τα προβλήματα και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα μέλη του αγροτικού συνεταιρισμού, τόσο ως μεμονωμένα άτομα, όσο κι ως, από κοινού δρώντες, συνεταιριστές.
- Στο 4^ο Μέρος, ερευνήθηκε η άποψη των συνεταιριστών σχετικά με την συνεταιριστική εκπαίδευση και την στόχευσή της.

Στόχος της ανάλυσης είναι να διαπιστωθεί το προφίλ του μέσου αγρότη μέλους στο συνεταιρισμό, να εξεταστεί αν επαληθεύονται ή όχι τα ερευνητικά ερωτήματα και να συγκριθούν τα αποτελέσματα με αντίστοιχες έρευνες σε άλλες περιοχές, συνεισφέροντας στην αξιολόγηση της έννοιας του κοινωνικού κεφαλαίου των συνεταιριστικών επιχειρημάτων ως μετρήσιμου παράγοντα της απόδοσής τους.

4.2. Ο Συνεταιρισμός και τα μέλη του

Ο Αγροτικός Ελαιουργικός Συνεταιρισμός Ασωπού με την τρέχουσα μορφή του, λειτουργεί την τελευταία δεκαετία, έχοντας σύγχρονες εγκαταστάσεις στο ελαιουργείο του και εναρμονισμένο με την ισχύουσα νομοθεσία, καταστατικό. Από προφορικές μαρτυρίες, ως έτος εκκίνησης των διαδικασιών για την ίδρυση, ανιχνεύεται το περίπου 1975, οπότε λειτουργούσε αρχικά ως χρηματοπιστωτικός συνεταιρισμός και συνεταιρισμός συκοπαραγωγών, (δεν υπάρχουν σχετικά έγγραφα που να το επαληθεύσουν, παρα-μόνο οι συκαποθήκες). Ακόμα, λειτουργούσε συνεταιρικό πακάλικο στον κεντρικό δρόμο του χωριού, που ωστόσο ελάχιστοι άνθρωποι το

θυμούνται, σε αντίθεση με την αποθήκη λιπασμάτων που λειτουργεί μέχρι σήμερα, αν και όχι πλήρως υποστηρικτικά προς τα μέλη σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν στις συζητήσεις κατά την διάρκεια της συνέντευξης για την παρούσα έρευνα.

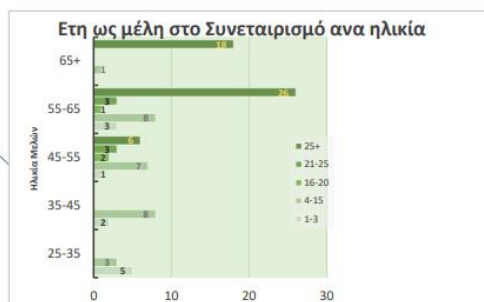
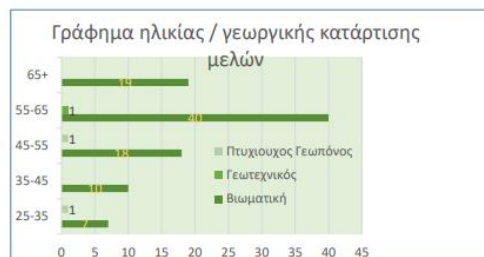
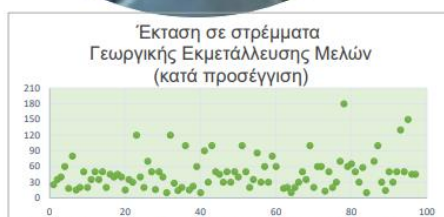

Τη δεκαετία του 1990, ο συνεταιρισμός ήρθε αντιμέτωπος με αρκετές δυσκολίες ατυχούς ή κακής διοίκησης και προκλήσεις για την μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της λειτουργίας του ελαιουργικού εργοστασίου του. Στις αρχές της δεκαετίας του 2000-2010 πραγματοποιήθηκε μια σημαντική αναβάθμιση στις εγκαταστάσεις του ελαιουργείου, με σύγχρονα μηχανήματα αλλά χρειάστηκε ακόμα μια ανανέωση μηχανημάτων στα μέσα της επόμενης δεκαετίας, για να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή απόδοση παραγωγής εκθλιβόμενου ελαιόλαδου ανά κιλό ελιών.

Κατά τις 97 ολοκληρωμένες συνεντεύξεις για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου της έρευνας, διαπιστώθηκε ότι οι συνεταιριστές διαπιστώνουν την προσπάθεια μείωσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σε αρκετά σημαντικό βαθμό, όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε και στο Διάγραμμα 1 Προστασία του Περιβάλλοντος & Διαφύλαξη Κοινών Πόρων παραπάνω. Παράλληλα, διαπιστώνεται και η συνεταιριστική κουλτούρα της διαφύλαξης των κοινών πόρων για τις επόμενες γενιές ως πεποίθηση του συνόλου, σχεδόν, των ερωτηθέντων. Παρατηρώντας την Εικόνα 10 Δημογραφικά στοιχεία μελών (ίδια επεξεργασία) που ακολουθεί, όσον αφορά το προφίλ του μέσου αγρότη μέλους, είναι ασφαλές να ειπωθεί ότι πρόκειται για άνδρα περίπου 60 ετών, ο οποίος είναι επαγγελματίας αγρότης για περισσότερο από 35 χρόνια, (από τότε δηλαδή που «τελείωσε το σχολείο» ή «γύρισε από στρατιώτης», καθώς δήλωναν) με βιωματική γεωργική κατάρτιση και περισσότερα από 25 χρόνια μέλος στο συνεταιρισμό. Η γεωργική του

εκμετάλλευση έχει μέση έκταση γύρω στα 50 στρέμματα με δεντροκαλλιέργειες κυρίως της ελιάς.

Αγροτικός Ελαιουργικός Συνεταιρισμός Ασωπού

Πηγή εικόνας <https://www.farming2015mods.com/farming-simulator-2017-mods/fs17-other/fs17-contractormod-1-2-0-1/>

Εικόνα 10 Δημογραφικά στοιχεία μελών (ίδια επεξεργασία)

Στο σημείο αυτό, είναι σκόπιμο να διασαφηνιστεί, ότι για το υπόλοιπο της εργασίας, πρόκειται να γίνεται αναφορά μόνο στον αγρότη, γιατί, παρά το γεγονός, ότι μερίδα στο συνεταιρισμό διατηρούν τόσο άντρες όσο και γυναίκες και πιο συγκεκριμένα οι 155 συνεταιριστικές μερίδες ανήκουν σε γυναίκες και από αυτές μόνο 10-15 έχουν χρόνο να ασχοληθούν και με τις ανάγκες και την λειτουργία του συνεταιρισμού. Οι περισσότερες, είτε διατηρούν για συναισθηματικούς ή φορολογικούς-συνταξιοδοτικούς λόγους τη μερίδα που τους μεταβιβάστηκε από κάποιον οικείο τους, είτε είναι τόσο απασχολημένες με την φροντίδα των παιδιών ή των ηλικιωμένων γονιών του ζεύγους. Πολλές φορές δε, οι γυναίκες μέλη, δεν προλαβαίνουν, ούτε στην αγροτική εργασία να συνεισφέρουν, πόσο μάλλον να έχουν ενεργό δράση στο συνεταιρισμό, καθώς δηλώνουν, αλλά ενδιαφέρονται για όσα συμβαίνουν και συμμετέχουν σε συζητήσεις για τα θέματά του.

Για όποιον, όμως, λόγο κι αν έχουν κάνει την εγγραφή τους, τα μέλη του Αγροτικού Συνεταιρισμού Ασωπού, όπως παρουσιάζεται και στις επόμενες ενότητες του κεφαλαίου, είναι πεπεισμένα πως, μέσω του συνεταιρισμού έχουν περισσότερα οφέλη, από ότι αν δεν συνεταιρίζονταν. Αυτή η διαπίστωση προκύπτει αβίαστα από την ανάλυση των υπόλοιπων μερών της έρευνας, όπως θα παρουσιαστούν στις επόμενες ενότητες του κεφαλαίου.

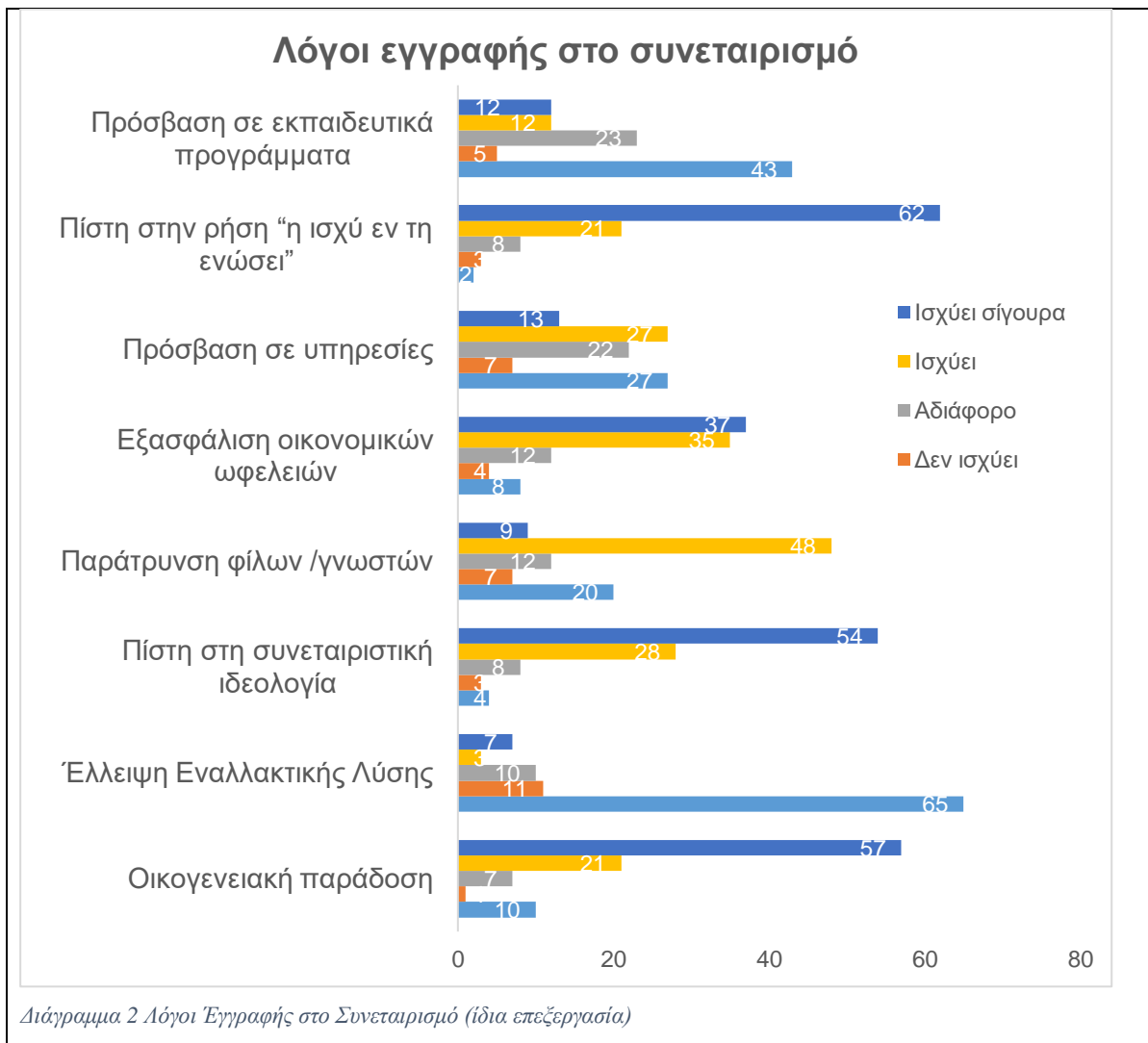
4.3. Το κοινωνικό κεφάλαιο του συνεταιρισμού

Το Μέρος 2ο του ερωτηματολογίου, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, έχει δομηθεί πάνω στην πυραμίδα της ενεργού συμμετοχής των μελών. Στις επόμενες σειρές, λοιπόν, παρουσιάζονται τα ευρήματα από τις απαντήσεις των μελών στις έξι (6) βαθμίδες της, όπως αναφέρθηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

1η Βαθμίδα: Συνεταιριστική κουλτούρα των μελών & Ανοικτή επικοινωνία μεταξύ Διοίκησης και μελών

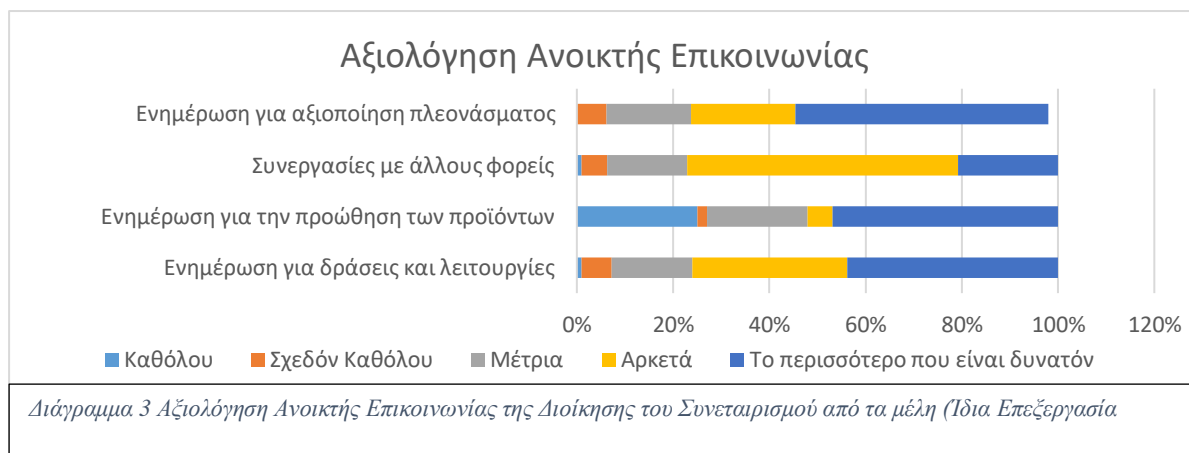
Η ενότητα αυτή του ερωτηματολογίου απαντήθηκε και από τα 97 μέλη που έδωσαν πλήρη συνέντευξη για την διεξαγωγή της έρευνας. Στην πλειονότητά τους, απάντησαν ότι κατά την εγγραφή τους στον συνεταιρισμό είχαν πίστη στη συνεταιριστική ιδεολογία και στη ρήση «η ισχύς εν τη ενώσει». Ακόμα δήλωσαν, ότι ακολούθησαν την οικογενειακή παράδοση και παρόλο που είχαν και έχουν εναλλακτικές επιλογές διάθεσης του καρπού από τα ελαιόδεντρά τους, η επιθυμία τους να εγγραφούν και να παραμείνουν μέλη στο συνεταιρισμό δεν αλλάζει.

Αναλυτικότερα, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 2 παρακάτω, οι αγρότες που συνεταιρίζονται, πιστεύουν ισχυρά στη ρήση «η ισχύς εν τη ενώσει» και τη συνεταιριστική ιδεολογία σε ποσοστό 65% και 56% αντίστοιχα. Αυτό φανερώνει ότι θεωρούν πώς οι συνεταιριστές ενωμένοι έχουν περισσότερη δύναμη, αλλά δεν είναι εξίσου σίγουροι ότι η συνεταιριστική ιδεολογία αρκεί για να βελτιώσει την απόδοση των κόπων τους. Παρόμοια ένταση σε αυτούς τους λόγους ανιχνεύθηκε και στην έρευνα του Τζινάλα (2021, σσ. 70-71) στον Τύρναβο και της Αλματζή στην Ημαθία. (2021, σσ. 112-114)

Ερωτώμενοι σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του συνεταιρισμού και την άποψή τους σχετικά με την φροντίδα των φυσικών πόρων και την διασφάλισή τους για τις επόμενες γενιές, αλλά και την έγνοια του συνεταιρισμού για την κατά το δυνατό καλύτερη προστασία του περιβάλλοντος, ελάχιστοι απάντησαν αρνητικά, ενώ πολλά μέλη σχολίασαν την τοποθέτηση ηλιακών πάνελ εντός του τελευταίου έτους, για την ενεργειακή αυτονομία του ελαιουργικού εργοστασίου, προκειμένου να υποστηρίξουν την πεποίθησή τους. Στο Διάγραμμα 1 Προστασία του Περιβάλλοντος & Διαφύλαξη Κοινών Πόρων (που βρίσκεται, πιο πάνω, στην προηγούμενη ενότητα του 2^{ου} Μέρους του

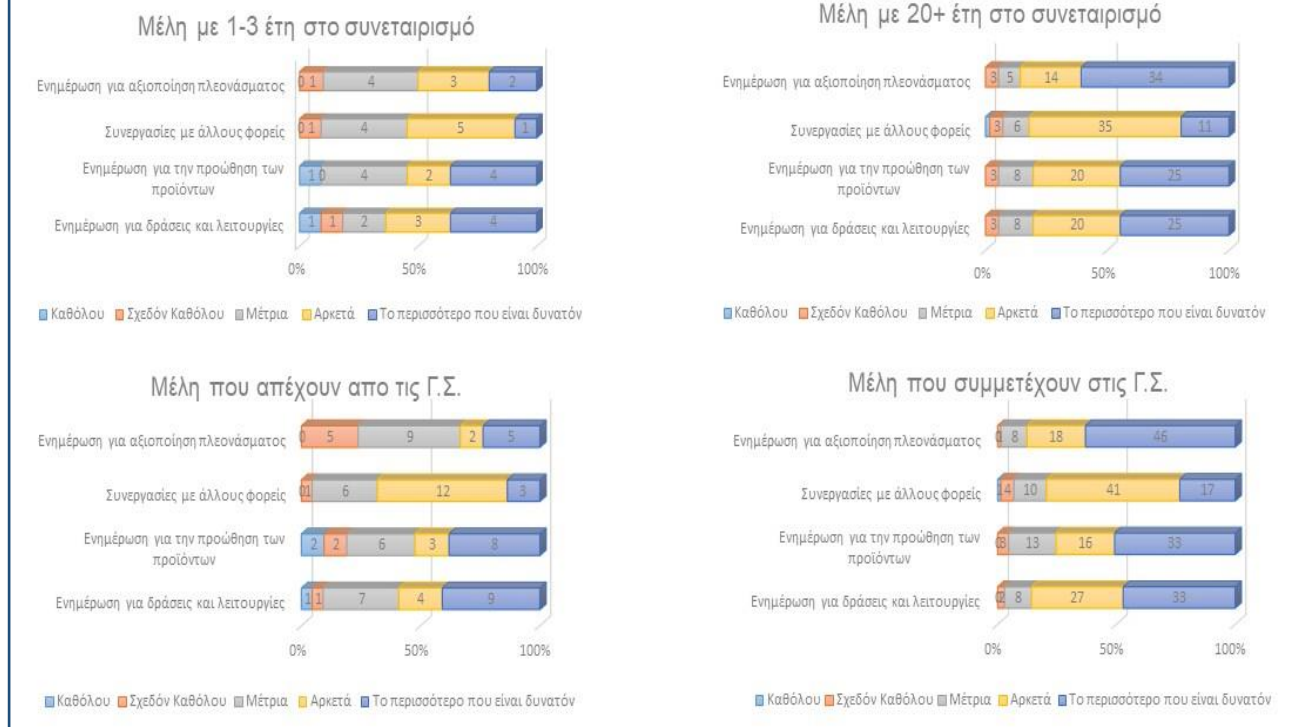
Κεφαλαίου) απεικονίζονται τα παραπάνω ευρήματα κάνοντας εικόνα την ένταση της συνεταιριστικής κουλτούρας των μελών.

Στο ίδιο επίπεδο με την συνεταιριστική κουλτούρα, τα 97 μέλη κλήθηκαν να εκφράσουν την άποψή τους για την ένταση και τη διαφάνεια της επικοινωνίας της Διοίκησης του συνεταιρισμού (Διοικητικό Συμβούλιο και Διαχειριστής) με τα μέλη. Στις τέσσερις (4) ερωτήσεις της ενότητας δόθηκαν ποικίλες απαντήσεις σε όλο το μήκος της 5άβαθμης κλίμακας Likert, ενώ υπήρξαν και μέλη που εξέφρασαν την επιθυμία για μεγαλύτερη ανάλυση. Στο Διάγραμμα 3 Αξιολόγηση Ανοικτής Επικοινωνίας της Διοίκησης του Συνεταιρισμού από τα μέλη (Ίδια Επεξεργασία απεικονίζεται η κατανομή του συνόλου των απαντήσεων. Ακόμα, στα διαγράμματα στην Εικόνα 11 απεικονίζεται η θέση των νέων μελών σε σχέση με την θέση των παλαιότερων, καθώς και η θέση των ενεργών μελών, σε σχέση με τα μέλη που δεν εμπλέκονται με άλλες δράσεις του συνεταιρισμού ή δεν συμμετέχουν στις Γενικές Συνελεύσεις.

Από τα παραπάνω διαγράμματα μπορούμε με ασφάλεια να συμπεράνουμε ότι τα μέλη που δεν διαπιστώνουν ανοικτά κανάλια επικοινωνίας, είτε είναι μέλη που έχουν εγγραφεί τα τελευταία χρόνια και η περίοδος της πανδημίας Covid19 δεν τους επέστρεψε να έχουν την πληροφορία που ήθελαν, είτε είναι μέλη που ουσιαστικά αναπτύσσουν μόνο τη σχέση ιδιοκτήτη- πελάτη με το συνεταιρισμό. Σε αυτό το σημείο, ίσως να έχει ενδιαφέρον να δούμε τις απαντήσεις των τελευταίων και στην επόμενη βαθμίδα της πυραμίδας της ενεργούς συμμετοχής, σχετικά με την εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη.

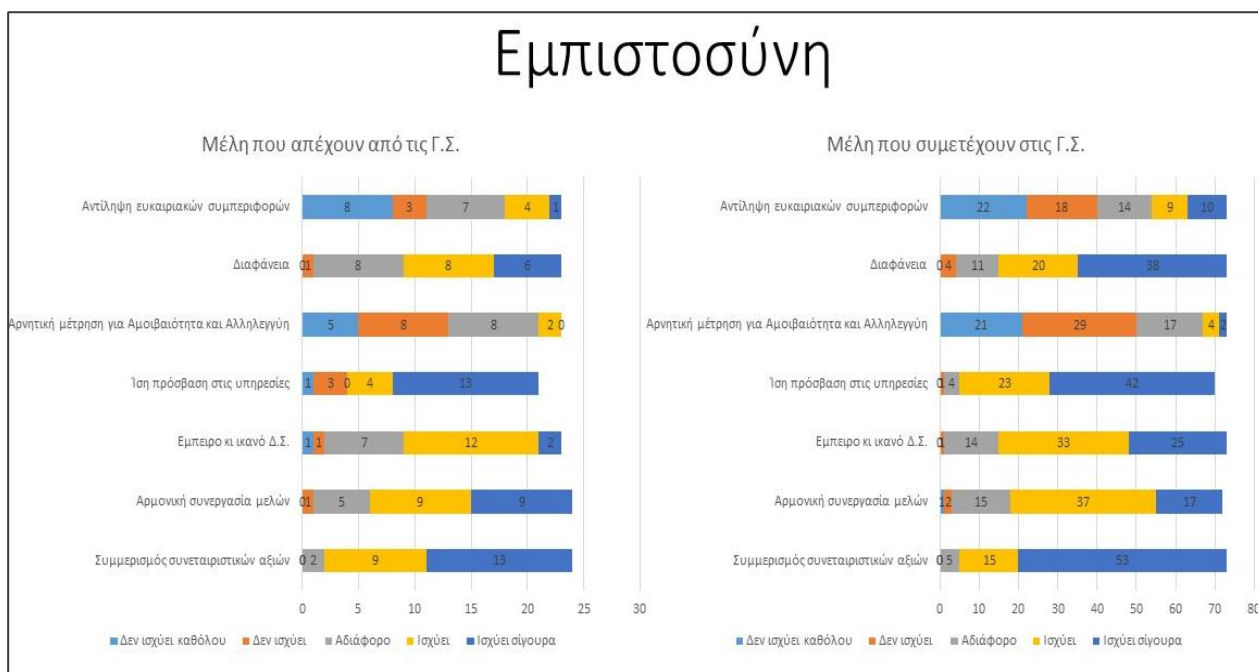
Ανοικτή Επικοινωνία

Εικόνα 11 Αξιολόγηση Ανοικτής Επικοινωνίας από διαφορετικές κατηγορίες μελών (ίδια επεξεργασία)

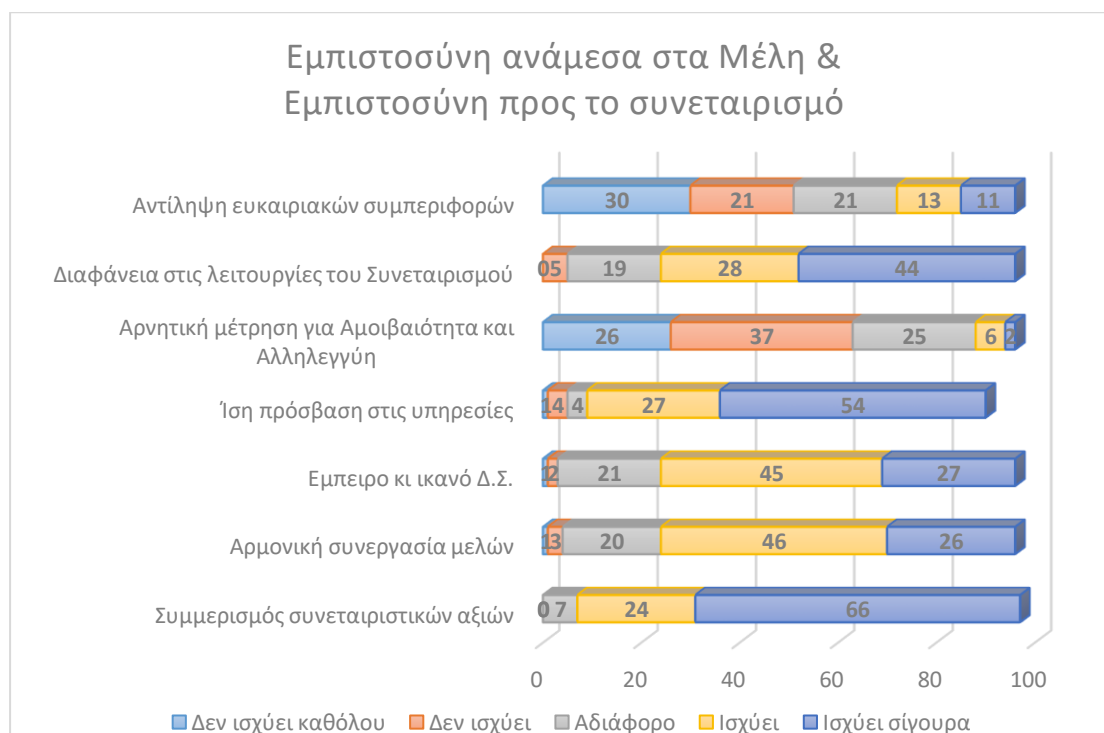
2η Βαθμίδα: Εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη

Η τρίτη ενότητα του Μέρους 2ου, περιέχει επτά (7) ερωτήσεις αξιολόγησης της έντασης της εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέλη. Στις ερωτήσεις από τις οποίες αξιολογείται η συνεταιριστική κουλτούρα του ερωτώμενου μέλους οι απαντήσεις είναι θετικές.

Εικόνα 12 Εμπιστοσύνη στα μέλη του συνεταιρισμού (ίδια επεξεργασία)

Ωστόσο, στις ερωτήσεις σχετικά με την στάση των άλλων μελών παρατηρούνται ποικίλες απαντήσεις. Ακόμα, τα μέλη δυσκολεύτηκαν να αξιολογήσουν την «ίση πρόσβαση στις υπηρεσίες», χωρίς να επαληθευθεί αν δεν ήθελαν να τοποθετηθούν ή αν η διατύπωση της ερώτησης δεν ήταν σαφής. Οπτικά, απεικονίζονται ως σύνολο στο Διάγραμμα 4 Εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη (ίδια επεξεργασία), αλλά και σε συνδυασμό με τη συμμετοχή τους ή μη στις Γ.Σ. του συνεταιρισμού, στα διαγράμματα της Εικόνα 12 Εμπιστοσύνη στα μέλη του συνεταιρισμού (ίδια επεξεργασία).

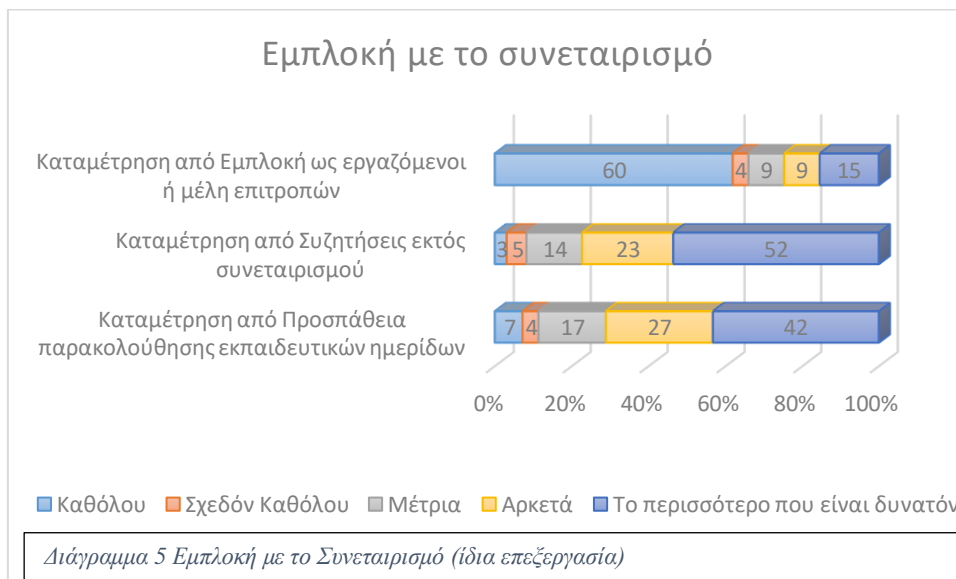

Διάγραμμα 4 Εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη (ίδια επεξεργασία)

Από τα παραπάνω διαγράμματα επαληθεύεται η τοποθέτηση των Verhees κ.α. (2015, p. 45), σχετικά με την πεποίθηση των μελών, πώς ο συνεταιρισμός λειτουργεί με διαφάνεια, αποτρέπεται η ευκαιριακή συμπεριφορά και τα μέλη είναι αλληλέγγυα μεταξύ τους εφόσον νιώθουν εμπιστοσύνη προς τον συνεταιρισμό. Από τις απαντήσεις των μελών παρατηρείται ότι η εμπιστοσύνη απέναντι στον συνεταιρισμό είναι ισχυρή, ωστόσο η συνεργασία ανάμεσα στα μέλη δύναται να αναπτυχθεί περισσότερο. Εκτιμώντας την ύπαρξη ή μη συλλογικότητας ανάμεσα στα μέλη, όπως την μελετά η Αλμπατζή (2021, σσ. 109-115), διαπιστώθηκε ότι τα μέλη δρουν συλλογικά και αλληλέγγυα αλλά όχι, κατ' αποκλειστικότητα λόγω του συνεταιρισμού. Οι λόγοι στις, εν τω λόγω, δράσεις, αφορούν στις σχέσεις γειτόνων, φίλων ή συγγενών που ζουν και δραστηριοποιούνται σε μια κοινότητα 1.200 ατόμων, όπως ο Ασωπός Λακωνίας. (Βικιπαίδεια, 2023)

3η Βαθμίδα: Εμπλοκή των μελών στο συνεταιρισμό

Για την 3^η βαθμίδα της ενεργού συμμετοχής των μελών τέθηκαν τρεις (3) ερωτήσεις, προκειμένου να διερευνηθεί η παραπάνω σχέση με τον συνεταιρισμό, πέρα της ιδιότητας του ιδιοκτήτη-πελάτη που έχουν όλα τα μέλη.

Στο Διάγραμμα 5 Εμπλοκή με το Συνεταιρισμό (ίδια επεξεργασία) παρατηρείται ότι τα μέλη συζητούν ανταλλάσσοντας απόψεις με άλλα μέλη, ωστόσο ελάχιστα έχουν εμπλακεί ως εργαζόμενοι (αν και κάποια ελάχιστα μέλη, δήλωσαν ότι κάποιο μέλος της οικογένειάς τους απασχολήθηκε εποχιακά μέσα στα χρόνια). Στο σημείο αυτό εντύπωση προκαλεί η κατανομή των απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τις ημερίδες κατάρτισης, όπου τα μέλη στο σύνολό τους απάντησαν ότι προσπαθούν να τις παρακολουθήσουν. Το προαναφερθέν δείχνει την έγνοια για συνεχή κατάρτιση και την περιέργεια για νέα γνώση, που ωστόσο δεν εφαρμόζεται χωρίς να φιλτραριστεί από τις προσωπικές εμπειρίες των μελών, καθώς δήλωσαν σχολιάζοντας την απάντησή τους τα μεγαλύτερα σε ηλικία μέλη. Περαιτέρω ανάλυση, σχετικά με την 5^η Συνεταιριστική Αρχή της συνεχούς εκπαίδευσης των μελών, γίνεται ξεχωριστά, στο 4^ο Μέρος του Κεφαλαίου. Η ανάλυση στο δεδομένο συνεχίζεται με την διερεύνηση της επόμενης βαθμίδας στην πυραμίδα της ενεργούς συμμετοχής του κοινωνικού κεφαλαίου των συνεταιρισμών.

4η Βαθμίδα: Επιθυμία των μελών για ενεργό συμμετοχή

Οι επόμενες τέσσερις (4) ερωτήσεις τέθηκαν για να ανιχνεύσουν την επιθυμία των μελών για ενεργό συμμετοχή στο συνεταιρισμό. Σε αυτή, την τέταρτη βαθμίδα της πυραμίδας ενεργούς συμμετοχής του κοινωνικού κεφαλαίου παρατηρήθηκε μια ποικιλία απαντήσεων.

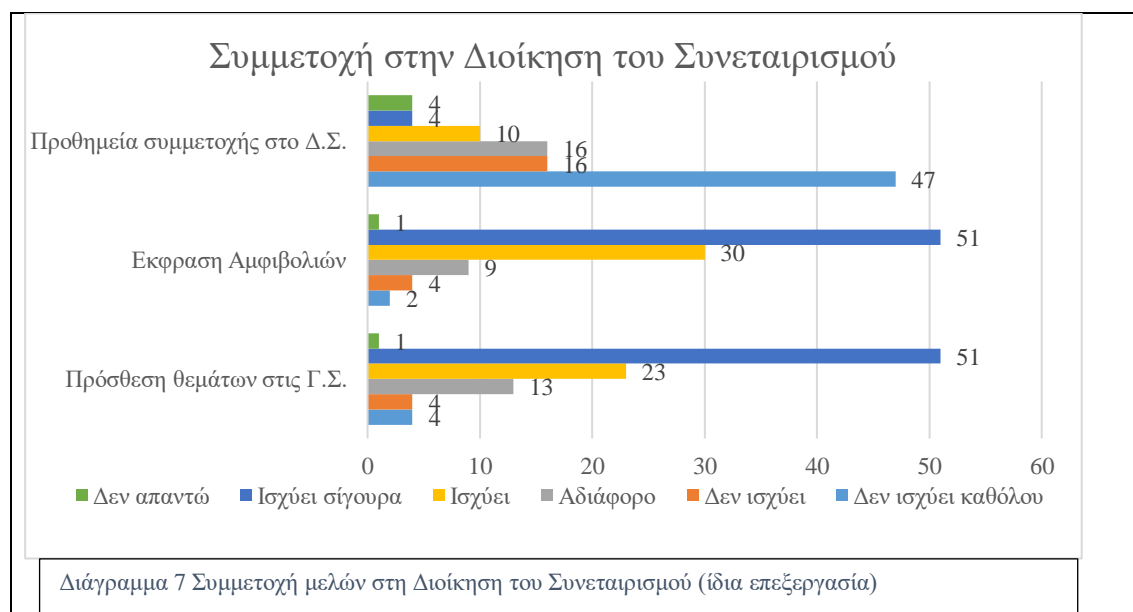
Σημαντικό εύρημα αποτελεί η διαπίστωση ότι τα μέλη σπάνια αποχωρούν χωρίς να έχουν συζητήσει τους προβληματισμούς τους και τους λόγους που τους ωθούν σε αποχώρηση. Συνήθως, συζητιέται κάθε διαφορετική οπτική και εν τέλει συν-αποφασίζεται η καλύτερη λύση. Και φυσικά, όταν κάποιο μέλος δεν επιθυμεί να παραμείνει άλλο στο συνεταιρισμό, με σεβασμό στην 1^η Συνεταιριστική Αρχή, είναι ελεύθερο να αποχωρήσει. Ωστόσο, τα νεότερα σε ηλικία μέλη με λίγα χρόνια στο συνεταιρισμό δυσκολεύτηκαν να απαντήσουν. Ακόμα, προτάθηκε από πολλά μέλη, η συγκεκριμένη ερώτηση να απευθυνόταν προς τα μέλη που έχουν φύγει από το συνεταιρισμό, πρόταση που θα είχε ενδιαφέρον να εξεταστεί σε περαιτέρω έρευνα του πεδίου.

5η Βαθμίδα: Οι συνελεύσεις του συνεταιρισμού

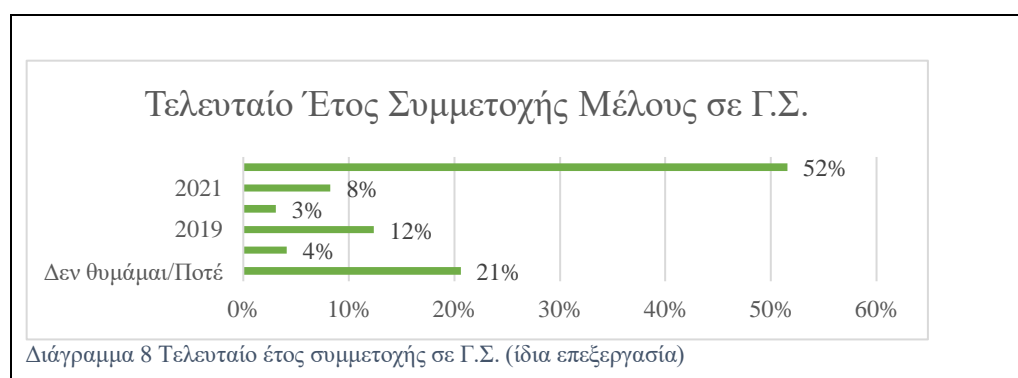
Για την προτελευταία, 5^η βαθμίδα, της πυραμίδας, σχετικά με την εμπειρία των μελών από τις συνελεύσεις του συνεταιρισμού, τέθηκαν επτά (7) ερωτήσεις χωρισμένες σε δύο ενότητες. Η πρώτη ερευνά την προσωπική εμπειρία και συμμετοχή και η δεύτερη την προσωπική πεποίθηση των μελών σχετικά με το σεβασμό ή όχι στις δημοκρατικές αρχές και αξίες διακυβέρνησης κατά την διάρκεια των Γ.Σ..

Από το Διάγραμμα 7 Συμμετοχή μελών στη Διοίκηση του Συνεταιρισμού (ίδια επεξεργασία) φαίνεται η διάθεση των μελών να προσθέσουν θέματα στην Γ.Σ. και να εκφράσουν τις αμφιβολίες τους για κάθε απόφαση που τους ανησυχεί. Πιο συγκεκριμένα, τα 81 από τα 97 συνεντευξιζόμενα μέλη απάντησαν ότι θα εκφράσουν τους προβληματισμούς τους, ωστόσο στη Γ.Σ θέμα είναι διατεθειμένα να θέσουν μόνο τα 74 από αυτά. Ακόμα, στο ίδιο Διάγραμμα 7, απεικονίζεται η πρόθεση ή η δυνατότητα των

μελών να συμμετέχουν μέσα από τη διαδικασία των αρχαιρεσιών στο Δ.Σ.. Η τελευταία ερώτηση αναλύεται περαιτέρω στην Εικόνα 13 Ηλικία Μελών και πρόθεση συμμετοχής στο Δ.Σ (ίδια επεξεργασία) προκειμένου να διαπιστώσουμε ότι το υψηλό ποσοστό απροθυμίας, 48% σίγουρη άρνηση και 16% άρνηση, προκύπτει από τα μεγαλύτερα σε ηλικία μέλη, όχι γιατί αδιαφορούν, αλλά γιατί, καθώς δικαιολογούνταν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, αφήνουν χώρο στους νεότερους να πάρουν αποφάσεις, παραμένοντας οι ίδιοι πάντα στη διάθεσή τους για κάθε συμβουλευτική υποστήριξη.

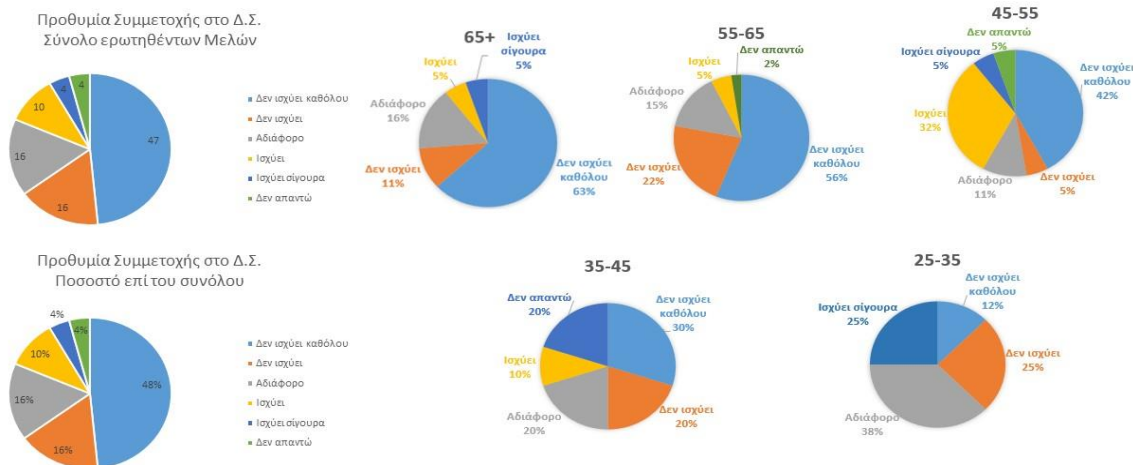
Σε αυτό το μέρος του ερωτηματολογίου διερευνήθηκε και η συμμετοχή ή μη των μελών στις Γ.Σ., μέσω της ερώτησης για το ποιο ήταν το τελευταίο έτος που συμμετείχαν σε αυτή. Δυστυχώς, όπως προκύπτει και από το *Διάγραμμα 8* παρακάτω, μόνο το 52% των ερωτηθέντων παρακολούθησε την τελευταία συνέλευση και περίπου 1 στα 4 μέλη δεν θυμόταν πότε παρευρέθηκε τελευταία χρονιά σε Γ.Σ..

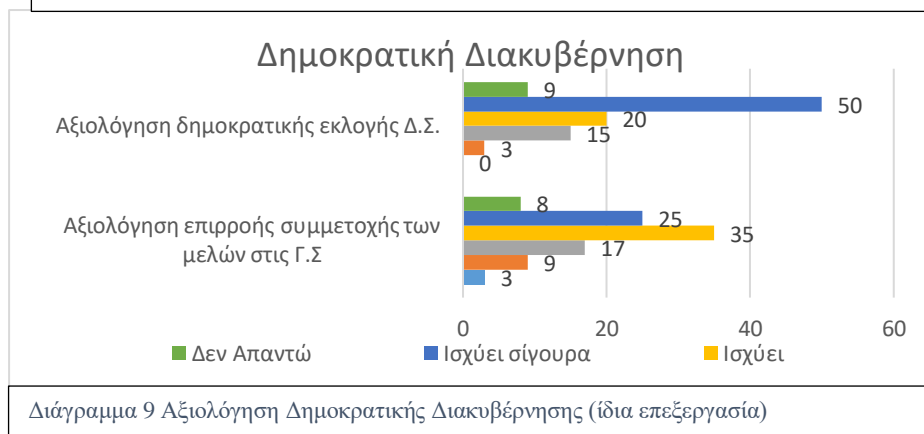
Οι δυο ερωτήσεις της δεύτερης ενότητας (έβδομης στο ερωτηματολόγιο) απευθύνθηκαν σε όλα τα μέλη, ωστόσο δόθηκε και η επιλογή «δεν απαντώ» για όσα το ζήτησαν. Στο

Διάγραμμα 9 Αξιολόγηση Δημοκρατικής Διακυβέρνησης (ίδια επεξεργασία) μπορεί εύκολα να διαπιστώσει κανείς ότι τα μέλη δεν είναι πεπεισμένα ότι η συμμετοχή τους στις Γ.Σ. του συνεταιρισμού τους, μπορεί να επηρεάσει την διοίκηση του.

Προθυμία ή Δυνατότητα Μελών για συμμετοχή στο Δ.Σ. Ανάλυση απαντήσεων ανά ηλικία μελών

Εικόνα 13 Ηλικία Μελών και πρόθεση συμμετοχής στο Δ.Σ (ίδια επεξεργασία)

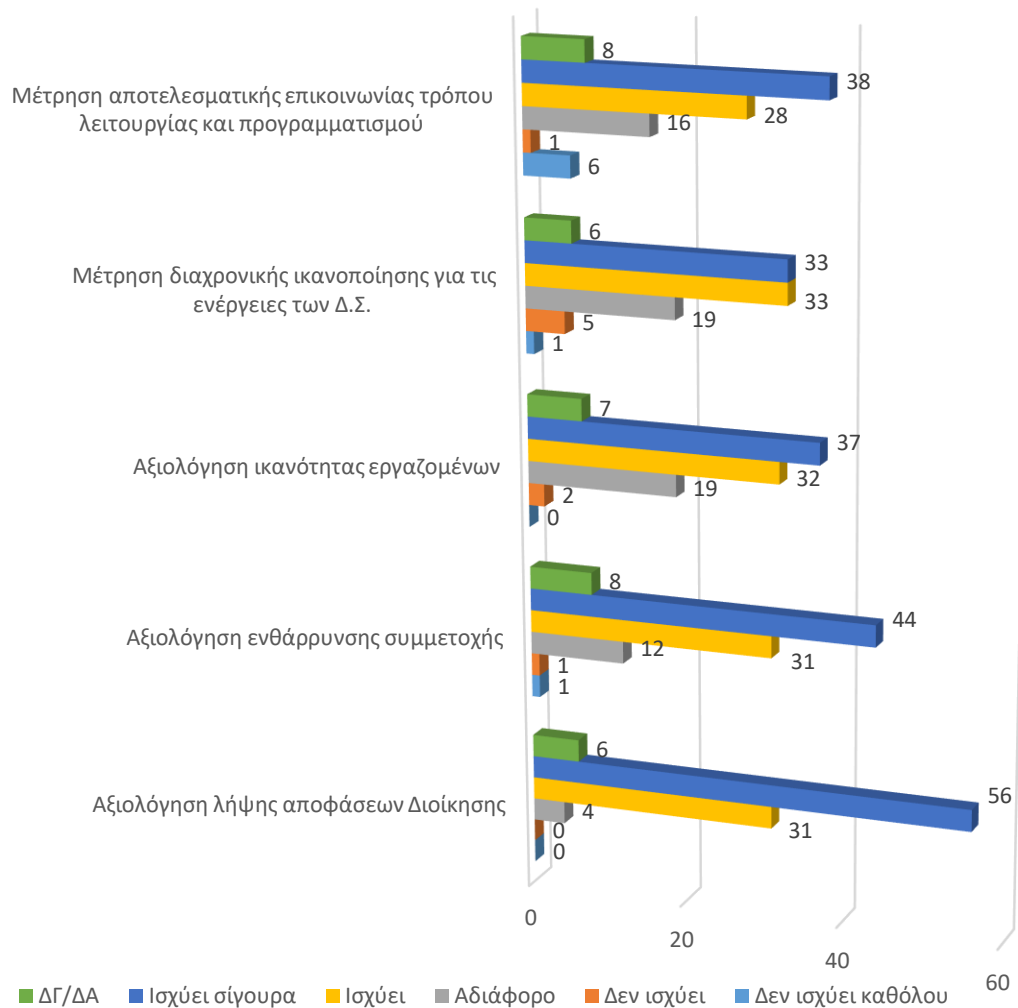

Διάγραμμα 9 Αξιολόγηση Δημοκρατικής Διακυβέρνησης (ίδια επεξεργασία)

6η Βαθμίδα: Διοίκηση του Συνεταιρισμού

Στην κορυφή της πυραμίδας, τοποθετείται από τους μελετητές του κοινωνικού κεφαλαίου η Διοίκηση του συνεταιρισμού, ως η 6^η και ανώτερη βαθμίδα εμπλοκής των μελών με τον συνεταιρισμό, όπως είδαμε και στο 2^ο Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας. Εδώ, στην 8^η ενότητα του 2^{ου} μέρους του ερωτηματολογίου τέθηκαν πέντε (5) ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις απευθύνθηκαν προς όλους τους ερωτώμενους, ακόμα σε όσους δεν απάντησαν την προηγούμενη ενότητα, καθώς παρουσιάζει ενδιαφέρον η σύγκριση της αποχής από τις Γ.Σ. σε σχέση με την πεποίθηση των μελών αναφορικά με το Δ.Σ. και την διαχείριση του συνεταιρισμού, ωστόσο δόθηκε η επιλογή «δεν απαντώ» για τα μέλη που δεν επιθυμούσαν να τοποθετηθούν.

Αξιολόγηση της Διοίκησης του Συνεταιρισμού

Διάγραμμα 10 Αξιολόγηση της Διοίκησης του Συνεταιρισμού από τα μέλη (ίδια επεξεργασία)

Για την επιλογή των ερωτήσεων, σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι παρατηρήσεις των μελών των τελευταίων Δ.Σ. του συνεταιρισμού. Από τη συζήτηση που αναπτύχθηκε κατά το σχεδιασμό του ερωτηματολογίου, το Δ.Σ. ενδιαφέρθηκε για την ανατροφοδότηση που θα λάμβανε σχετικά με τον αντίληψη που έχουν τα μέλη του συνεταιρισμού για τις αποφάσεις και τις ενέργειές του. Σημειωτέο είναι, ότι ένιωθαν ανασφάλεια για τα πορίσματα αυτών των ερωτήσεων, όπως φάνερωναν φράσεις του τύπου: «άραγε τι θα απαντήσουν εδώ;» ή «θα είναι ειλικρινής;». Φυσικά, το ισχυρό αίσθημα εμπιστοσύνης που ανιχνεύθηκε από την τρίτη ενότητα του ερωτηματολογίου και που ισχύει και για τα μέλη του Δ.Σ. επιβεβαιώθηκε και από τις απαντήσεις της τρέχουσας ενότητας.

Στις πέντε (5) ερωτήσεις της ενότητας, εκτός της 5άβαθμης κλίμακας Likert αναπτύχθηκε και η επιλογή δεν γνωρίζω/ δεν απαντώ «ΔΓ/ΔΑ» για τα ερωτώμενα μέλη που δεν

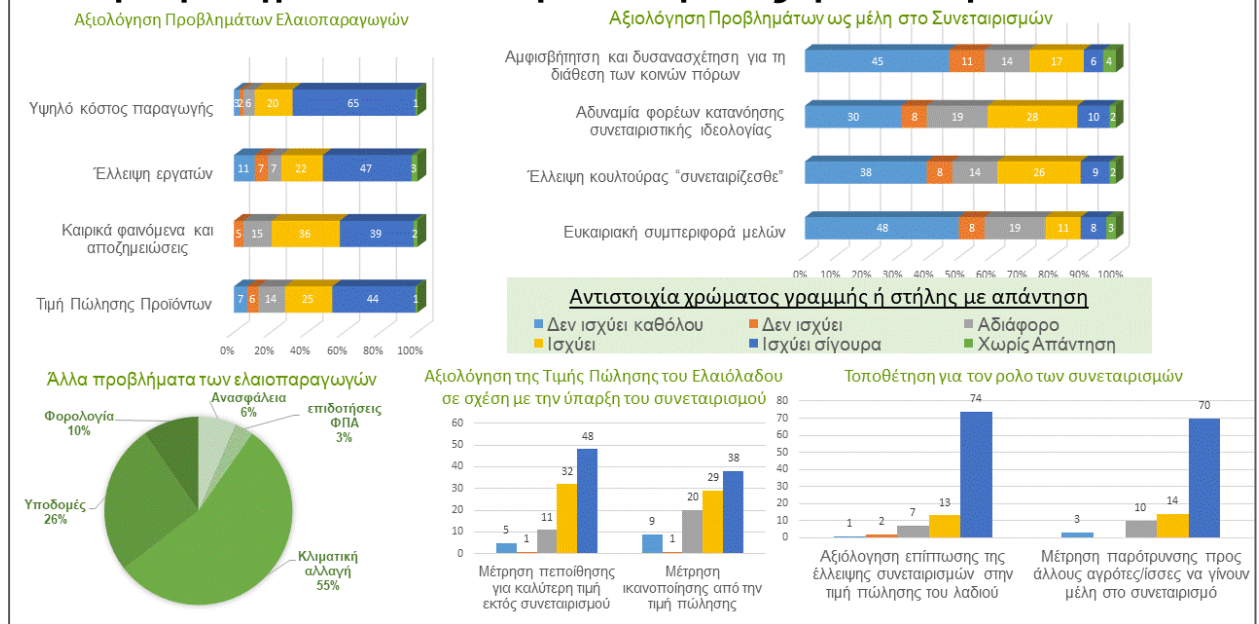
μπορούσαν να αξιολογήσουν καθώς, είτε είναι νέα στο συνεταιρισμό, είτε απλά ζήτησαν να μην απαντήσουν επειδή έχουν πολλά χρόνια να συμμετάσχουν σε Γ.Σ.. Παρατηρώντας το *Διάγραμμα 10 Αξιολόγηση της Διοίκησης του Συνεταιρισμού από τα μέλη (ίδια επεξεργασία)* αποτυπώνεται η ικανοποίηση των μελών από τις ενέργειες της Διοίκησης του Συνεταιρισμού, κυρίως των τελευταίων Δ.Σ. Στο σχολιασμό αυτής της ενότητας από τα μέλη επαληθεύθηκε και η κρίση του συνεταιριστικού κινήματος στη χώρα μας στο τέλος του προηγούμενου αιώνα και η διαπίστωση ο συνεταιρισμός έχει αλλάξει σελίδα τις τελευταίες δυο δεκαετίες.

4.4. Προβλήματα και προκλήσεις

Το 3^ο μέρος του ερωτηματολογίου δομείται σε δυο άξονες. Στον πρώτο με τις ερωτήσεις 1 και 2 επιχειρήθηκε να γίνει μια καταγραφή της έντασης με την οποία απασχολούν τους ελαιοπαραγωγούς τα συνηθέστερα προβλήματα του σύγχρονου αγρότη, τόσο ως παραγωγό όσο κι ως συνεταιριστή. Στον δεύτερο άξονα με τις ερωτήσεις 3 έως και 6 ερευνήθηκε η διάθεση και η πεποίθηση των μελών σχετικά με τη λειτουργία, τόσο του συνεταιρισμούς τους, όσο και την ύπαρξη των συνεταιρισμών γενικότερα.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στον πρώτο άξονα, όπως προκύπτει από το 1^ο Διάγραμμα Ράβδων στην παραπάνω Εικόνα 14 Συγκεντρωτική Απεικόνιση Προβλημάτων και Προκλήσεων (ίδια επεξεργασία) δείχνουν την παρόμοια ένταση με την οποία βιώνουν τα μέλη τα προβλήματα της ελαιοπαραγωγής. Ποικιλία απαντήσεων παρατηρείται μόνο στην έλλειψη εργατών και στο υψηλό κόστος παραγωγής. Σε αυτά τα σημεία οι απαντήσεις ποικίλουν, είτε γιατί αρκετά μέλη μαζεύουν οικογενειακά τις ελιές τους και δεν έχουν αντιμετωπίσει την έλλειψη εργατών (παρόλο που επαληθεύουν την υψηλή ένταση του προβλήματος στην περιοχή), είτε γιατί έχουν δικό τους σημείο υδροληψίας και δεν αγοράζουν νερό. Ακόμα, ρωτώντας για τυχόν άλλα προβλήματα, σημαντικό ποσοστό των μελών παρατήρησε ότι πέρα από τις έκτακτες καιρικές συνθήκες (χαλάζι, παγετός) που απειλούσαν την παραγωγή τους τα τελευταία χρόνια, διαπιστώνεται ότι το κλίμα αλλάζει με συνέπεια να παρουσιάζονται φαινόμενα λειψυδρίας στα κτήματα και ακαρπίας στα ελαιόδεντρα.

Προβλήματα και προκλήσεις για το μέλλον

Εικόνα 14 Συγκεντρωτική Απεικόνιση Προβλημάτων και Προκλήσεων (ίδια επεξεργασία)

Αναφορικά με τον 2^ο άξονα και τα προβλήματα που διαπιστώνουν ως μέλη στο συνεταιρισμό καθώς και την πεποίθησή τους σχετικά με την σημασία της ύπαρξης των συνεταιρισμών, όπως αυτή φωτογραφίζεται στα 3 διαγράμματα που βρίσκονται στα δεξιά της Εικόνα 14.

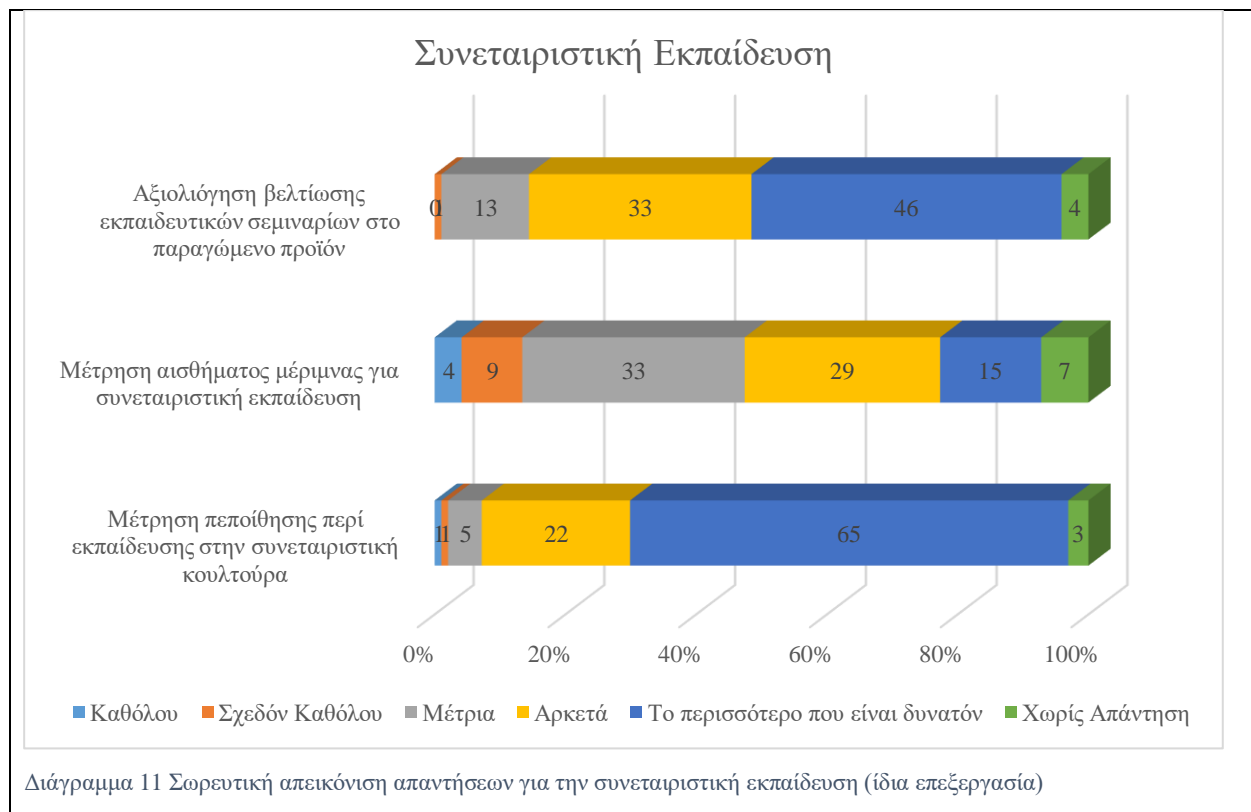
4.5. Εκπαίδευση των μελών

Για το κλείσιμο της συνέντευξης επιλέχθηκε η 5^η Συνεταιριστική Αρχή σχετικά με την εκπαίδευση των μελών και της Διοίκησης και των εργαζομένων τόσο σε καλλιεργητικές πρακτικές όσο και στην συνεταιριστική κουλτούρα.

Αναφορικά και με αυτό το ζήτημα, υπήρξε διάσταση στις απαντήσεις -που προκύπτει από τις επιμέρους ατομικές αντιλήψεις των μελών σχετικά με το τι εννοιολογείται ως εκπαίδευση στη συνεταιριστική κουλτούρα. Τα πιο έμπειρα και ενεργά μέλη διευκρίνισαν, ότι ο συνεταιρισμός διοργανώνει συχνά ημερίδες για καλλιεργητικές πρακτικές (όπως απαιτούν και τα χρηματοδοτικά προγράμματα των σύγχρονων αγροτών), όπου οι εισηγητές αναφέρονται και σε θέματα συνεταιριστικής κουλτούρας ή συνεταιριστικής νομοθεσίας, αλλά δεν αποτελούν το κύριο θέμα της συνάντησης. Ακόμα, αρκετά ήταν τα μέλη που επαίνεσαν τα Δ.Σ. για τις ενέργειές τους, ώστε να πραγματοποιούνται συχνά επιμορφώσεις, παρατήρησαν ότι πολλές φορές όσα διδάσκονται δεν είναι εφικτό να εφαρμοστούν λόγω των διαφορών που υπάρχουν στο μικροκλίμα κάθε περιοχής του κάμπου του Ασωπού (για παράδειγμα αναφέρθηκαν στην

αλατότητα του νερού των σημείων άρδευσης που βρίσκονται κάτω από το χωριό κάτι που δεν συμβαίνει στην αντίθετη πλευρά).

Στο Διάγραμμα 11 Σωρευτική απεικόνιση απαντήσεων για την συνεταιριστική εκπαίδευση (ίδια επεξεργασία) είναι ορατή η διάσταση στην αντίληψη των μελών.

4.6. Συνοψίζοντας την ανάλυση των ευρημάτων στον ΑΕΣ Ασωπού Λακωνίας.

Αφού ολοκληρώθηκε η ανάλυση σε κάθε μέρος του ερωτηματολογίου, στην παρούσα και τελευταία, ενότητα του 4^ο Κεφαλαίου, επιχειρείται μια συνοπτική αποτύπωση των επιμέρους ερευνητικών υποθέσεων, όπως αυτές τέθηκαν στην εισαγωγή της εργασίας και επαναλαμβάνονται εδώ ως ακολούθως:

- 1ο. Τα μέλη συνεταιρίζονται συνειδητά για να ισχυροποιήσουν την διαπραγματευτική τους ικανότητα προς όφελος τόσο δικό τους όσο και του συνόλου της κοινότητας.
- 2ο. Οι συνεταιριστές πιστεύουν στην ιδεολογία των συνεταιρισμών.
- 3ο. Η ύπαρξη ανοιχτής επικοινωνίας μεταξύ των μελών και των οργάνων Διοίκησης συνεισφέρει στην βιωσιμότητά του συνεταιρισμού και καλλιεργεί κλίμα εμπιστοσύνης στις σχέσεις που αναπτύσσονται.
- 4ο. Η εμπιστοσύνη είναι απαραίτητο στοιχείο, καθώς βοηθά στην συνεργασία.
- 5ο. Τα μέλη συμμετέχουν στον συνεταιρισμό καιροσκοπικά και όχι, συνεταιριστικά.

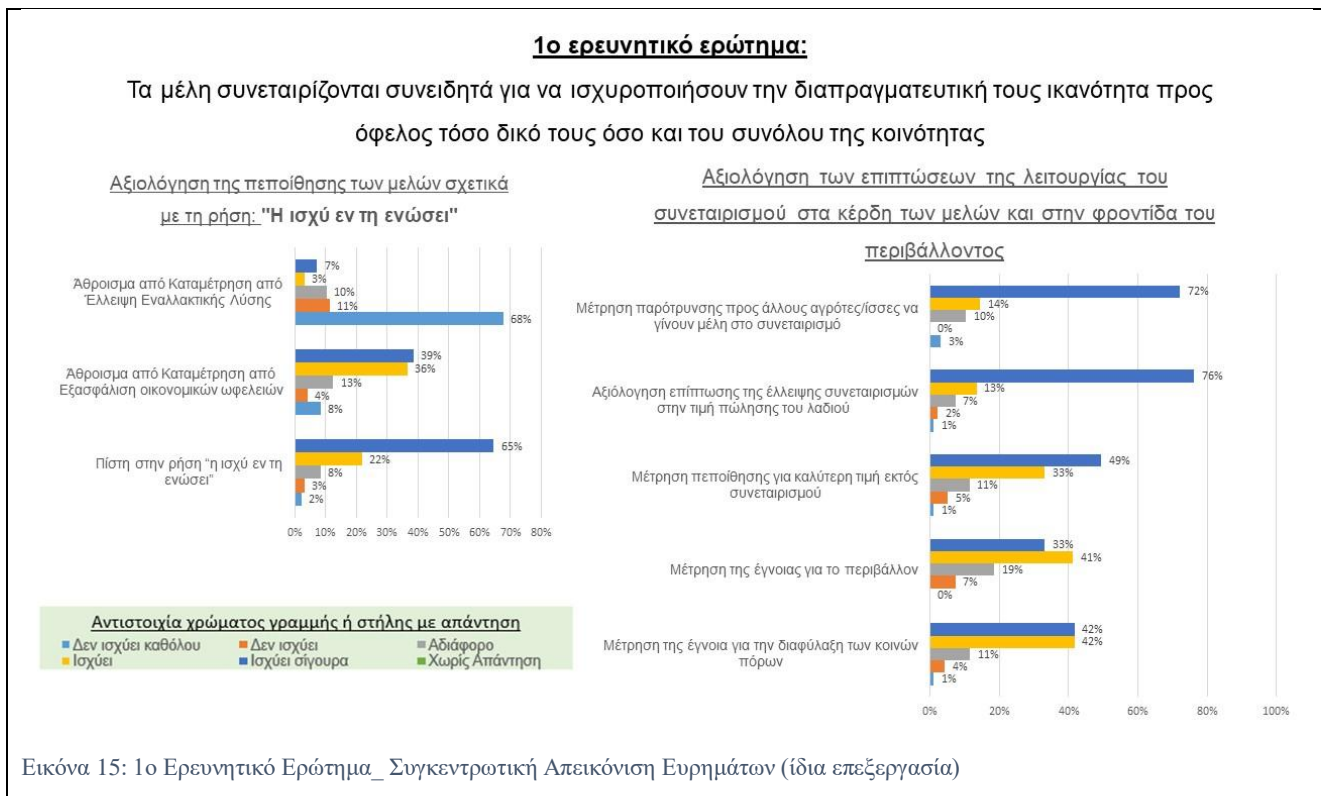
6ο. Η αποχή από τις συνελεύσεις παρατηρείται λόγω έλλειψης συνεταιριστικής κουλτούρας.

7ο. Η στάση και η συμπεριφορά των μελών είναι αλληλεξαρτώμενες.

Στην καπιταλιστική οικονομία του σύγχρονου δυτικού κόσμου, η αξιολόγηση της απόδοσης και κατ' επέκταση το εύρωστο της βιωσιμότητας των οικονομικών οργανισμών στηρίζεται στους δείκτες μέτρησης και απόδοσης του οικονομικού κεφαλαίου. Ωστόσο, αυτοί οι δείκτες, όπως παρουσιάστηκε στο 1ο Κεφαλαίο της παρούσας εργασίας, είναι σαφές ότι δεν είναι αρκετοί για να ανταποκριθούν στην αξιολόγηση της βιωσιμότητας των συνεταιριστικών εγχειρημάτων της Κ.Α.Λ.Ο.. Σε αυτά τα εγχειρήματα, η επίτευξη των κοινωνικών και πολιτισμικών- περιβαλλοντικών καταστατικών στόχων τους, είναι αυτή που θα δείξει την αποτελεσματικότητά τους και θα επιτρέψει τη στήριξή τους από χρηματοδοτικά προγράμματα ή την φερεγγυότητά τους για την συμμετοχή τους σε δημοσιές συμβάσεις.

Αναφορικά, με την 1η ερευνητική υπόθεση- ερώτημα, τα μέλη των συνεταιρισμών γνωρίζουν ότι ενωμένοι είναι πιο ισχυροί. Η γνώση αυτή, αναφορικά με τα μέλη συνεταιριστικών εγχειρημάτων έχει αναλυθεί διεξοδικά στην διεθνή βιβλιογραφία, γενικά, αλλά και πιο ειδικά, στην βιβλιογραφία που μελετήθηκε για τις ανάγκες του αυτού πονήματος. Άλλωστε, αποτελεί κοινή γνώση, ότι η συνεργασία για την εύρεση τροφής και την αντιμετώπιση εξωτερικών κινδύνων είναι ο λόγος που δημιούργησε τις πρώτες κοινότητες των ανθρώπων. Όμοια, και τα μέλη του -υπό μελέτη- συνεταιρισμού επιβεβαίωσαν το ερευνητικό ερώτημα. Πιο συγκεκριμένα, όπως φαίνεται και από τα διαγράμματα της Εικόνα 15: 1ο Ερευνητικό Ερώτημα_ Συγκεντρωτική Απεικόνιση Ευρημάτων (ίδια επεξεργασία), τα μέλη συνεταιρίζονται πιστεύοντας στη ρήση «η ισχύς εν τη ενώσει» σε ποσοστό 87% (εκ των οποίων το 65% ισχυρά), παρόλο που αφενός γνωρίζουν σε ποσοστό 79% ότι έχουν εναλλακτική λύση, η οποία με καλύτερη τιμή για το λάδι τους (όπως απάντησαν στην σχετική ερώτηση το 82% των μελών, εκ των οποίων το 49% με ισχυρή βεβαιότητα). Πεποίθηση που αναδεικνύεται και από την ομαλότερη κατανομή των απαντήσεων για την αξιολόγηση της εξασφάλισης οικονομικών ωφελειών (όπου μόνο το 39% των μελών είναι εντελώς σίγουρα για την εξασφάλισή τους), αλλά και της ισχυρής πεποίθησης (του 76% των μελών) ότι η έλλειψη των συνεταιρισμών θα είχε επίπτωση στην τιμή του ελαιόλαδου σε βάρος τους, καθώς δήλωναν για να ενισχύσουν την απάντησή τους. Γι' αυτόν το λόγο, άλλωστε απάντησαν σε ποσοστό 86%, ότι παροτρύνουν άλλους παλαιούς και νέους αγρότες να γραφούν στο συνεταιρισμό.

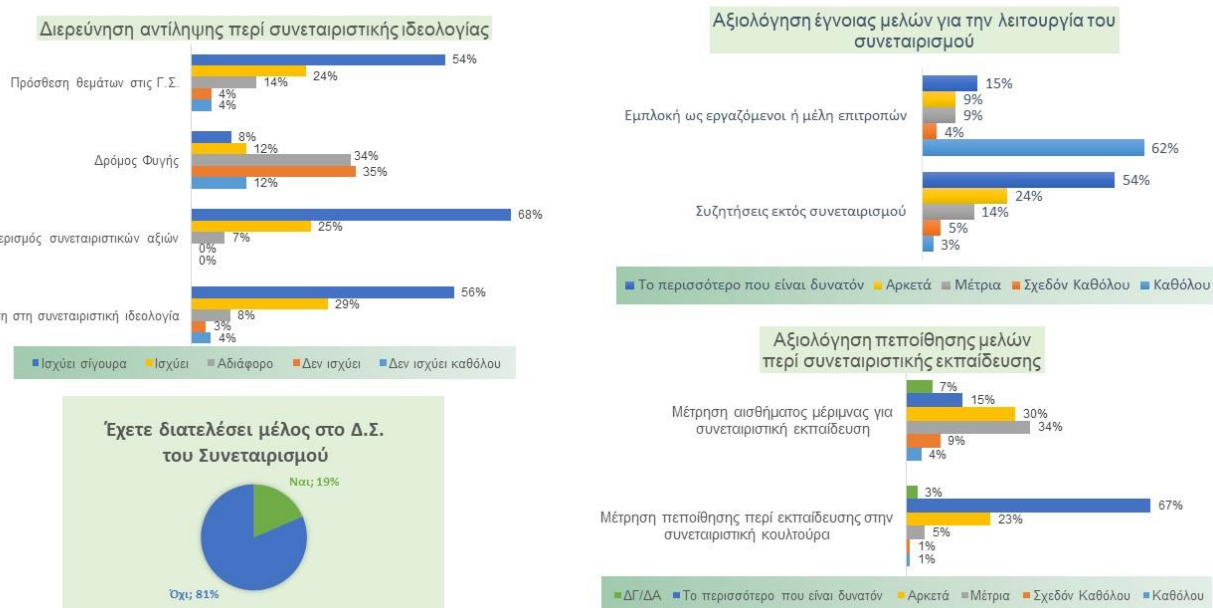
Τέλος, ενισχύοντας την επαλήθευση του 1^{ου} ερευνητικού ερωτήματος αξιοσημείωτη είναι η πεποίθηση των μελών για την έγνοια της

διατήρησης των πόρων και της φροντίδας του περιβάλλοντος, κατανοώντας ότι θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν κι άλλα έργα ή να ληφθούν κι άλλα μέτρα για περαιτέρω μείωση των ανθρωπογενών επιπτώσεων στο περιβάλλον, ώστε και να υπάρχει εύφορη γη να καλλιεργήσουν και οι επόμενες γενιές.

2ο ερευνητικό ερώτημα:

Οι συνεταιριστές πιστεύουν στην ιδεολογία των συνεταιρισμών;

Εικόνα 16 Ερευνητικό ερώτημα_ Συγκεντρωτική Απεικόνιση Ευρημάτων (ίδια επεξεργασία)

Περνώντας στο 2^ο ερώτημα, το οποίο ερευνά την ένταση της συνεταιριστικής ιδεολογίας, τα ευρήματα είναι παραπλήσια. Από την παρατήρηση των διαγραμμάτων στην Εικόνα 16, γίνεται σαφές ότι τα μέλη στην πλειοψηφία τους συμμερίζονται τις συνεταιριστικές αρχές και πιστεύουν στην συνεταιριστική ιδεολογία (με ποσοστό 93% και 85% αντίστοιχα), ακόμα, είναι διατεθειμένα να προσθέσουν ως θέμα συζήτησης στην Γ.Σ., καθετί που θεωρούν σημαντικό (σε ποσοστό 78%) και κατανοούν την ελευθερία αποχώρησης κάθε μέλους που δεν επιθυμεί να συνεχίσει, σημειώνοντας ότι όταν συζητιέται ο λόγος διαφωνίας, συνήθως προκύπτει μια μέση λύση. Ωστόσο, 1 στα 5 μέλη (ποσοστό 20%) απάντησε ότι το μέλος που διαφωνεί επιλέγει το δρόμο της φυγής, χωρίς να επικοινωνήσει με το συνεταιρισμό τους λόγους, εύρημα που φανερώνει την ανάγκη μιας περαιτέρω έρευνας σχετικά με τον αριθμό των μέλη που αποχωρούν (αν υπάρχουν) και αν έχουν συζητήσει τους λόγους που τους ώθησαν σε αποχώρηση από το συνεταιρισμό.

Ακόμα, συνεχίζοντας στην παρατήρηση των ευρημάτων σχετικά με το 2^ο ερευνητικό ερώτημα, ικανοποιητική είναι η συμμετοχή των μελών στο Δ.Σ αφού σχεδόν 1 στα μέλη (19%) απάντησε ότι έχει διατελέσει μέλος του. Μικρή απόκλιση διαπιστώνεται στην αναλογία των μελών που έχουν εμπλακεί, είτε ως μέλη της Διοίκησης, είτε ως εργαζόμενοι (με 3 στα 5 μέλη να απαντούν ότι δεν έχουν εμπλακεί είτε καθόλου (62%) είτε σχεδόν καθόλου (4%)), ενώ υπήρξαν και μέλη που σχολίασαν ότι θα ήθελαν να εμπλέκονται περισσότερο.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση των ευρημάτων για την εκπαίδευση των μελών τόσο στην συνεταιριστική ιδεολογία όσο και στην ανάπτυξη των καλλιεργητικών τους δεξιοτήτων, παρόλο που, αφενός, αποτελεί αρχή του συνεταιριστικού κινήματος η συνεχής κατάρτιση των μελών του και, αφετέρου, το 90% των μελών απάντησαν ότι έχουν ικανοποιητική κατάρτιση στην συνεταιριστική ιδεολογία, η μέριμνα του συνεταιρισμού για την ενίσχυσή της επαληθεύεται μόνο από τα μισά μέλη (45%), όπως διακρίνεται στο κάτω αριστερά διάγραμμα της Εικόνας 16.

Ας αναφερθούμε στα ακόλουθα δύο ερευνητικά ερωτήματα:

3ο. Η ύπαρξη ανοιχτής επικοινωνίας μεταξύ των μελών και των οργάνων Διοίκησης συνεισφέρει στην βιωσιμότητά του συνεταιρισμού και καλλιεργεί κλίμα εμπιστοσύνης στις σχέσεις που αναπτύσσονται.

4ο. Η εμπιστοσύνη είναι απαραίτητο στοιχείο, καθώς βοηθά στην συνεργασία.

Τα παραπάνω ερωτήματα έχουν ιδιαίτερη σημασία, καθώς αποτελούν και την κατ' ουσία διαφορά των συνεταιριστικών επιχειρήσεων από τις αντίστοιχες κεφαλαιουχικές. Άλλωστε, καθώς παρουσιάστηκε τόσο στο 2^ο Κεφάλαιο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και της παρουσίασης της πυραμίδας της ενεργού συμμετοχής των μελών, όσο και στην ανάλυση των απαντήσεων από την 1^η και τη 2^η Ενότητα του 2^{ου} Μέρους του 4^{ου} Κεφαλαίου της παρούσας εργασίας η ανοικτή επικοινωνία της Διοίκησης με τα μέλη, από τη μια μειώνει τους κινδύνους από την ασύμμετρη πληροφόρηση της επιχειρηματικής καθημερινότητας και από την άλλη, καλλιεργεί με την, πλέον, αποδοτικότερη μέθοδο την εμπιστοσύνη ανάμεσά τους.

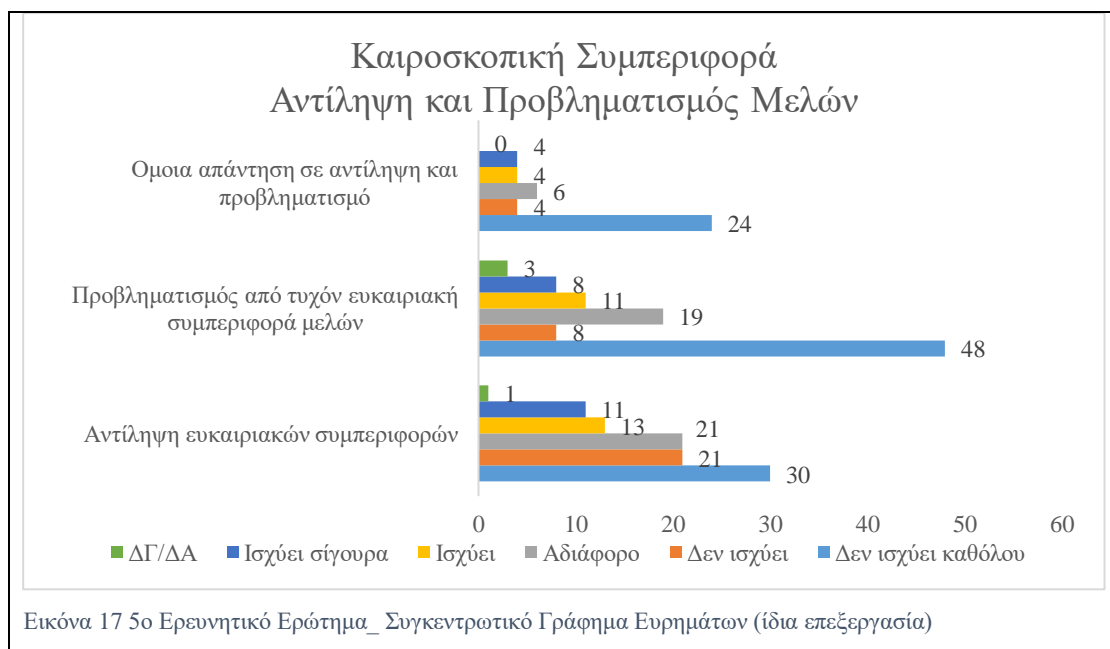
Στο σημείο αυτό, η επανάληψη της παρατήρησης των διαγραμμάτων της Εικόνα 11 Αξιολόγηση Ανοικτής Επικοινωνίας από διαφορετικές κατηγορίες μελών (ίδια επεξεργασία) (σελ. 47) για την ύπαρξη ή μη, διαύλων ανοικτής επικοινωνίας στον, υπό μελέτη, συνεταιρισμό, ο οποίος έχει συμπληρώσει 50, περίπου, χρόνια αδιάκοπης λειτουργίας, επαληθεύει τις θέσεις των συγγραφέων και των μελετητών του πεδίου, τόσο στην χώρα μας (Σεργάκη, Κοντόγεωργος, Κονιόρδος, Παπαγεωργίου κ.α.) όσο και διεθνές (Baseman, Burt, van Dijk, Verhees e.t.c.), σχετικά με το ρόλο που παίζουν στη βιωσιμότητα, τη δική του, αλλά και του κάθε συνεργατικού εγχειρήματος. Άλλωστε, είναι κοινό μυστικό, ότι οι άνθρωποι εμπιστεύονται τις σχέσεις που αναπτύσσονται με διαφανείς και καθαρές λειτουργίες. Η προαναφερθείσα πεποίθηση επαληθεύεται ότι ισχύει, περισσότερο στα μέλη που συμμετέχουν στις Γ.Σ. σε σύγκριση με όσα απέχουν,

όπως παρατηρείται εύκολα και από τα διαγράμματα της Εικόνα 12 Εμπιστοσύνη στα μέλη του συνεταιρισμού (ίδια επεξεργασία)(σελ.47)

Συνεχίζοντας στο 5^ο ερευνητικό ερώτημα, σχετικά με την καιροσκοπική συμμετοχή που παρατηρείται σε ορισμένα μέλη ή ορισμένες φορές, τόσο από τη μελέτη της βιβλιογραφίας, όσο και από τα ευρήματα της έρευνας στον υπό μελέτη συνεταιρισμό, είναι ασφαλές να ειπωθεί, ότι σχετίζεται περισσότερο με το χαρακτήρα του μέλους και λιγότερο με τη σύνθεση και τη λειτουργία του συνεταιρισμού. Από το συγκεντρωτικό διάγραμμα της Εικόνας 17 παρακάτω, είναι ξεκάθαρο ότι για 5 από τα 10 μέλη δεν ανιχνεύονται ευκαιριακές- καιροσκοπικές συμπεριφορές. Ωστόσο, από αυτά μόνο τα μισά απάντησαν όμοια και στις 2 ερωτήσεις και μάλιστα απάντησαν ότι δεν έχουν αντιληφθεί μέλη να καιροσκοπούν ούτε και τους προβληματίζει καθόλου η ύπαρξη τέτοιων συμπεριφορών. Από τα υπόλοιπα 5 μέλη, τα 2 είναι αδιάφορα για το φαινόμενο και το ένα δεν θέλησε να τοποθετηθεί και τα μόνο 2 στα 10 μέλη ανέφεραν ότι έχουν αντιληφθεί καιροσκοπικές συμπεριφορές και προβληματίζονται σχετικά με τους τρόπους αποφυγής τους, καθώς δήλωναν.

Και γι' αυτό το ερώτημα, θα είχε ενδιαφέρον να αποτυπωθεί η πεποίθηση των αγροτών του χωριού που είτε δεν έχουν γραφτεί ποτέ σε αυτό το συνεταιρισμό (γιατί η οικογένειά τους είχε μερίδα σε κάποιον όμορο ή γιατί δεν συμφωνούν με την συνεταιριστική ιδεολογία), είτε είχαν μερίδα, αλλά δεν έχουν πια. Ακόμα, ενδιαφέρον θα είχε και η χαρτογράφηση των μελών, σε σχέση με τη συμμετοχή τους μέσω της οικογενειακής τους σύνθεσης και σε όμορους συνεταιρισμούς, γεγονός που θα αναδείξει ενδεχόμενη καιροσκοπική συμπεριφορά και από τις Διοικήσεις των συνεταιρισμών, αφού στο Δ. Μονεμβασιάς όλοι οι κάτοικοι γνωρίζονται, λίγο ή περισσότερο, μεταξύ τους.

Από τα παραπάνω, είναι ασφαλής η διαπίστωση, ότι τα μέλη δεν απέχουν από τις συνελεύσεις, λόγω έλλειψης συνεταιριστικής κουλτούρας, όπως εννοείται στο 6^ο ερευνητικό ερώτημα, καθώς, όπως, ήδη, διαπιστώσαμε τα μέλη συνεταιρίζονται συνειδητά και νοιάζονται τόσο για το συνεταιρισμό τους όσο και για το χωριό τους και τις επόμενες γενιές. Από την ανάλυση της έρευνας στο 4^ο Κεφάλαιο διαπιστώνεται

έλλειμμα στη συνεταιριστική κατάρτιση, η οποία θα βοηθήσει τα μέλη να γνωρίσουν την αξία της συμμετοχής τους στις Γ.Σ..

Το 7^ο ερώτημα καταπιάνεται με τη διαπίστωση, ότι η στάση και η συμπεριφορά των μελών είναι αλληλεξαρτώμενες. Πράγματι, από τις συζητήσεις με τα μέλη του συνεταιρισμού του χωριού, στο οποίο μεγάλωσε η ερευνήτρια, κατέστη σαφές ότι σε γενικές γραμμές, είναι προβλέψιμη η στάση που θα ακολουθήσει ο καθένας και η καθεμιά από τα μέλη, στη θετική ή αρνητική έκβαση κάθε υπόθεσης. Η στάση αυτή, (όσοι είχαν

τη διάθεση ή την εμπιστοσύνη προς την ερευνήτρια ή την πολύχρονη εμπειρία των μεγαλύτερων σχολίασαν ότι δεν θα είναι διαφορετική από την συμπεριφορά τους. Όσα μέλη είναι καχύποπτα και ανασφαλή, με δυσκολία θα παραμείνουν στον συνεταιρισμό. Αυτό ακριβώς σχολίαζαν, καθώς απαντούσαν στις ερωτήσεις για τις ευκαιριακές συμπεριφορές, την αξιολόγηση του αισθήματος εμπιστοσύνης και την αμοιβαιότητα μεταξύ των μελών· ως σημειωθεί ότι κατά το παρελθόν, μέλη που δυσκολεύονταν να εκφραστούν, στέρησαν από το συνεταιρισμό σημαντικές πληροφορίες και ιδέες για περαιτέρω ανάπτυξη, αλλά, ευτυχώς, τα τελευταία χρόνια αυτά τα φαινόμενα έχουν υποχωρήσει, καθώς υποστήριζαν κάμποσα μέλη και ο συνεταιρισμός έχει ομαλή πορεία ανάπτυξης.

Συμπεράσματα

Ολοκληρώνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία και τη διερεύνηση της σημασίας και του ρόλου της ενεργού συμμετοχής των μελών (ως μέγεθος αξιολόγησης της έντασης του κοινωνικού κεφαλαίου) των συνεταιριστικών επιχειρημάτων στην βιωσιμότητά τους, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν ορισμένες παρατηρήσεις για περαιτέρω ενίσχυση αυτών, αφού, όπως επαληθεύεται από την διεθνή βιβλιογραφία, δύνανται να δώσουν απαντήσεις στα αδιέξοδα των ιδιωτικών επιχειρήσεων και του τεράστιου κρατικού μηχανισμού. Είναι, άλλωστε, γνωστό, ότι οι άνθρωποι, ως κοινωνικά όντα, έχουν έμφυτη τάση να συνεργάζονται αρμονικά και να υλοποιούν με επιτυχία τα σχέδιά τους και ότι το συνεταιρίζεσθαι ενισχύει το επιχειρεί.

Όλοι γνωρίζουν, ότι η συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων (ή κ.α. έμβιων όντων) είναι ο λόγος της δημιουργίας ομάδων, που με τη σειρά τους δημιουργούν κοινότητες και κράτη, διαπίστωση που επαληθεύεται από το σύνολο των κοινωνικών μελετητών. Διάσταση απόψεων υπάρχει, μόνο στον τρόπο με τον οποίο, τα μέλη μιας ομάδας λειτουργούν και σχετίζονται με το, αν αυτή η λειτουργία τους είναι αποτελεσματική, υπό δημοκρατική διοίκηση ή απαιτείται αυταρχικός έλεγχος από εξαιρέτα μέλη τους.

Στα επιχειρήματα της Κ.Α.Λ.Ο., αποδεικνύεται ότι οι δημοκρατικές αρχές και αξίες μπορούν να επιτρέψουν την υπερπήδηση των εμποδίων που εμφανίζονται στην βιωσιμότητα επιχειρήσεων από την στενότητα οικονομικού κεφαλαίου. Κατά συνέπεια, δεν είναι δύσκολο να επαληθευτούν τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας, τα οποία σχετίζονται με τη σπουδαιότητα της συνεταιριστικής κουλτούρας ή την ένταση με την οποία επαληθεύεται στα μέλη των συνεταιρισμών, όπως μελετήθηκε για την υλοποίηση τούτης της εργασίας.

Όμως, παρόλο που δεν αμφισβητείται η ύπαρξη και η δύναμη του κοινωνικού κεφαλαίου, δυστυχώς, αυτό φαίνεται να μην αξιοποιείται σε όλο το εύρος των δυνατοτήτων του. Το γεγονός ότι, στον -υπό μελέτη- συνεταιρισμό, μόλις το 1/3 των μελών εμπλέκεται αρκετά μαζί του, ώστε να συμμετέχει στην έρευνα, και από αυτά μόνο τα μισά συμμετέχουν σε κάθε Γ.Σ. (Διάγραμμα 8 Τελευταίο έτος συμμετοχής σε Γ.Σ. (ίδια επεξεργασία) σελ. 51), δεν έτυχε να παρατηρείται σε αυτό και μόνο το συνεταιριστικό εγχείρημα. Δυστυχώς, είναι γενικός κανόνας, ότι τα μέλη προσέρχονται στις εκλογές, προκειμένου να ψηφίσουν τη Διοίκηση και στη συνέχεια ελάχιστα παρακολουθούν με συνέπεια τις λειτουργίες του συνεταιρισμού. Δεν είναι αδιάφορα, καθώς έχουν την έγνοια του συνεταιρισμού τους και είναι ενήμερα για την λειτουργία του, παρακολουθώντας ανακοινώσεις και άτυπες

συζητήσεις σε χώρο και χρόνο που ταιριάζει στον τρόπο ζωής τους, αλλά δεν επιδιώκουν να παρευρεθούν στην Γ.Σ. για τα οφέλη της ενεργού συμμετοχής.

Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αναπτύσσουν κι άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες, οπότε αδιαφορούν για περαιτέρω ανάπτυξη αυτού του κλάδου, ωστόσο η Δ.Κ. Ασωπού του Δήμου Μονεμβασίας, δεν συμμετέχει στο τουριστικό προϊόν του Δήμου, αφού το δυνατό της σημείο είναι ο εύφορος κάμπος της και οι δεντροκαλλιέργειές της. Φυσικά, η τεχνολογική βελτίωση στις μεθόδους και τα εργαλεία καλλιέργειας, συγκομιδής και επεξεργασίας έχει αυξήσει την ποσότητα των παραγόμενων ελιών και την ποιότητα του ελαιόλαδου, αλλά τα μέλη του συνεταιρισμού γνωρίζουν ότι υπάρχουν τρόποι για να αυξηθεί ακόμα περισσότερο το εισόδημά τους.

Από τις παραπάνω διαπιστώσεις γίνεται εύκολα αντιληπτό, ότι τα μέλη δεν έχουν κατανοήσει τα οφέλη της ενεργού συμμετοχής στην διακυβέρνηση των συνεταιρισμών. Αντίθετα, εκχωρούν όλες τις αρμοδιότητες στο Δ.Σ. και την Διοίκηση του Συνεταιρισμού και κάθε πέντε χρόνια προσέρχονται για να ανανεώσουν ή να αλλάξουν το Δ.Σ.. Η ευτυχής συνθήκη για τον -υπό μελέτη- συνεταιρισμό είναι ότι τα μέλη του αλληλοεπιδρούν και συνενυθρύνονται καθημερινά και, έτσι, συζητιέται άμεσα κάθε θέμα που προκύπτει. Με βάση τα προηγούμενα, επαληθεύονται όλα εκείνα τα οφέλη του «υγιούς» κοινωνικού κεφαλαίου, που συντελεί καθοριστικά στη βιωσιμότητα του συνεταιρισμού.

Ωστόσο, αυτό συμβαίνει μέσα από άτυπες διαδικασίες και δεν καταγράφεται στην ιστορία του συνεταιρισμού. Πιο συγκεκριμένα, κατά την διεξαγωγή της έρευνας, τα μέλη εξέφρασαν ιδέες για δημιουργία ιδιωτικής ετικέτας, για διάθεση υποπροϊόντων, αλλά και για την ανάπτυξη δράσεων εξωστρέφειας, όπως αγροτουρισμό ή αγώνες χωμάτινου δρόμου και ποδηλασίας. Η ύπαρξη αυτών των ιδεών, ενώ είναι πολλή ελπιδοφόρα, καθώς φανερώνει χώρους περαιτέρω ανάπτυξης, ταυτόχρονα φανερώνει έλλειμμα συνεταιριστικής κατάρτισης, τόσο στα μέλη που δεν τις προτείνουν εντός της Γ.Σ., ώστε να διερευνηθεί η δυνατότητα υλοποίησής τους, όσο και στη Διοίκηση του Συνεταιρισμού, που δεν γνωρίζει ή δεν δύναται να χρησιμοποιήσει τα εργαλεία ενδυνάμωσης της ενεργού συμμετοχής των μελών για να τολμούν να παρουσιάσουν τις ιδέες τους στην Γ.Σ..

Έτσι, η κάθε ιδέα συζητιέται, λιγότερο ή περισσότερο, μέσω άτυπων συζητήσεων και η ανάπτυξή της ή η απόρριψή της είναι αποτέλεσμα τυχαίων συνθηκών (π.χ. τα μέλη που συμμετείχαν στην άτυπη συζήτηση έχουν ή δεν έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες για να αξιολογήσουν την εφαρμογή της ή, άλλο παράδειγμα, το μέλος που σκέφτηκε μια

καινοτομία έχει το απαραίτητο δίκτυο επιρροής για να την υποστηρίξει). Συνεπώς, πολλές ιδέες δεν καταγράφονται ποτέ, ούτε είναι ξεκάθαροι οι λόγοι για τους οποίους δεν υλοποιήθηκαν, ούτε, τέλος, γίνεται αντιληπτό αν και πότε μια καινοτομία ωρίμασε αρκετά, ώστε να μπορεί να εφαρμοστεί.

Φυσικά, υπάρχει και η άλλη όψη στο νόμισμα των άτυπων συζητήσεων. Δηλαδή, ακόμα κι αν κάποια μέλη έχουν τη σχετική κατάρτιση ή τη σχετική γνώση της αγοράς που τους επιτρέπει να εισηγηθούν προτάσεις για περαιτέρω ανάπτυξη ή βελτίωση, όπως για παράδειγμα, προτάσεις για μείωση του κόστους παραγωγής (π.χ. η εγκατάσταση μικρών φωτο-βολταϊκών στα αντλιοστάσια), η νομοθεσία είναι τόσο δαιδαλώδης που δεν επιτρέπει στη Διοίκηση να γνωρίζει, τι μπορεί να υλοποιήσει και τι όχι, παρέχοντας σχετικές υπηρεσίες στα μέλη. Τη γνώση αυτή, φαίνεται να την έχουν ιδιωτικές εταιρείες συμβούλων, που αναπαράγουν μόνο συγκεκριμένα χρηματοδοτικά προγράμματα, χωρίς να μπορούν να τα προσαρμόσουν στις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής.

Θα είχε ενδιαφέρον μια περαιτέρω ποιοτική έρευνα σε αυτές τις ιδιωτικές εταιρείες (οι οποίες δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένο ότι δεν αποτελούν συνεταιριστικά εγχειρήματα), ώστε να αποτυπωθούν οι λόγοι που τις οδηγούν να αναπαράγουν όμοιους φακέλους χρηματοδότησης σχεδίων βελτίωσης αγροτών και περαιτέρω ανάπτυξης συνεταιρισμών. Αν, δηλαδή, ο περιορισμός οφείλεται στις προβλέψεις την Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της Ένωσης ή στον κατακερματισμό της ελληνικής συνεταιριστικής νομοθεσίας.

Ακόμα, πολύ σημαντική θα ήταν η επέκταση της έρευνας, αφενός στα μέλη που αποχώρησαν από το συνεταιρισμό, για να γίνουν απτές οι αστοχίες του συνεταιρισμού, αλλά και στους όμορους συνεταιρισμούς του Δήμου Μονεμβασιάς, ώστε να διαπιστωθεί αν τα ευρήματα τούτης της εργασίας, επαληθεύονται στην ευρύτερη περιοχή. Στα διοικητικά όρια της Δ.Ε Ασωπού, έχουν την έδρα τους 3 ελαιοργακοί συνεταιρισμοί και στο σύνολο του Δ. Μονεμβασιάς 10, χωρίς να υπολογίζονται ανεξάρτητες ομάδες παραγωγών και μη συνεταιριστικά ελαιοργαεία. Συνεπώς, απαιτείται ένας πολύ προσεκτικός σχεδιασμός προκειμένου να μελετηθεί ολόκληρη η περιοχή και να συγκεντρωθούν αξιόπιστα ευρήματα, ικανά να φωτίσουν τις πραγματικές ανάγκες του σύγχρονου συνεταιριζόμενου ελαιοπαραγωγού, ώστε τα οφέλη της ενεργού συμμετοχής να ευοδωθούν, αυξάνοντας την διαπραγματευτική δύναμη του συνεταιρισμού και θέτοντας τα προϊόντα του ικανά να εισέλθουν σε αγορές υψηλής αξίας.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Barraud-Didier, V., Henninger, M.-C., & Akremi, A. E. (2012). The relationship between members' trust and participation in the governance of cooperatives: the role of organizational commitment. *IFAMA*, 15(1), pp. 1-24. Retrieved from <https://www.ifama.org/resources/Documents/v15i1/Didier-Henninger-Akremi.pdf>
- Baseman, R. (2012, 10 1). *What makes Co-ops successful?* Retrieved 08 07, 2023, from proutglobe.org: <http://proutglobe.org/2012/10/what-makes-cooperatives-successful/>
- Bhuyan, S. (2007). The "People" factor in Cooperatives: An analysis of members' attitudes and behavior. *Canadian Journal of Agricultural Economics*(55), pp. 204-217.
- Bijman, J., & Wollni, M. (2008). Producer organizations and vertical coordination: an economic organization theory perspective. *International Conference on Cooperative Studies (ICCS)*. Koln, Germany.
- Birchall, J. (1988). Time habit and the fraternal impulse. In M. Young (Ed.), *The rhythms of society*. London: Routledge.
- Birchall, J., & Simmons, R. (2003). *The participation of members in the governance of mutual businesses*. ESRC award no R000223846, University of Stirling.
- Boned, O., & Mutuel, C. (2006). *Annual Report*. Europe Rabobank, ICBA.
- Borgen, S. (2001). Identification as a trust-generating mechanism in cooperatives. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 72(2), pp. 202-228.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson, *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-58). Westport: Greenwood. Retrieved from

<https://www.socialcapitalgateway.org/sites/socialcapitalgateway.org/files/data/paper/2016/10/18/rbasicsbourdieu1986-theformsofcapital.pdf>

Brown, N., Kenkel, P., Holcomb, R., & Traci, N. (2013). Factors contributing to effective US Cooperative Member-Owner Communications. *Annual Meeting*. Orlando, Florida: Souther Agricultural Economics Association.

Burt, R. (1997). The contingent value of the social capital. *Administrative Science Quarterly*, 42(2), pp. 339-365.

Casson, M. (1993). Cultural determinants of economic performance. *Journal of Comparative Economics*(17), pp. 418-442.

Chloupkova, J., Svendsen, G., & Svendsen, G. (2003). Building and destroying social capital: The case of cooperative movements in Denmark and Poland. *Agriculture and Human Values*, pp. 241-252.

Fulton, M. (1999). Cooperatives and member commitment. *Finnish Journal of Business Economics*(4), pp. 418-437.

Hakelius, K. (1996). Cooperative values. Farmers' cooperatives in the 21st Century: young and old farmers in Sweden. *Journal of Rural Cooperation*(27), pp. 31-54.

Hirschman, A. (1970). *Voice, loyalty and exit. Responses to decline in firms. organization and states*. Cambridge Mass: Harvard University Press.

Hogeland, J. (2006). The economic culture of U.S. agricultural cooperatives. *Culture and Agriculture*, 28(2), pp. 67-79.

Hudon, M., & Huybrechts, B. (2017, 04 21). From distant neighbours to bedmates: Exploring the synergies between. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 88(2), σσ. 141-154. doi:<https://doi.org/10.1111/apce.12170>

Hyung, J., & Feiock, R. (2002). Social capital and the trade off between environment and development. *International Journal of Economic Development*, 4(3-4).

ICA. (2015). *Τα καθοδηγητικά σημειώματα σχετικά με τις συνεταιριστικές αρχές*. Ανάκτηση από [ica.coop](https://ica.coop/sites/default/files/2021-11/ICAGuidanceNotesGR.pdf): <https://ica.coop/sites/default/files/2021-11/ICAGuidanceNotesGR.pdf>

- James, J., & Sykuta, M. (2006). Farmer trust in producer and investor-owned firms: Evidence from Missouri corn and soybean producers. *Agribusiness*, 22(1), 135-153.
- Kalogeras, N., Pennings, J., van Dijk, G., & van der Lans, I. (2007). The structure of marketing cooperatives: a members' perspective. Στο Κ. Karantininis, & J. Nilsson, *Vertical Markets and Cooperative Hierarchies* (σσ. 73-92).
- Knop, R. (2007). Success factors of strategic networks of SME. *International Conference on Economics and Management of Networks (EMNet)*, (pp. 28-30 June). Rotterdam.
- Likert, R. (1967). *The human organization: its management and value*. New York: McGraw-Hill.
- Mac Gregor, D. (1960). *The human side of enterprise*. New York: McGraw-Hill.
- Nwankwo, U., Peters, K., & Bokelmann, W. (2009). Can cooperative membership and participation affect adoption decisions? *Issues for sustainable biotechnology dissemination*, 12(3&4), σσ. 437-451.
- Osterberg, P., & Nilsson, J. (2009). Members' perception of their participation in the governance of cooperatives: the key to trust and commitment in agricultural cooperatives. *Agribusiness*, 25(2), pp. 181-197.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Parnell, E. (1999). *Επανεφεύρεση των Συνεταιρισμών - Επιχειρήσεις για τον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Στοχαστής .
- Regts, N. (2009). *The impact of knowledge and participation on cooperative loyalty in Uganda and Tanzania. Does certification matter?* Radboud University, Master thesis, Nijmegen.
- Sergaki, P. (2010). The role of networks on the competitiveness of agricultural cooperatives and small-medium enterprises along the supply chain in Greece. *Food Economics. Acta Agriculturae Scandinavica, Section C*, 7, pp. 180-191.

- Swoboda, B., Haelsig, F., Schramm-Klein, H., & Morchett, D. (2009). Moderating role of involvement in building a retail brand. *International Journal of Retail and Distribution Management*, 37(11), pp. 952-974.
- Uzzi, B. (1996). The source and consequences of embeddredness for the economic performance of organizations: the network effect. *American Sociological Review*, 61(4), pp. 674-698.
- van Dijk, G. (1997). Implementing the sixth reason for co-operation: new generation cooperatives in agribusiness. In J. Nilsson, & G. van Dijk, *Strategies and structures in the agro-food industries* (pp. 94-111). Assen: Oxford University Press.
- van Dijk, G., & Klep, L. (2008). *Democracy and the Big Economy*. Utrecht: National Council for Cooperatives NCR.
- van Dijk, G., Klep, G., & Egerstrom, L. (2005). When market fails: An introduction to cooperation. *Nationale Coöperatieve Raad*, p. 12.
- Verhees, F., Sergaki, P., & Van Dijk, G. (2015, 03). Building up active membership in cooperatives. *New Medit*, 14(1), pp. 42-52. Retrieved 09 2023, from https://www.researchgate.net/publication/292539026_Building_up_active_membership_in_cooperatives
- Vugt M. Van, Snyder, M., Tyler , T., & Biel, A. (2000). *Cooperation in Modern Society*. London: Routledge.
- WCM. (2022). *Exploring the cooperative economy*. World Cooperative Monitor. Retrieved 09 09, 2023, from https://euricse.eu/wp-content/uploads/2022/01/WCM_2021.pdf

Ελληνόγλωσση

- Αδάμ, Σ. (2014). *Οδηγός για την Δημιουργία Κοινωνικών Επιχειρήσεων*. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας.
- Αδάμ, Σ., & Παπαθεοδώρου, Χ. (2010, 12). *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικός αποκλεισμός (Μελέτη 8)*. Ανάκτηση από Παρατηρητήριο Οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων: <https://ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2014/11/meleti8.pdf>

Αλματζή , Ε. (2021). *Η ενδυνάμωση της ενεργούς συμμετοχής των μελών σε αγροτικούς συνεταιρισμούς [Διπλωματική Εργασία]*. Θεσσαλονίκη: ΜΠΣ Αγροτική Οικονομία και Ανάπτυξη [ΑΠΘ]. doi:10.26262/heal.auth.ir.331297

Βικιπαίδεια. (2023, 11 30). *Δημοτική Ενότητα Ασωπού*. Ανάκτηση από el.wikipedia.org:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%82_%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%82#%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%95%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1_%CE%91%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF%CF%8

Διεύθυνση Κ.Α.Λ.Ο. (2023). *Κ.Α.Λ.Ο.- Έκθεση 2021-2022 & Επικαιροποιημένο Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία με ενσωμάτωση δράσεων Κοινωνικής Καινοτομίας και ευθυγράμμιση της Στρατηγικής με το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία*. Αθήνα: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Ανάκτηση από <https://drive.google.com/file/d/1pcGurRPIYALpENqSC1J8wm6okfWU2Jvb/view?pli=1>

Δουβίτσα, Ι. (2019). *Η Ελληνική Συνεταιριστική Νομοθεσία: Από τον Κατακερματισμό στην Ενοποίηση*. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας. Ανάκτηση από https://gr.boell.org/sites/default/files/2020-03/HeinrichBoell_Doubitsa_Pointblank_AC_For%20Web.pdf

Ελευθέρογλου, Α. (2020). *Διπλωματική Εργασία : Αντιλήψεις και εμπόδια στη συμμετοχή σε συνεταιριστικά εγχειρήματα*. Πάτρα: Ε.Α.Π.

Ζαϊμάκης, Γ., & Νικολαΐδης, Ε. (2022). Εισαγωγή: Η ποικιλομορφία και οι προκλήσεις της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Στο Γ. Ζαϊμάκης, & Ε. Νικολαΐδης (Επιμ.), *Μελέτες για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία* (σσ. 11-33). Ηράκλειο: Περιφέρεια Κρήτης. Ανάκτηση από https://sociology.soc.uoc.gr/ekaeke/wp-content/uploads/2022/06/mel_gia-_koin_kai_allil_oik_v2022.pdf

- ΙΣΕΜ. (2017, Οκτώβριος - Δεκέμβριος). Μέτρηση του Κοινωνικού Αντικτύπου των Κοινωνικών Επιχειρήσεων - Σύνοψη Επιτροπής. *ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ*(14). Ανάκτηση 09 15, 2023, από https://www.diktio-kara.dos.gr/keimena/isem_koinwniki_oikonomia_issue_14.pdf
- Καβουλάκος, Κ.-Ι., & Γριτζάς, Γ. (2015). *Εναλλακτικοί Οικονομικοί και Πολιτικοί Χώροι [Προπτυχιακό Εγχειρίδιο]*. Κάλλιπος: Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανάκτηση 09 24, 2023, από <http://hdl.handle.net/11419/6131>
- Καπανιάρης, Α. Γ., & Βαλασσάς, Δ. Α. (2017). *100 χρόνια Συνεταιριστικής Παράδοσης & Αγώνα*. Ζαγορά: Αγροτικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς Πηλίου.
- Κλήμης, Α. Ν. (1985). *Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα* (Τόμ. 1ος). Αθήνα: Ι. ΠΙΤΣΙΛΟΣ.
- Κολοκυθάς, Κ. (2015). *Ψηφιακά Μέσα στις Οπτικοακουστικές Τέχνες*. Αθήνα: ΣΕΑΒ. Ανάκτηση 09 23, 2023, από https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/3489/3/00_master_document_final_9873.pdf
- Κονιόρδος, Σ. (2015). Το Κοινωνικό Κεφάλαιο και οι Χρήσεις του [Κεφάλαιο 6]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανάκτηση από <http://hdl.handle.net/11419/5966>
- Κοντόγεωργος, Α., & Σεργάκη, Π. (2015). *Αρχές Διοίκησης Αγροτικών Συνεταιριστών*. Κάλλιπος: ΣΕΑΒ. Ανάκτηση από <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/3684>
- Παπαγεωργίου, Κ. Λ. (2004). *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Σταμούλης.
- Σεργάκη, Π., Κοντόγεωργος, Α., Λαϊνάς, Σ., & Ντρίνιας, Θ. (2023). *Διακυβέρνηση και Επιχειρηματικότητα Συνεταιριστικών Εγχειρημάτων*. ΚΑΛΛΙΠΟΣ, ΑΝΟΙΚΤΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ. doi:<http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-231>
- Τζινάλας, Δ. (2021). *Διπλωματική Εργασία: ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΜΕΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΟΝ ΤΥΡΝΑΒΟ*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Γεωπονίας.

Τσαπόγα, Κ. (2023). *Διπλωματική Εργασία : Η Διερεύνηση της οργανωσιακής συμπεριφοράς εργαζομένων με ΔΑΦ σε μια επιχειρηματική οργάνωση*. Κ.Α.Ο. Αθήνα: Ε.Α.Π. Ανάκτηση από <https://apothesis.eap.gr/archive/item/184033?lang=el>

Τσούνης, Α., & Σαράφης, Π. (2016, Καλοκαίρι). Κοινωνικό Κεφάλαιο: μια Απόπειρα Εννοιολογικής Οριοθέτησης του Όρου. *ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ*, σσ. 142-171. Ανάκτηση από https://www.researchgate.net/publication/306358699_Koinoniko_Kephalaio_mia_Apopeira_Ennoiologikes_Oriotheteses_tou_Orou#fullTextFileContent

ΦΕΚ 205/Α/30-10-2016. (n.d.). Ν.4430/2016. Αθήνα. Ανάκτηση 09 20, 2023, από https://kalo.gov.gr/wp-content/uploads/2019/01/21-1-2019_KODIKOP_%CE%9D.4430.2016.pdf

ΦΕΚ 248 Α'/16.12.2021. (2021, 12 16). Νόμος 4873/2021. Αθήνα. Ανάκτηση από <https://www.et.gr/SearchFek>

Παράρτημα

ΟΔΗΓΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Ονομάζομαι Περδίκη Ευγενία, πτυχιούχος στη Διοίκηση Επιχειρήσεων & Οργανισμών, στη Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας του ΤΕΙ Πάτρας και μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο πεδίο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο πραγματοποιείται στο πλαίσιο της διπλωματικής μου εργασίας «Οι παράγοντες του κοινωνικού κεφαλαίου που επηρεάζουν τη βιωσιμότητα των αγροτικών συνεταιρισμών» με επιβλέπουσα καθηγήτρια την κα Σεργάκη.

Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση των παραγόντων του Κοινωνικού Κεφαλαίου και ο αντίκτυπός τους στην βιωσιμότητα των αγροτικών συνεταιρισμών. Σα στόχο της, η παρούσα έρευνα έχει να διερευνήσει τις απόψεις των μελών και του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνεταιρισμού τόσο σε γενικά θέματα όσο και σε θέματα που επηρεάζουν την ενεργό συμμετοχή των μελών.

Με τη συμμετοχή σας δε θα υποστηρίξετε απλά, το ερευνητικό σκέλος της διπλωματικής μου εργασίας, αλλά θα βοηθήσετε ουσιαστικά το συνεταιρισμό σας, να βελτιώσει τη λειτουργία του, καθώς η ερευνητική ομάδα πρόκειται να μελετήσει τις απαντήσεις σας και να προτείνει τρόπους βελτίωσης των λειτουργιών του, αφού θα μοιραστεί μαζί σας τα αποτελέσματα της έρευνας.

Οι απαντήσεις σας θα είναι εμπιστευτικές και ανώνυμες. Κανένας άλλος δε θα αποκτήσει πρόσβαση σε αυτές και δεν χρειάζεται να αναγράψετε το όνομά σας. Δεν υπάρχει σωστή ή λάθος απάντηση, αλλά παρακαλείστε εκφράσετε ειλικρινά την προσωπική σας άποψη.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τον πολύτιμο χρόνο που θα διαθέσετε για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Με εκτίμηση,

Περδίκη Ευγενία

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Τηλ.:6956026656

e-mail: evg.perdiki@gmail.com

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Μέρος 1^ο: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1) Παρακαλείστε να κυκλώσετε ό,τι ισχύει:

Ηλικία	25-35	35-45	45-55	55-65	Άνω των 65
Εκπαίδευση	Δημοτικό	Γυμνάσιο	Λύκειο-ΙΕΚ	ΤΕΙ-ΑΕΙ	Μεταπτυχιακές Σπουδές
Γεωργική Κατάρτιση	Βιωματική	Γεωτεχνικός ΤΕΕ - ΕΠΑΛ	Γεωτεχνικός Μετα-λυκειακών σχολών	Πτυχιούχος Γεωπόνος	

2) Είστε αγρότης ή αγρότισσα κατά κύριο επάγγελμα;

Ναι Όχι

3) Αν όχι, ποιο ποσοστό εισοδήματος που προέρχεται από γεωργικές δραστηριότητες;

Έως 10% 10-20% 20-30% 30-40% 40-50%

4) Πόσα στρέμματα είναι η γεωργικής σας εκμετάλλευση;

5) Πόσα χρόνια είστε αγρότης ή αγρότισσα;

1-10 11-20 21-35 Περισσότερα από 35

6) Πόσα, περίπου, χρόνια είστε μέλος στο συνεταιρισμό;

1-3 4-15 16-20 21-25 Περισσότερα από 25

Μέρος 2^ο: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Παρακαλείστε να απαντήσετε στις παρακάτω προτάσεις, κυκλώνοντας τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας σύμφωνα με την εξής κλίμακα:

1 = Διαφωνώ απόλυτα , 2= Διαφωνώ , 3= Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ ,
4= Συμφωνώ, 5= Συμφωνώ απόλυτα

ι. Συνεταιριστική Κουλτούρα

1. Αξιολογείτε κατά την προσωπική σας εμπειρία τους λόγους που σας ώθησαν να γίνετε μέλος στο συνεταιρισμό:

➤ Συνέχεια της οικογενειακής παράδοσης	1	2	3	4	5
➤ Έλλειψη εναλλακτικής λύσης	1	2	3	4	5

➤ Πίστη στην συνεταιριστική ιδεολογία	1	2	3	4	5
➤ Παρότρυνση φίλων/γνωστών που είναι ήδη μέλη	1	2	3	4	5
➤ Εξασφάλιση οικονομικών ωφελειών	1	2	3	4	5
➤ Πρόσβαση σε υπηρεσίες που δεν θα τις έβρισκα αλλού (σταθερές τιμές, δάνεια, δωρεάν εκπαίδευση, κ.α.)	1	2	3	4	5
➤ Πιστεύω στη ρήση: «Η ισχύ εν τη ενώσει»	1	2	3	4	5
➤ Πρόσβαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα	1	2	3	4	5

Άλλο.....

2. Η λειτουργία του συνεταιρισμού στηρίζει τον τόπο και αξιοποιεί τους φυσικούς του πόρους, διασφαλίζοντας τους για τις επόμενες γενιές. 1 2 3 4 5

3. Οι πρακτικές και οι πολιτικές του συνεταιρισμού σχεδιάζονται και πραγματοποιούνται προστατεύοντας το περιβάλλον όσο το δυνατόν περισσότερο. 1 2 3 4 5

ii. **Ανοικτή Επικοινωνία:** Για τους συνεταιρισμούς ισχύει ότι, η επικοινωνία μεταξύ της Διοίκησης και των μελών είναι διαρκής και πραγματοποιείται με διαφάνεια

1. Ως μέλος θεωρείτε ότι ο συνεταιρισμός, σας ενημερώνει σχετικά με τις λειτουργίες και τις δράσεις του. 1 2 3 4 5

2. Ο Συνεταιρισμός σας ενημερώνει επαρκώς για την προώθηση των προϊόντων. 1 2 3 4 5

3. Ο Συνεταιρισμός αναπτύσσει συνεργασίες με τοπικούς, ή μη τοπικούς, συνεταιρισμούς και φορείς. 1 2 3 4 5

4. Η Διοίκηση ενημερώνει τα μέλη για την αξιοποίηση του πλεονάσματος του συνεταιρισμού. 1 2 3 4 5

iii. **Εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη**

1. Συμμερίζομαι τις αξίες του συνεταιρισμού. 1 2 3 4 5

2. Τα μέλη του συνεταιρισμού συνεργάζονται αρμονικά μεταξύ τους. 1 2 3 4 5

3. Τα μέλη του Δ.Σ. είναι έμπειρα και ικανά. 1 2 3 4 5

4. Όλα τα μέλη του συνεταιρισμού έχουν ίση πρόσβαση στις υπηρεσίες που προσφέρει. 1 2 3 4 5

5. Αν κάποιο μέλος αντιμετωπίζει προβλήματα, δε θα απευθυνθεί σε άλλα μέλη του συνεταιρισμού για βοήθεια. 1 2 3 4 5

6. Οι λειτουργίες του συνεταιρισμού γίνονται με διαφάνεια. 1 2 3 4 5

7. Έχω αντιληφθεί ευκαιριακές συμπεριφορές από μέλη που εκμεταλλεύονται το συνεταιρισμό. (π.χ. μέλη δε διαθέτουν στο συνεταιρισμό το συμφωνημένο ποσοστό της παραγωγής τους) 1 2 3 4 5

iv. Εμπλοκή των μελών στο συνεταιρισμό

1. Προσπαθώ να μη χάνω ημερίδες κατάρτισης και προγράμματα για καλλιεργητικές πρακτικές ή τις λειτουργίες του συνεταιρισμού. 1 2 3 4 5
2. Εκτός του συνεταιρισμού, συζητώ ανταλλάσσοντας απόψεις με τα μέλη του. 1 2 3 4 5
3. Έχω εμπλακεί με συνεταιρισμό είτε ως εργαζόμενος/η είτε λαμβάνοντας μέρος κάποια επιτροπή. 1 2 3 4 5

v. Επιθυμία των μελών για ενεργό συμμετοχή στο συνεταιρισμό

1. Παρακολουθώ τις ανακοινώσεις του συνεταιρισμού καθώς με απασχολούν άμεσα τα ζητήματά του. 1 2 3 4 5
2. Θεωρώ σημαντική την συμμετοχή και την ψήφο μου στις Γενικές Συνελεύσεις. 1 2 3 4 5
3. Η πορεία του συνεταιρισμού και η βιωσιμότητά του επηρεάζεται από την ενεργή συμμετοχή των μελών του. 1 2 3 4 5
4. Από την εμπειρία σας στο συνεταιρισμό τα μέλη με διαφορετική άποψη ή οπτική αποχωρούν από το συνεταιρισμό αντί να παραμείνουν και να υποστηρίξουν δημοκρατικά τις ιδέες τους. 1 2 3 4 5

vi. Ερωτήσεις σχετικά με την ενεργό συμμετοχή των μελών στις διοικητικές διαδικασίες

1. Δεν διστάζω να θέσω θέματα ή ερωτήσεις στις συζητήσεις και στις Γενικές Συνελεύσεις. 1 2 3 4 5
2. Εκφράζω την ανησυχία μου αν κάποια δράση ή απόφαση του συνεταιρισμού μου δημιουργεί αμφιβολίες. 1 2 3 4 5
3. Έχετε διατελέσει ποτέ μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου ή κάποιας Επιτροπής του Συνεταιρισμού; Ναι Όχι
4. Η τελευταία Γενική Συνέλευση που παρακολούθησα ήταν το
5. Θα ήσασταν πρόθυμη ή πρόθυμος να συμμετέχετε στο Δ.Σ μέσα από την διαδικασία αρχαιρεσιών; 1 2 3 4 5

vii. Ερωτήσεις σχετικά με τις Συνελεύσεις του συνεταιρισμού

1. Η συμμετοχή σας στην δημοκρατικές διαδικασίες του συνεταιρισμού σας, επιτρέπει να επηρεάζετε την διοίκησή του και κατ' επέκταση τον τρόπο λειτουργίας του; 1 2 3 4 5
2. Τα μέλη εκλέγουν το Διοικητικό Συμβούλιο με δημοκρατικές διαδικασίες, λαμβάνοντας υπόψη τους τις γνώσεις, τις εμπειρίες και τις ικανότητες των υποψηφίων. 1 2 3 4 5

viii. Διοίκηση συνεταιρισμού

1. Η λήψη αποφάσεων από τη Διοίκηση του συνεταιρισμού πραγματοποιείται με γνώμονα τις ανάγκες του Συνεταιρισμού και τα συμφέροντα των μελών. 1 2 3 4 5
2. Το Διοικητικό Συμβούλιο ενθαρρύνει τη συμμετοχή των μελών στην λήψη αποφάσεων για σημαντικά θέματα. 1 2 3 4 5
3. Τα άτομα που επιλέγονται από το ΔΣ για να στελεχώσουν ως εργαζόμενοι τον συνεταιρισμό, βάσει των αναγκών του, είναι καταρτισμένα και άξια. 1 2 3 4 5
4. Νιώθετε ικανοποίηση από τις ενέργειες των Δ.Σ. του συνεταιρισμού, διαχρονικά. 1 2 3 4 5
5. Τόσο ο τρόπος λειτουργίας όσο και ο προγραμματισμός (η στρατηγική) του συνεταιρισμού, έχουν επικοινωνηθεί με αποτελεσματικό τρόπο. 1 2 3 4 5

Μέρος 3^ο : ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

1. Ως παραγωγός τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζετε είναι:

✧ Τιμή πώλησης προϊόντων	1 2 3 4 5
✧ Καιρικά φαινόμενα και αποζημιώσεις	1 2 3 4 5
✧ Έλλειψη εργατών	1 2 3 4 5
✧ Υψηλό κόστος παραγωγής	1 2 3 4 5
✧ Άλλο.....	1 2 3 4 5

2. Τα κυριότερα προβλήματα που σας απασχολούν σε σχέση με το συνεταιρισμό είναι:

✧ Ευκαιριακή Συμπεριφορά μελών	1 2 3 4 5
✧ Έλλειψη κουλτούρας «συνεταιρίζεσθε»	1 2 3 4 5
✧ Αδυναμία των φορέων να κατανοήσουν του συνεταιριστική ιδεολογία	1 2 3 4 5
✧ Αμφισβήτηση και δυσανασχέτηση για την διάθεση των κοινών πόρων	1 2 3 4 5

3. Η τιμή που λαμβάνουν τα μέλη για τα παραδιδόμενα στο συνεταιρισμό προϊόντα είναι ανάλογη της ποιότητάς τους και της τιμής της αγοράς; 1 2 3 4 5
4. Ο συνεταιρισμός προσφέρει καλύτερη τιμή για τα προϊόντα σας, από αυτή που θα πετυχαίνατε μόνοι σας; 1 2 3 4 5
5. Η μη ύπαρξη συνεταιρισμών στην περιοχή, θα επηρέαζε την τιμή διάθεσης των προϊόντων; 1 2 3 4 5
6. Προτείνω σε άλλους αγρότες ή άλλες αγρότισσες να γίνουν μέλη στο συνεταιρισμό. 1 2 3 4 5

Μέρος 4^ο: Εκπαίδευση των μελών

1. Η εκπαίδευση των μελών στην συνεταιριστική κουλτούρα βοηθάει την επίτευξη των στόχων του συνεταιρισμού. 1 2 3 4 5
2. Ο συνεταιρισμός μεριμνά για την συνεταιριστική εκπαίδευση των μελών του. 1 2 3 4 5
3. Η παρακολούθηση εκπαιδευτικών σεμιναρίων από καταρτισμένους γεωπόνους βελτιώνει το παραγόμενο προϊόν σε ποιότητα και ποσότητα 1 2 3 4 5
- Ευχαριστώ για τον πολύτιμο χρόνο σας και τις ειλικρινείς απαντήσεις.**